

Oslo kommune
Byantikvaren

HØRINGSUTKAST

Vedlegg 3. 01.02.2016

Strategisk plan for Hovinbyen

Kulturminnegrunnlag for Hovinbyen

Byantikvaren

HOVIN
BYEN

Forord

Kulturminnegrunnlaget for Hovinbyen er utarbeidet i forbindelse med Plan- og bygningsetatens arbeid med strategisk plan for Hovinbyen. Området er Oslo største byutviklingsområde og Byantikvarens mandat er å ivareta kulturminner og kulturmiljøer i den kommende utviklingen.

I tillegg til å delta i det tverretatlige arbeidet med planen har Byantikvaren gjennomført kartlegginger og registreringer av kulturminner og miljøer. Prosjektleder for arbeidet hos Byantikvaren har vært Gry Eliesen. Fredrik Armand Borgen, Hilde Barmen og Thomas Overvaag Lie har vært viktige bidragsytere. Thomas Forslund Johnsen fra Plan- og bygningsetaten har hatt ansvaret for rapportens formgivning.

Vi takker for et godt samarbeid med Plan- og bygningsetaten, bydeler og andre kommunale etater.

Byantikvaren 27.01.2016

Janne Wilberg
byantikvar

Hogne Langset
avdelingsleder

Sinsenkrysset med Aker sykehus i bakgrunnen. Foto: 1962 Randulf Kure/Oslo Museum

Vinmonopolets hovedanlegg på Hasle. Foto: 1932 Louis Eriksen/Oslo Museum

Innholdsfortegnelse

Forord	Side 3
Innholdsfortegnelse	Side 5
Innledning	Side 7
Ensjø	Side 8
Valle og Hovin	Side 28
Hasle og Sinsen	Side 36
Økern	Side 58
Refstad og Bjerke	Side 74
Risløkka	Side 88
Haraldrud	Side 102
Breivoll	Side 110
Teisen og Ulven	Side 126
Bryn og Etterstad	Side 130
Oversiktskart over Hovinbyen	Side 148
Gamle veifar	
Kart fra 1844	
Kart fra 1920	
Gul liste kart	

Kulturminnegrunnlag for Hovinbyen

Hovinbyen er Oslos største utviklingsområde med mulighet for 27 000 nye boliger og 2,5 millioner m² næringsareal. Nærheten til sentrum gjør at Hovinbyen vil være en forlengelse av den tette byen, samtidig som den har potensial til å binde sammen indre by og Groruddalen. Det siste året har Byantikvaren deltatt i arbeidsgruppen og styringsgruppen i forbindelse med utarbeidelse av strategisk plan for Hovinbyen. Vårt mandat er å bidra til ivaretagelse av kulturminner og miljøer i den kommende utviklingen. Kulturminner er viktige identitetsskapende elementer som kan bidra til at Hovinbyen blir et attraktivt område med egenart og historisk forankring. Å ta vare på eksisterende bebyggelse bidrar dessuten til å skape varierte byområder med kvalitet og mangfold. Historisk kunnskap og forståelse er en forutsetning for å ivareta de kulturhistoriske verdiene på en god måte. Byantikvaren har derfor gjennomført kartlegging og registrering i Hovinbyen og utarbeidet dette kulturminnegrunnlaget.

Store deler av Oslo utenfor ring 2 er ikke kartlagt med tanke på å identifisere kulturminner med bevaringsverdi. Dette gjaldt også for Hovinbyen da arbeidet startet opp vinteren 2015. Svært få objekter eller miljøer i dette området har juridisk vern som sikrer anleggene for framtiden, mens noen flere er ført opp som bevaringsverdige på Gul liste. Særlig var oversikten mangelfulle i områdene som lå utenfor Groruddalen. Gjennom Groruddalssatsingen har

Byantikvaren de siste årene fått mulighet arbeide med viktige kulturmiljøer i dalen, og til å utarbeide kulturminnegrunnlag for Aker sykehus, Kablegaten og Bryn. I tillegg er det gjennomført en DIVE-analyse (kulturhistorisk stedsanalyse) i området Økernbråten, Brobekk, Vollebekk og Linderud. I sammenheng med disse arbeidene er flere bygningsmiljøet ført inn på Gul liste som bevaringsverdige.

Kulturminnevernet er stadig i endring. Bygninger som blir vurdert som verdifulle i dag, ble ikke ansett som bevaringsverdige for noen tiår siden. Sveitserstilen var for eksempel ikke populær blant antikvarer på 1960- og 1970-tallet, og mange bygninger oppført i denne stilen ble revet uten innvendinger. Fokuset på arkitektonisk verdi medførte dessuten at bygninger som representerte en mer folkelig byggeskikk i liten grad ble vernet. I dag er fokuset hos vernemyndighetene bredere. Vårt mål er å ivareta alle grupper historie, og vi er opptatt av at vernelistene skal inneholde et bredt utvalg av funksjoner.

Industrianlegg er fortsatt underrepresentert på vernelistene i Oslo. Oslo har en lang industrihistorie og var lenge den ledende industribyen i Norge. Kjerneområdet for den industrielle revolusjonen lå langs Akerselva og startet rundt 1850. Tidlig på 1900-tallet begynte flere industribedrifter å flytte ut av bykjernen til omkringliggende områder. Her var det god plass og mange av tomtene hadde

jernbanetilknytning. Allerede i 1918 ble områder i Hovinbyen avsatt til industri, noe som ble fastholdt i senere generalplaner og reguleringer. I tiden etter siste krig har Bryn, Helsfyr, Løren, Ensjø, Hasle, Økern og dalbunnen i Groruddalen vært forbeholdt industrivirksomhet. Historisk sett har noen industrigrener vært spesielt viktige. Det gjelder blant annet teglverk, fyrstikkproduksjon, handelsgartnerier, mekanisk industri, produksjon av elektrisk utstyr, kjemisk industri, næringsmiddelindustri, import og salg av biler og logistikk. I tillegg finnes det områder hvor kontorbebyggelse etter hvert har dominert, for eksempel på Økern og Bryn.

I Hovinbyen er det først og fremst industri- og næringsområdene som skal transformeres. Å ivareta disse områdenes identitet innebærer å bevare noe av næringsbebyggelsen når området nå skal omdannes og utvikles. Byantikvaren har sett det som en viktig oppgave å identifisere anlegg med bevaringsverdi som ennå ikke er vedtatt revet. Vi mener vi har funnet gode representanter som vil kunne fungere som viktige identitetsskapende objekter i framtiden.

Også småhusområdene har vært gjenstand for historisk kartlegging og registrering. Bak utbyggingen av de forskjellige områdene ligger ulike historier, og hvert område har sine spesielle kjennetegn. Variasjonen i bygningsmiljø er blant annet knyttet til tidspunkt for utbygging og til hvilke sosiale grupper som etablerte seg i

områdene. Flere eiendommer og miljøer er ført inn på Gul liste, men arbeidet er ennå ikke helt slutført. Allerede nå er det klart at hytte- og småkårsbebyggelsen er svært utsatt, og det er en reell fare for at denne viktige delen av historien ikke lenger vil være til stede i småhusområdene.

Mål og metode

Målet med dette kulturminnegrunnlaget er todelt; å formidle hovedtrekkene i historien, samt å identifisere og beskrive bevaringsverdige miljøer og enkeltanlegg. Det har vært gjennomført befaringer og registreringer. I tillegg er Byantikvarens eksisterende kulturminnegrunnlag, kulturminneatlas og rapporter, lokalhistoriske bøker, artikler, nettsider, Plan- og bygningsetatens arkiv, Oslo Byes historie og kommunale beretninger for både Aker og Oslo benyttet i arbeidet.

Området er på størrelse med Oslo sentrum innenfor ring 2 og strekker seg fra Bjerke i nord til Bryn i sør, fra Løren i vest til Breivoll i øst. Størrelsen og kompleksiteten har medført at det har vært nødvendig å foreta en oppdeling i delområder. Oppdelingen tar utgangspunkt i historiske sammenhenger, dagens karakter og kommende planer for områdene. Det er Plan- og bygningsetaten som har trukket grensene, men Byantikvaren har vært rådspurt. Det er delt opp i ti delområder. Hvert delområde er beskrevet med en historisk områdetekst og deretter følger en beskrivelse av bevarte kulturmiljøer og enkeltobjekter med kulturhistorisk verdi.

Bevaringskategorier

I rapporten opereres det med flere forskjellige begreper knyttet til vern, her følger en kort forklaring av de forskjellige vernekategoriene.

Fredning

Når et hus eller eiendom er fredet er det underlagt kulturminneloven. Det finnes ulike paragrafer i loven til bruk for ulike typer kulturminner. Fredning vedtas av staten ved Riksantikvaren og gir kulturminnet et sterkt vern. Ved nyere fredningsvedtak vil det foreligge fredningsbestemmelser for den enkelte bygning eller det enkelte område, og det er da lett å skaffe seg oversikt over hva fredningen innebærer. Normalt vil en fredning omfatte både interiør og eksteriør.

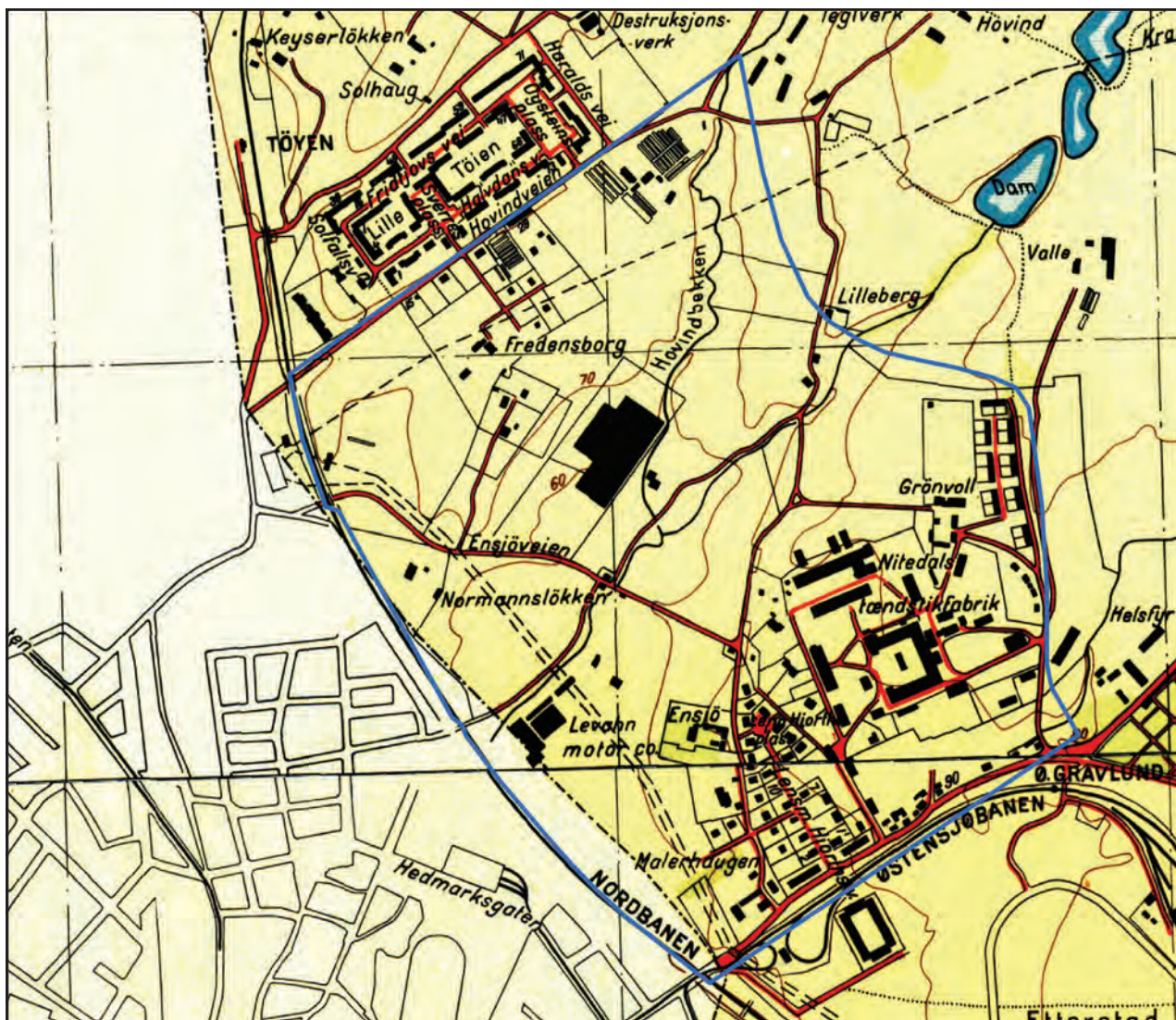
Spesialområde bevaring/ regulert til hensynssone

Dette er kommunens fremste mulighet til å beskytte bevaringsverdige bygninger og anlegg. Regulering til hensynssone skjer i henhold til plan- og bygningslovens. For hvert område er det utarbeidet et sett med reguleringsbestemmelser som fastsetter bruk, setter grensene for hva som kan tillates av endringer på eksisterende bebyggelse, og hva slags nybygg som eventuelt kan oppføres innenfor området.

Bevaringsverdig

Denne betegnelsen brukes om bygninger, miljøer og andre kulturminner som Byantikvaren anser som særlig verdifulle ut fra en arkitektonisk og/eller kulturhistorisk vurdering. Disse kulturminnene har ikke formelt juridisk vern, men ønsket om vern er hjemlet i paragraf 74, andre

ledd og paragraf 92 i plan- og bygningsloven. Dagens praksis er at Byantikvaren får oversendt for uttalelse plan-, bygge- og rivesøknader som berører disse eiendommene.

Flyfoto fra 1947

Området ligger i vestvendt skrånende terreng med utsyn over byen, og hadde en sentral beliggenhet i forhold til middelalderbyen Oslo. Det har i hovedsak tilhørt gårdene Valle og Bergsløkken. Forskjellige geistlige institusjoner (kirker og klostre) i Oslo eide gårdene og benyttet dem til jordbruksformål. I en periode var de lagt ut som bymark, det vil at det var her byborgerne i Oslo drev jordbruk og hadde husdyr i sommerhalvåret. Da byen ble flyttet til Kvadraturen

ble gårdene lagt under Akershus festning, og i 1765 ble de solgt til private eiere, som etter hvert delte opp eiendommene. Både Petersborg, Normannsløkken og Lilleberg ble skilt ut fra Bergsløkken tidlig på 1800-tallet. I annen halvdel av 1800-tallet ble Petersborg utparsellert og det ble etablert en sammenhengende bebyggelse fra Ensjøveien ved Lilleberg og nordøstover. Her lå det en blanding av arbeiderboliger og formannsboliger tilknyttet teglverkene, samt mer staselige

løkkeanlegg. Valle gård ble først delt i to; nedre og øvre. Den nedre delen fikk etter hvert navnet Ensjø, mens Øvre Valle ble delt i flere bruk tidlig på 1800-tallet: Malerhaugen, Grønvold og Helsfyr. Utover på 1800-tallet satte teglverkene sitt preg på området. Teglverkene spilte en vesentlig rolle som produsent av teglstein til den store boligreisningen i Kristiania. Uttaket av leire langs Hovinbekken bidro dessuten til formingen av landskapet på Ensjø. Både Normannsløkken og Lilleberg

Kart fra 1938

teglverk ble etablert på vestsiden av Hovinbekken i henholdsvis 1864 og 1872. På østsiden av bekken lå Ensjo teglverk, oppført allerede i 1811. I 1917 ble eiendommen kjøpt av Levahns, som bygget ut anlegget som mekanisk verksted.

I 1859 ble Hovin fastskole bygget. Begrepet fastskole viser til at skolene nå fikk et fast tilholdssted.

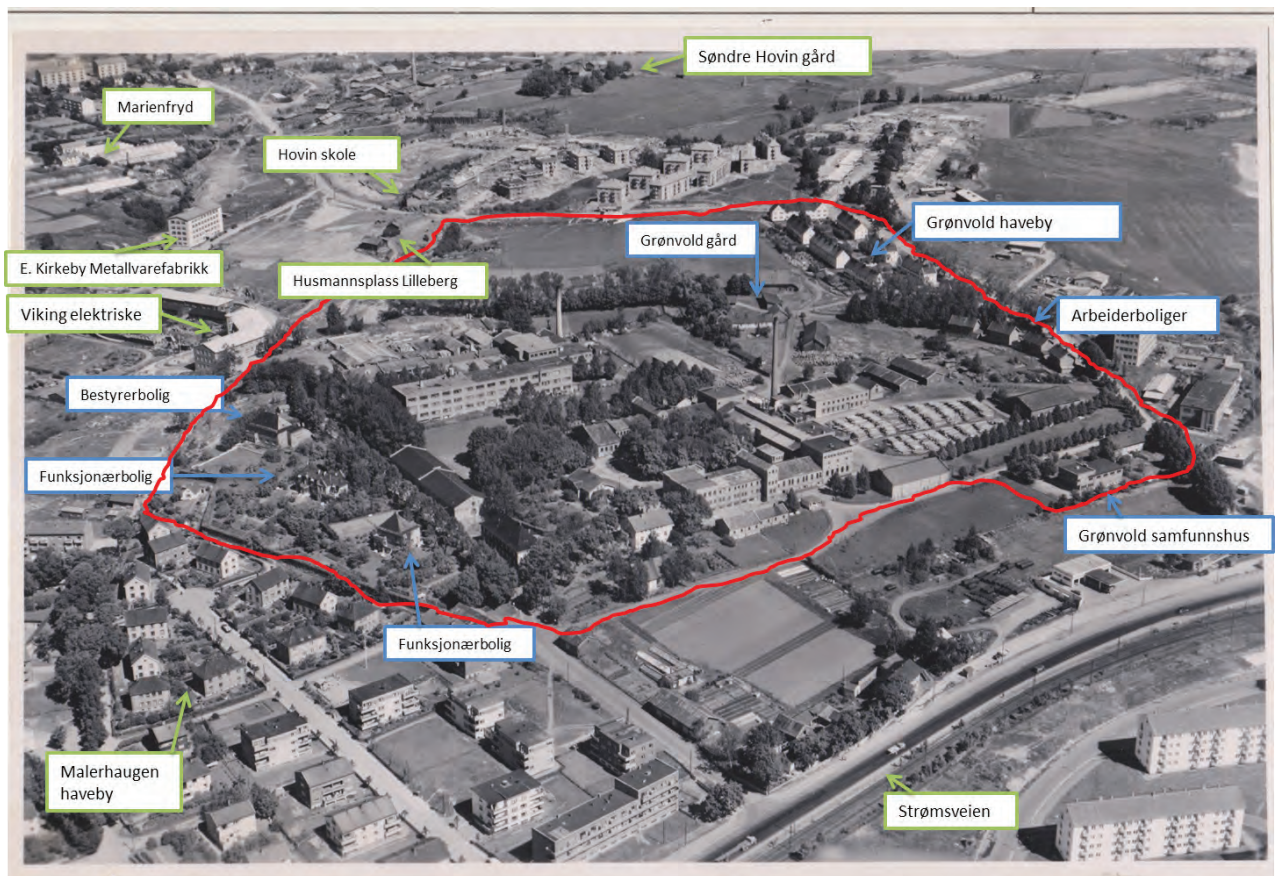
Fastskolen avløste den tidligere omgangsskolen der læreren reiste rundt og undervisningen foregikk på gårdene i distriktet. Hovin skole gikk ut av bruk i 1893 da det ble bygget ny skole på Løren, og skolebygningen ble revet i 1951. Grønvold Tændstikfabrik (senere Nitedals Tændstikfabrik) som startet opp i 1875 ble en av distriktets største bedrifter. Ved

Husmannsplassen Lilleberg midt i bildet og teglverket til høyre. Kampen skole til venstre i bakgrunnen. Den store teglsteinsbygningen er Christiania Staalverk, senere benyttet som sportshall. Bygningen lå der hvor friområdet i Normannsgata ligger. Bildet til høyre er tatt i ca. 1900 og viser ansatte ved Lilleberg teglverk. Foto: Oslo byarkiv

Øverst til nederst: Normannsløkken (foto:Fritz Holland/Oslo Museum), Malerhaugen (foto: Anders Beer Wilse/ Norsk Folkemuseum) og husmannsplass under Lilleberg med Hovin skole i bakgrunnen (Foto:Fritz Holland/Oslo Museum)

Flyfoto fra 1951 som omtrentlig viser fyrstikkfabrikkens utstrekning. Alt som ligger innenfor den røde streken var opprinnelig tilknyttet fabrikkens

oppstart ble fabrikkens drevet av dampmaskin og hadde 134 ansatte. I tillegg kom 220 personer som jobbet hjemme med å lime esker. Mange av disse bodde på Kampen, Vålerenga og Galgeberg eller i småhusbebyggelsen som lå langs Strømsveien. Rundt 1890 ble det produsert 123 millioner esker i året, og bedriften var Norges

største fyrstikkfabrikk. Om lag 90 % av produksjonen gikk til utlandet, hovedsakelig Belgia og Storbritannia. Fabrikkens var i drift fram til 1967. Flere bygningsmiljøer, både med fabrikkbygninger og boliger er bevart.

Beliggenhet rett på utsiden av bygrensen av 1878 gjorde Ensjø

til et attraktivt industriområde. På tomtene til de etter hvert nedlagte teglverkene ble det utover på 1900-tallet oppført flere industrianlegg. De store stålverkshallene var blant de første og stod ferdige på 1930-tallet. I siste halvdel av 1900-tallet har en rekke andre større og mindre virksomheter, blant annet knyttet

Juul Gulbrandsen, Mercedes (1970), Holtans bilforretning og Ford cortina (1965), Skotvedts bilforretning og Morris Marina (1973) Foto: Leif Ørnelund, Oslo museum

I 1960-årene ble det bygget store lave lagerhaller tilpasset gaffeltruckens svingradius og løftehøyde. Den store røde bygningen som ligger inntil Grønvold hageby ble oppført av Dayco trading a/s som forhandlet bildeler, styresystemer mm. Bilde fra 1967: Oslo byarkiv

til grafisk bransje samt import, salg og reparasjon av biler, satt sitt preg på Ensjø. En annen stor aktør var Tiedemanns tobakksfabrikk. Fabrikken lå opprinnelig i Stensberggata, men flyttet til Ensjø i 1968.

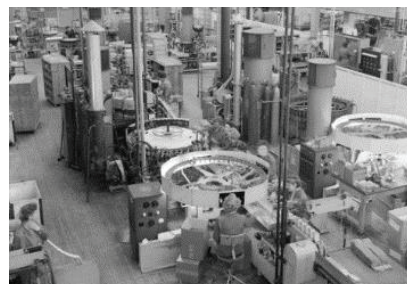
Ransonene av området er preget av boligbebyggelse. De fleste

boligtomtene ble bebygget med flermannsboliger i nær tilknytning til utviklingen av Ensjø og Helsefyr som industriområde. Både Grønvold og Malerhaugen haveby, oppført henholdsvis i 1916 og på 1920-tallet, er godt bevarte enhetlige områder. På Ensjø ligger også flere godt bevarte gårdstun, løkkeanlegg og personalboliger

knyttet til fyrstikkfabrikken. Miljøet med industri, gårder, løkker og boliger både for arbeidere og funksjonærer/bestyrere gjør Ensjø til et mangfoldig område med stor tidsdybde og høy kulturminneverdi.

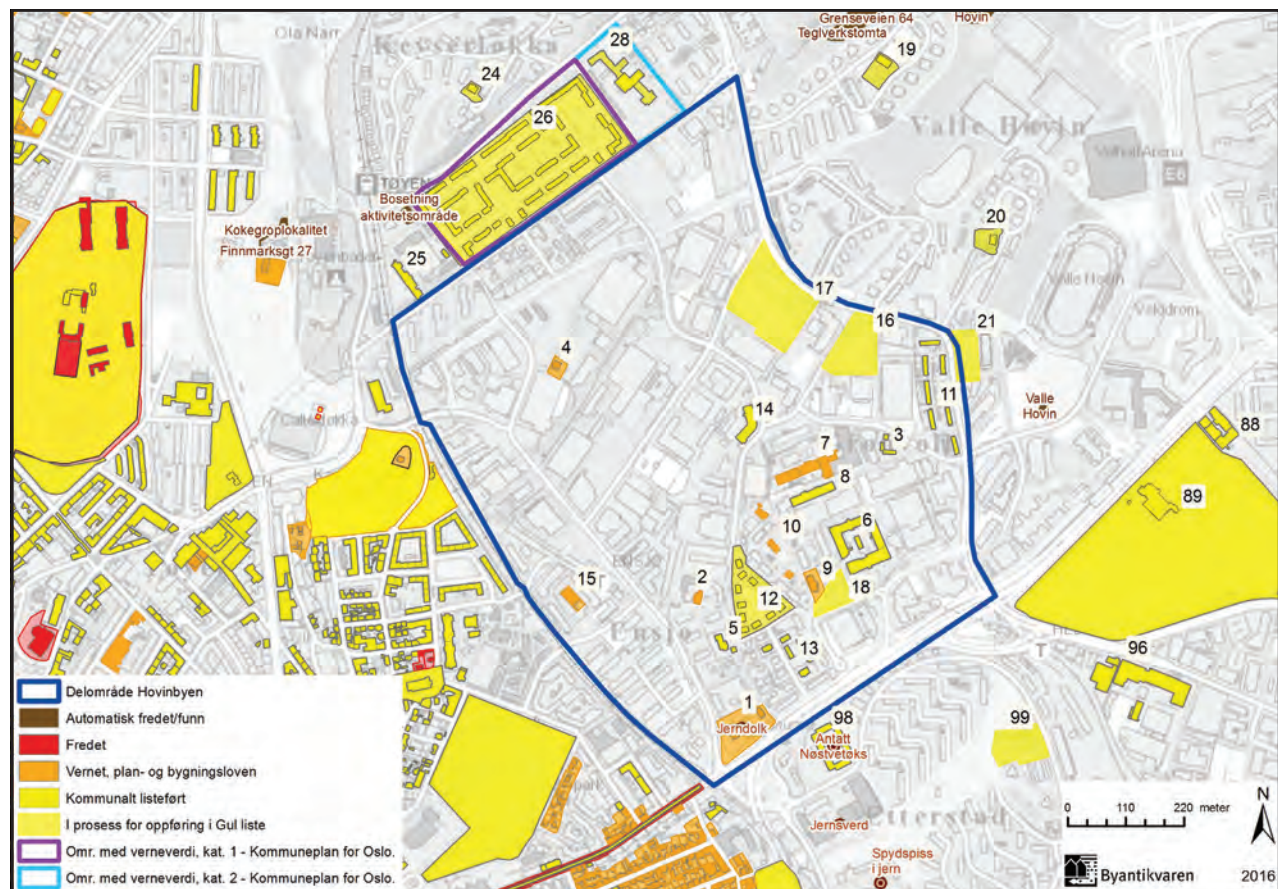
Tiedemanns fabrikk. Foto: Norsk Folkemuseum, ukjent år. Luma fabrikk, bygning og fabrikkhall. Foto: Norsk Teknisk Museum, 1950-tallet

Bilde fra 1959. Malerhaugen haveby fra 1920-tallet i bakgrunnen. Lavblokker fra 1950-tallet i forkant. Ensjø gård til venstre og shibbyegården fra 1898 til høyre. Foto: Widerøe / Oslo byarkiv

Kulturminner og miljøer

1	Malerhaugen gård
2	Ensjø gård
3	Grønvold gård
4	Petersborg
5	Nystuen
6	Fyrstikktorget
7	Fyrstikkalleen skole (F21)
8	Fyrstikkalleen 17
9	Fyrstikkalleen 7
10	Fyrstikkalleen 8,14,20
11	Fyrstikkarbeiderboliger, Grønvold haveby
12	Malerhaugen haveby
13	Funkismiljø
14	Skotvedt
15	Levahns
16	Jarlsberg Mineralvann
17	Brødrene Dahl
18	Fyrstikkterrassen

Gårdstun
Våningshus
Gårdstun
Løkkeanlegg
Boligeiendom/løkkeanlegg
Fabrikkbygninger Fyrstikkfabrikken
Fabrikkbygninger Fyrstikkfabrikken
Fabrikkbygning Fyrstikkfabrikken
Administrasjonsbygning Fyrstikkfabrikken
Funksjonærboliger Fyrstikkfabrikken
Arbeiderboliger Fyrstikkfabrikken
Bolig - haveby
Bolig - blokkbebyggelse
Fabrikkbygning
Fabrikkbygning
Fabrikkbygning
Lager og kontor
Kontorbygning

01_Malerhaugen gård (Øvre Valle)

Askeladden ID:164677, Malerhaugveien 2, regulert til bevaring etter Plan- og bygningsloven.

Gården ble overtatt av lensmann J. H. Hiorth i 1852. Han bygget hovedbygningen i mur som står der i dag. Bygningen er et svært godt eksempel på tidlig sveitserstil, men enkel arkitektur hvor elementer fra klassisismen er beholdt. På tunet lå tidligere både sidebygning og to vognskjul fra siste del av 1800-tallet. Disse ble revet på 2000-tallet og er erstattet av rekkehus. Nord i tunet ligger bygningen som ble bygget som fengsel. Her var det 11 celler i andre etasje mens første etasje ble brukt som bolig for betjenter og gårdsarbeidere. I kjelleren ble det innredet et isolat for særdeles vanskelige fanger. Fengselet ble nedlagt i 1876 og bygningen ombygget til boliger. Gårdsbygningene og tunet har høy arkitektonisk og kulturhistorisk verdi og inngår i Verneplan for Akergårdene.

Over: Familien Hiort fotografert ca. 1900/Norsk TekniskMuseum og bilde fra 1937: Holland / Oslo Museum.

Under: Bilder fra 2006, før utbygging og riving av alle uthusbygningene

02_Ensjø gård (Nedre Valle)

Askeladden ID:163139, Malerhaugveien 10, regulert til bevaring etter Plan- og bygningsloven.

Gården het opprinnelig Nedre Valle og var krongods til 1765. Gårdstunet lå høyt og fritt og hadde et stort hageanlegg og flere driftsbygninger. Bygningene på gården brant i 1914, og ny hovedbygning ble bygget i 1916. I 1931 ble den tatt i bruk som aldershjem. I dag er den gjenværende hovedbygningen innebygget på grunn av store tilbygg, men kan fortsatt oppleves fra Ensjøveien.

Grønvold gård ble kjøpt av Søren Falch Muus i 1810. Gården ble kalt Muuseløkken etter eieren, og på eldre kart er den også navngitt som Kongsløkken. Våningshuset, sidebygningen og stabburet som ble oppført i 1825 er godt bevart. Låven brant i 1959. Kart fra 1844 viser at gården hadde et stort hageanlegg. På midten av 1800-tallet ble det plantet en lindeallé tilhørende gården, som strakte seg i en stor halvsirkel fra Strømsveien ned til Malerhaugen. Rester av denne er i dag synlig langs deler av Grønvoll allé. I 1877 kjøpte Nitedals Tændstikfabrikk bygningene på gården for å huse arbeidere på fyrstikkfabrikken. Tunet har høy kulturhistorisk verdi blant annet på grunn av høy alder og en mangfoldig historie både som gård, løkke og arbeiderbolig. Grønvold gård omfattes av Verneplan for Akergårdene, og står på lista over prioriterte anlegg.

Til venstre bilde av tunet fra 2006, i midten bilde av låven fra 1937. Til høyre Grønvold alle med arbeiderbolig oppført av fyrstikkfabrikken og tunet på Grønvold gård i bakgrunnen. Foto: Holland / Oslo Museum

04_Petersborg løkkeanlegg

Askeladden ID:163744, Ensjøveien 12 c, regulert til bevaring etter Plan- og bygningsloven.

Villaen er oppført i mur i 1886 for enkefru Grong. Opprinnelig hadde den stor hage og lå i et miljø med flere løkkeanlegg. Eiendommen ble overtatt av Tiedemands fabrikk og på 1960-tallet fungerte den som direktørbolig for fabrikk. Den nye fabrikkbygningen til Tiedemand ble lagt tett opptil løkkeanlegget, hagen ble bygget ned og bygningen ble innredet med kontorer og laboratorium. Alle de andre eldre bygningene i området ble revet da fabrikk ble oppført, bortsett fra det såkalte søylehuset, som ble flyttet til Ekeberg der det fortsatt står. Siden dette er den eneste gjenværende løkkebygningen har den høy kulturhistorisk verdi. Den har dessuten arkitektoniske kvaliteter og formidler historien om borgerskapets levestandard i siste halvdel av 1800-årene. I framtiden vil den få mer luft rundt seg, og et nytt hageanlegg vil heve opplevelsen av dette kulturminnet.

Petersborg før og etter bygging av fabrikkkanlegget (sees til venstre for pipen). Begge bilder tilhører Norsk Folkemuseum. Årstall for fotografiene er ukjent

05_Nystuen - Schibbyegården, (133/3) - Malerhaugveien 8

Åskeladden ID:164401, Malerhaugveien 8, bevaringsverdig på Gul liste.

Anlegget ble oppført i 1898 av Axel Hjalmar Schibbye, eier av Ensjø teglverk. Hovedbygningen hadde 22 rom, blant annet en stor ballsal, og moderne fasiliteter som innlagt elektrisk lys og sentralvarme. Her bodde Schibbyefamilien med tjenere. Til anlegget hører også en kuskebolig og tidligere hadde eiendommen et stort hageanlegg. Anlegget formidler historien om boligforholdene til en industrieier og hans familie i tiden rundt forrige århundreskifte.

Schibbyegården. Bildet er fra Byantikvarens arkiv og er trolig tatt på 1980-tallet

06_Grønvold (Nitedal) Tændstikfabrik

Både Fyrstikktorget, F21 videregående skole, Grønvold haveby og flere enkeltstående bygninger er i dag verdifulle identitetsskapende kulturminner på Ensjø. Alle disse anleggene er oppført av fyrstikkfabrikken. Fabrikkens historie på Grønvold startet i 1874 da Nitedals Tændstikfabrik kjøpte en tomt på ca. 80 mål med rett til å anlegge en fyrstikkfabrikk. Byggingen ble umiddelbart igangsatt og maskinbygning, kjelehus, dypperi og ramleggeri, sanderi, pakkeri og smie stod ferdig året etter. Alle bygninger var oppført i mur og hadde jernvinduer. I tillegg ble det bygget et pakkhus i tre og en bestyrerbolig i sveitserstil ble flyttet hit.

Bestyrerboligen i frodig sveitserstil ble revet på 1980-tallet for å gi plass til boligblokker. Foto:Byantikvaren i Oslo

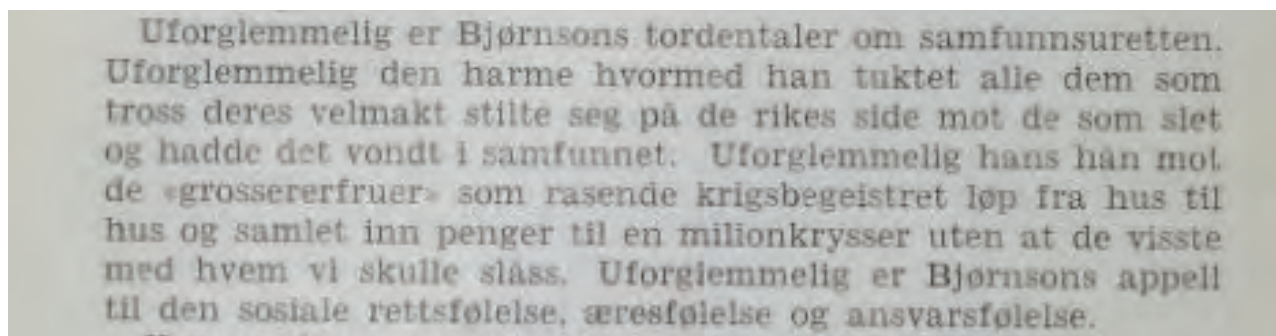
Fabrikken ble drevet av dampmaskin og hadde ved oppstart i 1875 134 ansatte. I 1877 ble gårdshusene på Grønvold gård kjøpt og innredet til arbeiderboliger. Til og med stabburet ble tatt i bruk, og 82 personer bodde på det tidligere gårdstunet. Utvidelsene av fabrikken fortsatte, og i 1879 hadde fabrikken 15 bygninger og 300 arbeider hvorav 94 var piker under 15 år. 1880- og 1890-årene var preget av nye utvidelser av både bygninger og maskinpark. Anlegget fikk elektrisk lys fra eget aggregat og skinnegang og dreieskiver for intern transport. De nye maskinene kom i hovedsak fra Sverige, men en del ble bygget på eget verksted med royalt til patentinnehaverne. I 1890 hadde fabrikken 510 faste ansatte og det var bygget fire nye arbeiderboliger i tre for å skaffe husrom til arbeiderne, i tillegg kom oppsynsmannsbolig og verksmesterbolig.

Arbeidstiden var fra 6 om morgenen til 18.30 om kvelden. «Fortjenesten var elendig, de fleste tjente under kr 5 om uken. For den minste forseelse ble arbeiderne ilagt en mulkt som delvis gikk i fabrikkieirnes lomme. Noen effektiv beskyttelse av arbeidernes helse var det selv i slike sunnhetsfarlige bedrifter ikke tale om. Den forferdelige fosfornekrosen fikk uhindret gjøre sine herjinger.» (Hansen, Arvid G: Trekk av norsk næringsliv og arbeiderrørse gjennom hundre år, Norsk kjemisk industriarbeidersamfunn, 1951, Drammen).

Fabrikken produserte såkalte fosforstikker. Hode på fyrstikken var av svovel, men ytterst satt det en dråpe fosfor som gjorde at stikken kunne tennes hvor som helst (for eksempel under en sko). Under produksjon pustet arbeiderne inn den svært giftige fosfordampen noe som førte til fosfornekrose i kjeven, en svært alvorlig sykdom som kunne få dødelig utfall.

Lav lønn og elendige arbeidsforhold førte til at de kvinnelige fyrstikkarbeiderne gikk til streik i 1889 da det ble annonsert at lønna skulle settes ytterligere ned. I ettertid er streiken, som varte i seks uker, beskrevet som en viktig hendelse i norsk arbeiderhistorie. Streiken omfattet både fyrstikkfabrikken på Bryn og Grønvold. De svært kritikkverdige arbeidsforholdene førte til at flere kjente samfunnsprofiler som redaktør Jeppesen (medlem av den sosialdemokratiske forening fra 1886, og sentral i Arbeiderpartiet), dr. Oscar Nissen og Bjørnstjerne Bjørnson engasjerte seg. En rekke agitasjonsmøter og demonstrasjonstog ble arrangert med flere tusen deltagere. De streikende kvinnene fikk innvilget noen av kravene, blant annet ble mulktene fjernet og arbeidsdagen satt ned til 12 timer.

Utvidelsene av fabrikkanlegget fortsatte på 1900-tallet. Det som omtales som Grønvold nord ble plassert nordvest for det eksisterende fabrikkanlegget og påbegynt i 1907, også det eksisterende fabrikkanlegget ble utvidet. I 1927 overtok fabrikken Bryn & Halden Tændstikfabriker på Bryn, og fra nå av ble navnet Bryn-Halden & Nitedals Tændstikfabrik.

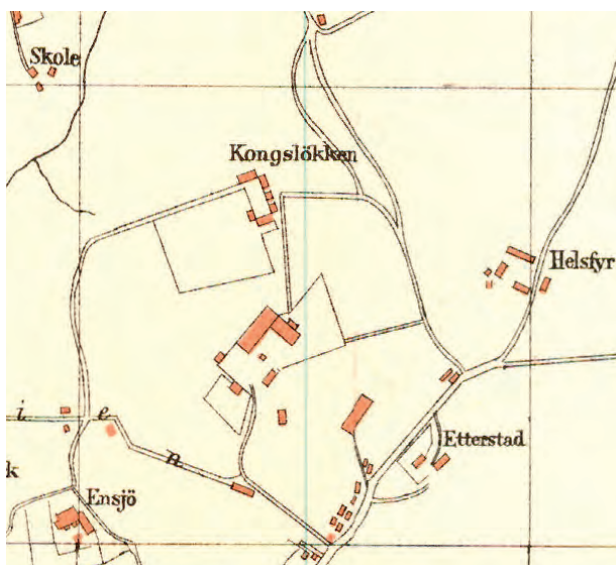

Utklipp fra: Hansen, Arvid G, 1951: Trekk av norsk næringsliv og arbeiderrørsle gjennom hundre år. Norsk kjemisk industriarbeidersamfunn

Etter dansk mønster foreslo to kvinner i Norges Røde Kors i 1922 en ekstrapris på fyrstikksalget i Norge, til inntekt for humanitære formål. «Blinde Barns Fyrstikker» ble opprettet av Bryn-Halden Tændstikfabrik A/S. I 1941 ble navnet «Hjelpestikker» satt på fyrstikkeskene og andre humanitære og sosiale formål tatt med. Hjelpestikkene eksisterer fortsatt i dag. I 1932 ble fabrikken på Bryn lagt ned, men på Grønvold forgikk produksjonen fram til 1967, da den ble flyttet til Sverige.

Samfunnshuset ble oppført på 1930-tallet. Anlegget hadde høy arkitektonisk verdi, og ble revet for å gi plass til T-banestasjonen på Helsfyr

Fabrikkanlegget vokste fram gjennom en periode på nesten hundre år. Øverst 1887 og 1900, under 1921 og 1937

o6_Fyrstikktorget, tidligere fabrikkbygninger

Askeladden ID: 164805, Karoline Kristiansens vei, bevaringsverdig på Gul liste.

I 1982 ble det startet planarbeid hvor deler av fabrikkanlegget samt flere av boligene som var oppført av fabrikken inngikk, og i siste halvdel av 1980-tallet ble den eldste delen av fyrstikkfabrikken bygget om til kontorer og butikker. De gamle fabrikkbygningene ble enten revet eller påbygget og tilbygget. I tillegg ble det oppført flere nybygg slik at anlegget i dag framstår med en borgaktivt firefløyet form rundt et torg. I hvert hjørne er det brede tårn i fem etasjer med pyramidetak. Det gamle satshuset fra 1897 er bevart midt inne på torget. Det er arkitektkontoret Telje-Torp-Aasen A/S som har tegnet det nye anlegget. Selv om fasadene på flere av de eldre bygningene er synlige, er inntrykket dominert av 1980-tallets på- og tilbygg. Det er da også slik det er omtalt i Arkitektguiden for Oslo, som et postmodernistisk anlegg.

Fabrikkanlegget fotografert i 1958, fabrikkbygninger fra forskjellige epoker i bedriftens historie. Under bilder fra hvordan anlegget framstår i dag. Foto: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

07_F21 – Fyrstikkalleen skole, tidligere fabrikkbygning

Askeladden ID: 163762, Fyrstikkalleen 21, regulert til bevaring etter plan- og bygningsloven.

Anlegget tilhørte det tidligere omtalte Grønvold nord, og den eldste fabrikkbygningen her er fra 1907. Tidlig på 2000-tallet ble det vurdert å bygge boliger i dette området. Eiendommen ble i stedet kjøpt av Oslo kommune som bygget ny videregående skole og barnehage her. Det ble tatt utgangspunkt i noen av de eldre bygningene, og skoleanlegget framstår som vellykket både med tanke på å ivareta bevaringsverdiene og kvaliteten på nybyggene.

Foto fra nettsiden ensjø.org

08_Fyrstikkalleen 17 – fabrikkbygning

Askeladden ID: 169377, Fyrstikkalleen 17, bevaringsverdig på Gul liste.

Bygningen ble oppført som en del av fyrstikkfabrikken i 1938 og er plassert mellom Grønvold nord og det eldste fabrikkkanlegget. Den er tegnet av Thv. og Henning Astrup og er en langstrakt, treetasjes bygning i jernbetong, med spekket teglsteinsmur utvendig. Bygningen er en del av utviklingshistorien til det tidligere industriområdet rundt Grønvold fyrstikkfabrikk og gård, og dets ekspansjon med en varighet på nærmere 100 år, og har dermed lokal miljø- og identitetsskapende verdi. Bygningen har i tillegg arkitekturhistorisk verdi som representant for tidlig funksjonalistisk industriarkitektur.

Fabrikkbygningen i Fyrstikkalleen 17. Foto: Byantikvaren i Oslo

09_Fyrstikkalleen 7 – administrasjonsbygning

Askeladden ID: 163750, Fyrstikkalleen 7, regulert til bevaring etter plan- og bygningsloven.

Administrasjonsbygningen for fyrstikkfabrikken ble bygget tidlig på 1900-tallet. Stilmessig er anlegget preget av nybarokken og nyklassisismen. Bygningen har en eksponert beliggenhet langs fyrstikkalleen og er et viktig identitetsskapende element i gateløpet.

Foto: 1930-tallet/Norsk Teknisk Museum

10_ Fyrstikkalleen 8, 14 og 20 – funksjonær- og bestyrerboliger for fyrstikkfabrikken

Askeladden-ID: 163199 (nr. 8), 163411 (nr. 14), 163270 (nr. 20), alle er regulert til bevaring etter plan- og bygningsloven.

I Fyrstikkalleen oppførte bedriften tre personalboliger for ansatte i perioden 1910 til 1921. Alle er oppført i mur og hadde hageanlegg. Nr.8 er tegnet av Hans. B. Fürst og oppført i 1921. Nr. 14 ble oppført i 1910 er tegnet av arkitektene Morgenstjerne og Eide og er angitt å være en funksjonærbolig. Nr. 20 er tegnet av Magnus Poulsson i 1916 og er oppført i ubehandlet tegl. Bygningen har en monumental karakter og ble bygget som bestyrerbolig for fyrstikkfabrikken.

Fyrstikkalleen 8, 14 og 20. Foto: Byantikvaren i Oslo

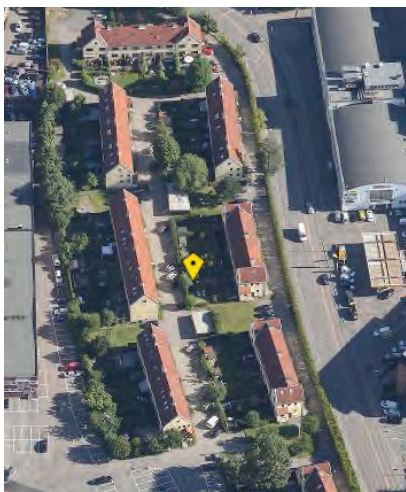
Fyrstikkalleen

Alleen ble trolig anlagt i forbindelse med byggingen av personalboligene som er omtalt over. Den var strengt tatt ikke en allé, siden den kun hadde beplantning på den siden som vendte mot villabebyggelsen. På den andre siden lå det fabrikkbygninger tett opptil veien. Også den eldste bestyrerboligen lå her, med hageanlegg ned mot alleen. Alle disse bygningene, bortsett fra den gamle administrasjonsbygningen ble revet og erstattet med nye boligblokker på 1990-tallet.

11_ Fyrstikkarbeiderboliger (Grønvold haveby)

Askeladden ID: 163547, Grenseveien 75-89, bevaringsverdig på Gul liste.

Husene ble tegnet av arkitekt Magnus Poulsson og oppført i 1916 som arbeiderboliger for fyrstikkarbeiderne på Nitedal Tændstikkfabrikk. Husene er gruppert rundt lekeplasser og tydelig inspirert av engelske forbilder. Magnus Poulsson tegnet en rekke påkostede eneboliger, men engasjerte seg også i å tegne gode arbeiderboliger. I 1909 fikk han tredje premie i Polyteknisk forenings konkurranse om arbeiderboliger, og i 1912 fikk han oppdraget å tegne arbeiderboliger på Rjukan. Anlegget har arkitektonisk og sosialhistorisk verdi, er blant de mer velbevarte hagebyene i Oslo, og utfyller vesentlig fyrstikkfabrikken som kulturhistorisk miljø.

Grønvold haveby

12_Malerhaugen haveby

Askeladden ID: 163537, Lensmann Hiorths allé og Malerhaugveien, bevaringsverdig på Gul liste.

De 12 bygningene er oppført av Malerhaugens boligselskap med støtte fra Oslo kommune omkring 1920. De er tegnet av arkitekt Kristen Rivertz, en svært profilert og sosialt orientert arkitekt. Anlegget har i likhet med mye av den øvrige kommunale boligbyggingen fra samme tid høy arkitektonisk kvalitet. Det første huset som ble bygget er mønsterhuset som ligger i Lensmanns Hiorths allé 13. Denne bygningen er oppført i mur og har høye vinduer og franske balkongdører og skulle danne mønster for resten av bebyggelsen. Det ble imidlertid kun oppført tre litt enklere kopier av mønsterhuset og resten av de åtte boligene ble bygget i tre. Leilighetene var på to rom og kjøkken og hadde innlagt toalett med bad. Anlegget med bygninger, veier, plasser og hager er godt bevart, har høy kvalitet og er representativt for 1920-årene.

Malerhaugen haveby til høyre og funkismiljø til venstre. Skråfoto fra planweb

13_Funkismiljø i Lensmann Hiorths allé

Askeladden ID: 177876, Lensmanns Hiorths allé, bevaringsverdig på Gul liste.

Lokaliteten omfatter eiendommene Lensmann Hiorths allé 1, 3, 5, 7 og 8 med seksmannsboliger og tilhørende hage og garasjeanlegg. Eiendommene ble utskilt i perioden 1930–33, og bygget ut med seksmannsboliger i funksjonalistisk stil i perioden 1934–39. Lensmann Hiorths allé 3, 5, 7 og 8 ble tegnet av arkitektene Sigrid Buch og Peter Daniel Hofflund for byggherre lektor H. Haugelund. Lensmann Hiorths allé 1 er tegnet av Einar Piene og Hugo Friis Zahl for byggherre Chr. Jensen. Anlegget er enhetlig og godt bevart og er en god representant for 1930-tallets funksjonalisme

14_ Skotvedtgården

Askeladden ID: 214732, Stålverksveien 2, bevaringsverdig på Gul liste.

Viking Elektriske fabrikker ble bygget i 1950 for Oscar Skotvedt. Firmaet produserte brytere, vendere, sikring- og koblingsbokser samt slipe- og polermaskiner. Skotvedt drev også maskinforretning med import av maskiner til grafisk produksjon og utover på 1950-tallet startet han import av bil, blant annet merkene Morris, MG, Riley og Wesley. På 1970-tallet begynte Hanne Skotvedt med import av Honda fra Japan.

Bygningen er tegnet av arkitekt Sofus Hougen i 1950. Den er tilpasset det skrånende terrenget og har tre etasjer pluss sokkeletasje mot vest. Bygningen er oppført i upusset rød teglstein. Den har valmet tak som er platekledd. På langveggene er det knappe takutstikk hvor dragerne er synlige. Store smårutede vinduer som er symmetrisk plassert preger fasadene. Inngangspartiet ut mot Stålverksveien er kledd i marmor og har en bred trapp med smijernsrekkverk. Sirkulært trappetårn i glass mot vest.

Skotvedtgården ligger høyt, fritt og godt synlig på Ensjø. Bygningen representerer en viktig del av Ensjøs historie, både som representant for en stor gruppe bedrifter innenfor elektrisitetsbransjen, og som et bilrelatert kulturminne knyttet til «bilbyen Ensjø». Bygningen har i tillegg arkitektonisk verdi og er svært godt bevart med mange opprinnelige elementer. I utbyggingen av Ensjø hvor det meste av industribebyggelsen skal rives, vil anlegget være et viktig historiefortellende element.

Skotvedtgården. Foto: Oslo Museum og Byantikvaren i Oslo

15_ Levahns mekaniske verksted

Askeladden ID: 168928, Rolf Hofmos gate 20, regulert til bevaring etter Plan- og bygningsloven.

Levahn ble etablert i 1906, og var i starten en motorfabrikk som produserte mindre båtmotorer. De første fabrikklokale lå i Pilestredet, men i 1917 kjøpte bedriften Ensjø Teglverk i Hedmarksgata 25 (i dag Rolf Hofmos gate 20). Levahn Motorfabrikk gikk konkurs i 1933. Overingeniør Wiig overtok og bygde den om til mekanisk verksted, særlig rettet inn mot jernbanemateriell. Anlegget brant i 1946, og ny hall ble oppført med moderne utstyr. Det ble produsert anleggs- og transportmateriell, også mindre lokomotiver. Det ble også utviklet produkter for oljeindustrien, vinsjer etc., for å få flere ben å stå på. I 1990 hadde bedriften fortsatt nær 50 ansatte. Utover på 1990-tallet ble konkurransesituasjonen tøffere. NSB/Jernbaneverket plasserte stadig flere av sine ordre hos utenlandske konkurrenter. Familiebedriften gikk konkurs i 1996, og 17 ansatte mistet jobben. Bygningen er et viktig kulturminne som forteller om den tidligere mekaniske industrien i dette området.

16_Jarlsberg Mineralvann A/S

Askeladden ID: 216761, Grenseveien 71

Anlegget ble oppført som garasje for Jarlsberg Mineralvann A/S i 1955. I 1958 tok fabrikken i bruk en ny Coca Cola fabrikk her da produksjonen ble flyttet fra Nedre Tøyen. Bygningen er i en etasje og er karakteristisk for 1950-tallet. En rekke produksjonshaller og lagerhaller ble oppført med slike bølgende tak. Arkitekten var Arne Bjønness. Byantikvaren anser det som viktig også å ta vare på et eksempel på en liten industribygning som representant for industrihistorien. Det fantes en rekke slike småskala anlegg og svært få er listet som bevaringsverdige.

Jarlsberg mineralvannfabrikk holdt tidligere til i disse lokalene. Foto: 2015/Byantikvaren i Oslo

17_Brødrene Dahl – lagerbygning

Askeladden ID:216747, Grenseveien 65

Anlegget ble oppført i 1958 for Brødrene Dahl som lager og kontorer og er tegnet av arkitekt S. Narve Ludvigsen. I 1950- og 1960-årene var det fokus på å bygge rasjonelle og effektive lagerbygninger. Mange bedrifter flyttet ut fra små tomter i sentrum til industriområdene i det tidligere Aker. Her var det god plass og mulig å bygge store lave lagerhaller som var tilpasset datidens nye redskap; gaffeltrucken. Dens løftehøyde og svingradius kunne være avgjørende for utformingen og bygningen, og en løftehøyde på 4 eller 5 meter var vanlig. Slik var det mulig å stable i høyden. En av årsakene til at haller med bølgetak eller buetak ble vanlig, er at buene er selvbærende og behovet for søyler ned i lokalet ble redusert. Dette var viktig for å få til effektiv intern kommunikasjon i bygningen. Transporten inn til hallen foregikk med lastebiler og bygningen har store garasjeporter.

Anlegget til Brødrene Dahl er karakteristisk for denne epoken. Det er arealkrevende og høyden tilsvarer en eller to etasjer. Midtpartiet er endret ved påbygg. Hele anlegget har kulturhistorisk verdi som svært representativt, men det vil være krevende å bevare. Det er dermed kun hallen lengst vest (Møller bil) som er ført inn på Gul liste som bevaringsverdig. Hallen er noe endret ved at felter med teglstein er byttet ut med glass. Dette ble gjort i forbindelse med at bygningen ble gjort om til bilbutikk. Endringene forringer ikke hallens arkitektoniske verdier og den er fortsatt lett lesbar som et karakteristisk bygg fra 1950-tallet. Bygningen har en sentral plassering i krysset Grenseveien, Gladengveien. Fra Ensjøveien ligger den som et fondmotiv godt synlig i enden av Gladengveien. Formålet med vernet er å ta vare på en representativ og mye brukt bygningstype på 1950- og 1960-tallet. Anlegget har i tillegg arkitektonisk verdi.

Lagerhallen fra 1958 er i dag innredet som bilbutikk. Foto: 2015/Byantikvaren i Oslo

18_Fyrstikkterrassen kontorkompleks

Askeladden ID:216763, Svovelstikka 1 - 3.

Anlegget er oppført i 1991 for Nielsen-Nielsen A/S, og tegnet av Kristin Jarmund Arkitekter. Kontorkomplekset består av to lameller i 5 etasjer som hviler på en høy underetasje. Fasadene er pusset og taket er flatt. Følgende beskrivelse av nyfunkisanlegget er hentet fra Arkitektur i Oslo: «Rolig langfasader med vindusbånd i kontrast til oppløste kortfasader med markerte takutstikk og dekorative vertikale skiver. Innpussede glassbygggesten i sokkeletasjen erstatter konvensjonelle vinduer.» Rundt 1990 kom en ny interesse for den tidlige funksjonalismens formspråk, og Kristin Jarmund Arkitekter var en av forgrunnsaktørene for en nyfortolkning av dette arkitekturspråket. Fyrstikkterrassen og Justervesenets laboratoriebygg på Kjeller er to av de mest særpregede og publiserte i perioden, hvor en bl.a. kan ane inspirasjonen fra de nederlandske pionerene som Willem Dudok. Anlegget har høy arkitektonisk verdi.

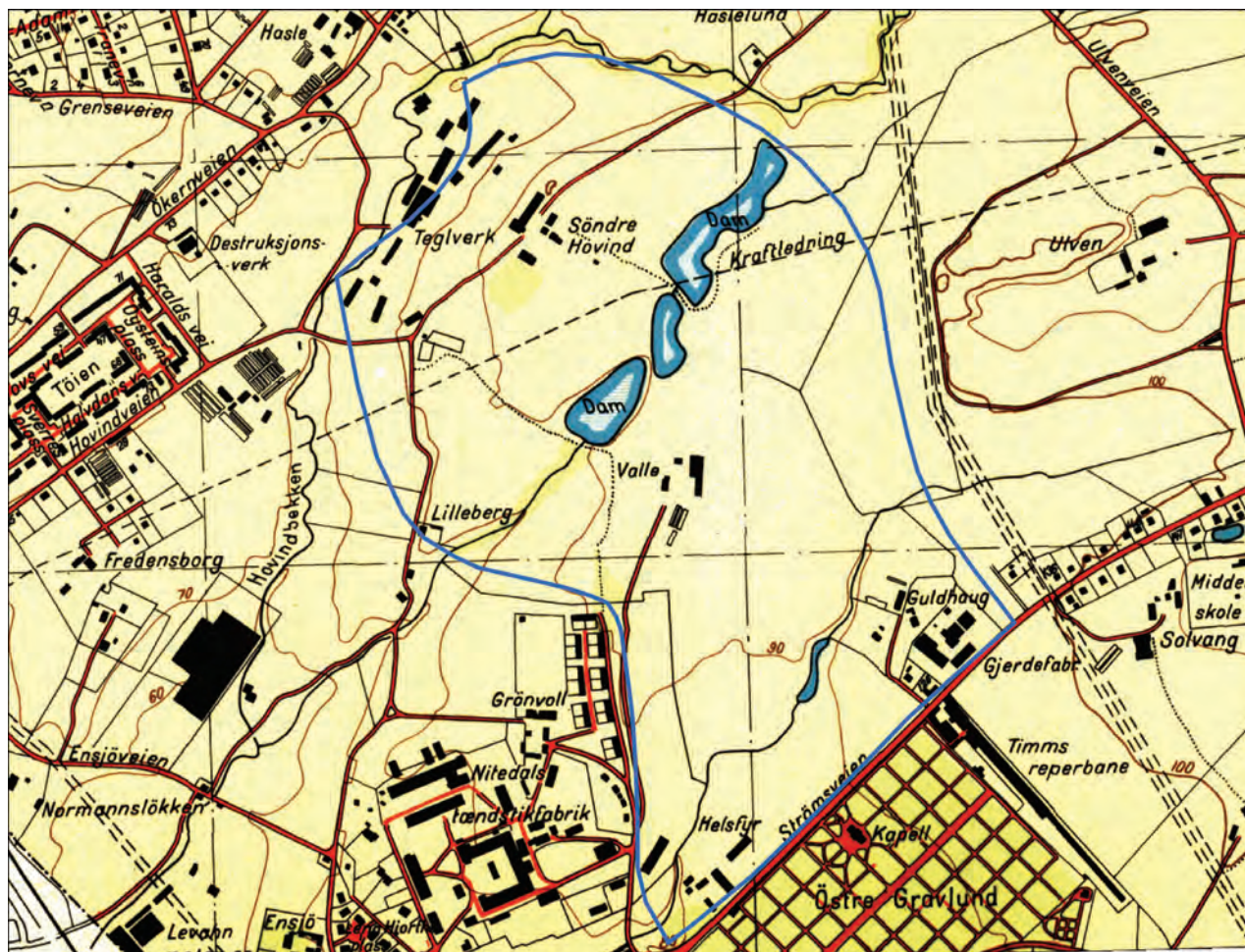

Foto: Jan Tore Egge/Wikimedia

Bilder fra Strømsveien: Per Lyng, Truls Teigen / Oslo byarkiv, Oslo Museum

VALLE HOVIN

Flyfoto fra 1947

Området er avgrenset av Grenseveien, Hovinveien, Strømsveien og det som i dag går under navnet Ring 3. Historisk har det i hovedsak tilhørt gårdene Hovin og Øvre Valle. Sistnevnte ble delt i tre tidlig på 1800-tallet, og bruket som inngår i dette delområdet fikk navnet Helsfyr. Av eldre bebyggelse i området er hovedbygningen på Søndre Hovin gård og hovedbygningen på Vallekøkken bevart. Helsfyr gård lå omtrent der hvor Staten bygget sitt store kontorkompleks tidlig på 1980-tallet og ble revet da Strømsveien ble utvidet til fire felt i 1968. Gården var i kommunens eie fra 1893 og Østre gravlund er anlagt

på jordene til Helsfyr gård. Et lite område lengst øst i delområdet tilhørte Guldhaug gård, et bruk som var skilt ut fra Teisen. Også dette tunet er revet.

Området er rikt på arkeologiske funn. Hovin betyr kirke, og det finnes flere skriftlige kilder fra middelalderen som angir at det har ligget en kirke her. Eldste omtale av hospitalskirken (ecclesiam hospitalis beate Marie virginis dicti Hoffwinar) er i 1395 (DN III:522), og prest ved kirken nevnes 1371 (Thorer Colbiornarson prester aa Hofwini, DN II:420). Kirken var ifølge Jens Nilssøn en steinbygning, og på 1590-tallet var den forfalt,

kun «nogit aff muren staar igen» (JN 5). (fra Askeladden)

Lokaliseringen av kirkestedet er uavklart, men trolig har det ligget i nærheten av tunet på Søndre Hovin, da dette er det opprinnelige hovedbølet på gården og beliggenheten, høyt og fritt på en rygg stemmer godt med en jernaldergård.

Både Hovinbekken og Lillebergbekken renner gjennom området, og i likhet med de omkringliggende områdene bærer landskapet preg av utstrakt teglproduksjon. Hasle teglverk er det eldste og nevnes første

Kart fra 1938

gang i en protokoll fra Akers fattigvesen i 1810. Verket lå på vestsiden av Hovinbekken omtrent der Hasle T-banestasjon ligger i dag. Kartutsnittet viser at det må ha vært et betydelig verk, men det finnes lite informasjon om verkets historie. Hovind teglverk

ble opprett i 1911, men kart fra 1881 viser at det allerede på den tid var teglverksproduksjon her. Verket lå rett ovenfor Hasle teglverk på det som i dag kalles teglverkstomta og hvor Teglverket skole er bygget.

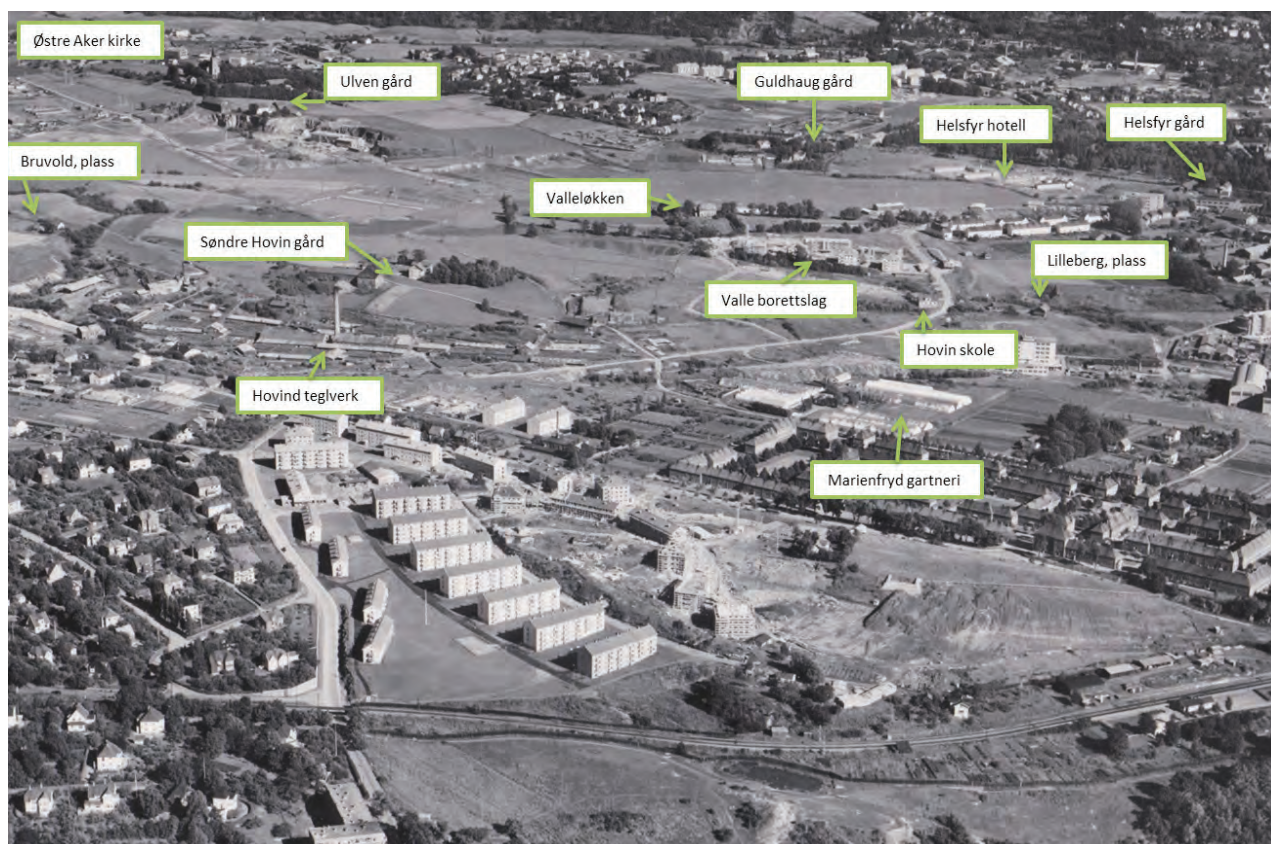
I 1916 ble Valle, Søndre Hovin

Kart fra 1881 til venstre. Kotene viser landskapsformasjonene og hvordan de gamle gårdstunene var plassert på høyder med vidt utsyn. Til høyre kart som viser de gamle gårdsgrensene. Valle (130), Ulven (131), Teisen (132), Hasle (127). Midt i bildet Hovin (122)

Helsfyr gård i 1890. Foto: ukjent fotograf/Oslo Museum. Valleløkken i midten, bildet tatt i 1942 og Søndre Hovin til høyre, tatt i 1941. Foto: Wilse, Anders Beer/Norsk Folkemuseum

Flyfoto fra 1952. Keyserløkka i forgrunnen. Foto: Widerøe/Byantikvaren i Oslo

og en del av Ulven kjøpt av Oslo kommune som planla å bygge et nytt kommunalt østkantsykehus her. Planer ble lagt fram i 1918, og innebar at et areal på 380 dekar skulle bygges ut. Byggefond ble startet avsatt i 1919, og i 1921 ble det avholdt idèkonkurranse.

Sykehusplanen var i fokus i mange år, og i 1926 ble Hasle teglverks tomter (127/1) og 128/3 og 11 kjøpt inn med tanke på sykehusetableringen. Prosjektet fikk imidlertid aldri bevilgninger slik at det kunne starte opp.

Hovind teglverk fulgte med da det store området ble ervervet av Oslo kommune. I starten ble driften forpaktet bort, men stod under tilsyn av byarkitekten. Fra 1922 overtok kommunen selv driften. Teglverket ble bekostet betydelige

Hovind teglverk og Søndre Hovin gård i 1953. Foto: Widerøe / Oslo byarkiv. Til høyre: en av ringovnene på Hovind teglverk. Foto: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

beløp og ble raskt utvidet til dobbelt kapasitet ved bygging av ny ringovn og mursteinspresse. Etter krigen ble det investert i nok en ovn, ny transportbane og lokomotivstall. Teglverket produsert mellom 5 og 8 millioner stein i året. Steinen ble i det vesentligste brukt i kommunale bygg og til boligbygg oppført med kommunal støtte. Spesielt var Hovin kjent for sin håndbankede fasadestein. Rådhuset i Oslo og Oslo Trygdekasse ble oppført med slik stein fra Hovin teglverk.. I 1947 var det planlagt en stor ombygging, men denne ble utsatt fordi det ble framsatt forslag om å benytte Hovineiendommen til boligbygging og friluftsanlegg.

Den store bolignøden medførte et sterkt fokus på boligbygging i årene etter siste krig. Planleggingen av de nye boligområdene baserte seg i stor grad på tanker som var utviklet i mellomkrigstiden. Tre rom og kjøkken ble sett på som minstandard for familier. Her kunne barn og foreldre ha hvert sitt soverom, noe som ifølge datidens eksperter skulle bidra til selvstendig lek samtidig som barna fikk en uforstyrret arbeidsplass for lekser. Når det kom til strukturering av boligområdene ble det utviklet normer og standarder som satte maksimumsgrenser for tetthet i bebyggelsen. De nye boligområdene skulle framstå som områder hvor kombinasjonen av natur og bolig skulle oppmuntre beboerne til å drive mosjon eller rekreasjon. Bebyggelsen på Valle, Lilleberg og Hovin er tegnet av arkitektene Rinnan, Tveten og Colbjørnsen og ble oppført i perioden 1952 – 1956. Området

Fra industri til bolig. De nye boligfeltene ble etablert rett ved Hovind teglverk. Foto: Dagbladet/Norsk Folkemuseum/1956

er karakteristisk for perioden rett etter siste krig både med tanke på arkitektur og struktur. Fritt beliggende blokker i tre til fem etasjer ble et motstykke til byens tradisjonelle kvartalsbebyggelse. Den åpne blokkbebyggelsen hadde lyse leiligheter og utenpåliggende

balkonger slikt at lyset skulle slippe langt inn i rommet innenfor.

Gamle Hovin skole hadde for lengst gått ut av bruk da blokkbebyggelsen på Valle, Hovin og Lilleberg ble oppført på 1950-tallet, og nytt skoleanlegg

Bilde fra 1962 som viser Helsfyr hotel og Hovin skole. I forkant Guldhaug gård hvor det ble drevet gjerdefabrikk. Til høyre, blokkbebyggelsen på Valle, Lilleberg og Hovin. Varianter av gult, blått, grønt og rosa var vanlig å benytte på bebyggelsen på 1950-tallet. Foto: Widerøe / Oslo byarkiv

Teltplass på Helsfyr med Hovin skole under oppføring i bakgrunnen. Foto 1954: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek. Til høyre Statens kontorbygg under oppføring i 1981. Foto: Leif Ørnelund/Oslo Museum

ble åpnet i 1955. To år senere stod hele anlegget ferdig og skolen hadde ca. 1200 elever de første årene. Skolen gikk ut av bruk i 2010 og er i dag revet. Sørvest for skolen lå Helsfyr hotell som åpnet i 1952. På de tidligere jordene var det campingplass på 1940- og 1950-tallet.

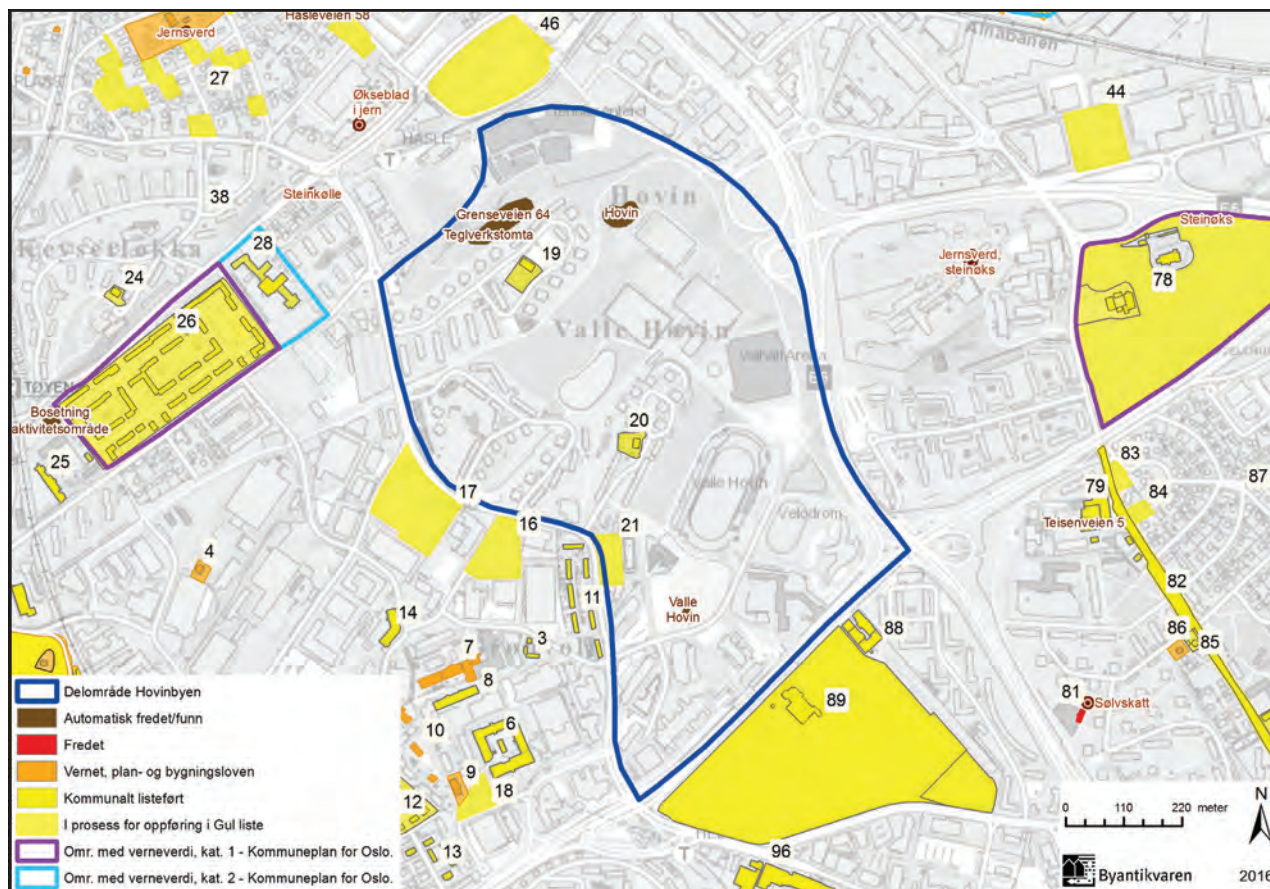
Idrettsanleggene på Valle Hovin ble anlagt i området hvor Hovin teglverk tidligere hadde hentet ut leire. Kunstisbanen åpnet i 1966 og var Norges første kunstfrosne skøytebane. Den ble offisielt innviet i 1969 med nye tribune med 5000 tilskuerplasser. Her ble det arrangert VM på skøyter i 1973 og 1989. I 1977 ble det bygget en

velodrom på området. Anlegget er også mye brukt som konsertarena.

Bilde fra 1967 med den nyanlagte kunstisbanen til venstre. Ringveien midt i bildet. Området hvor det ble tatt ut leire til teglsteinsproduksjon trer tydelig fram i landskapet. Foto: Widerøe / Oslo byarkiv

Kulturminner og miljøer

- 19 **Søndre Hovin gård**
- 20 **Valleløggen**
- 21 **Erik B Winter**

Våningshus
Løkkeanlegg
Bilbutikk

19_ Søndre Hovin gård

Askeladden ID:166366, St. Jørgens vei 61b, bevaringsverdig på Gul liste.

Gården ble kjøpt av landkommissær Johan Garman i 1664. Garman eide Christianias staseligste hus (Rådhusgaten 7), og i hans tid ble det bygget et nytt storslått anlegg på Hovin. Det finnes inngående beskrivelser av bebyggelsen som lå der i 1794, noe som er sjeldent og gjør det mulig å danne seg et bilde av anlegget. Tunet var helt innebygget med bygninger på alle kanter. I sør lå hovedbygningens hovedfløy hvor midtaksen var markert med en gjennomgang til haveanlegget. Aksen fortsatte gjennom en barokkhage til lysthuset som lå i sørenden av haven. I vest lå hovedbygningens sidefløy. I øst drengestue, vognskjul, bondestue, hønsehus og svinehus; alle laftet. På nordsiden en trefløy uthusbygning. Interiørene hadde preg av barokk eller rokokko. På utsiden av gårdsrommet lå stoblebod (stabbur), tørkehus og smie. En allé gikk fra gården og opp til Ulven gård. I følge Arno Berg ble det bygget ny hovedbygning tidlig på 1800-tallet. Den hadde opprinnelig et høyt valmtak og hovedfasaden var forblendet med halvstens mur, mens de andre fasadene var rappet. I siste del av 1800-tallet har bygningen fått nytt saltak og en stor veranda i sveitserstil i tillegg til panelkledning. Som nevnt over ble gården ble kjøpt av kommunen i 1916. Driftsbygningene ble revet da Hovin borettslag ble oppført på 1950-tallet. Hovedbygningen ble deretter tilbakeført til slik man antok den hadde sett ut da den var ny. Sveitserstilen var ikke spesielt verdsatt av antikvarene på denne tiden og bygninger som var preget av denne stilen ble tillagt liten verdi. Alle sveitserstilelementene, som tak, veranda og listverk mm ble fjernet. Søndre Hovin gård var en av storgårdene i dette området, noe beliggenheten og den store hovedbygningen vitner om. Det har høy kulturhistorisk verdi, og er et viktig identitetsskapende element i Hovinbyen.

Hovedbygningen på Søndre Hovin gård fotografert før og etter ombyggingen på 1950-tallet. Foto:Anders B. Wilse 1941/Folkemuseet og 2006/Byantikvaren i Oslo

20_Valleløggen (130/86)

Askeladden ID: 164801, Vallefaret 14, bevaringsverdig på Gul liste.

I Vallefaret 14 ligger et løkkeanlegg i empirestil oppført ca. 1840. I 1915 kjøpt Oslo kommune eiendommen. Eiendommen hadde hageanlegg og flere driftsbygninger og sidebygning, men disse er revet. I 1954 ble bygningen ominnredet til barnehage. Hovedbygningen er svært godt bevart og ligger godt synlig i grønne omgivelser. Løkkeanleggene er en viktig del av Oslos historie. Anleggene ble oppført i landlige omgivelser utenfor den tette byen, og i området som i dag utgjør Hovinbyene ble det bygget mange slike anlegg. Valleløggen omfattes av Verneplan for Akergårdene og har høy verneverdi

Hovedbygningen på Valleløkken fra 1840 fotografert i 2006. Foto: Byantikvaren i Oslo

21_Erik B. Winter – bilbutikk og verksted

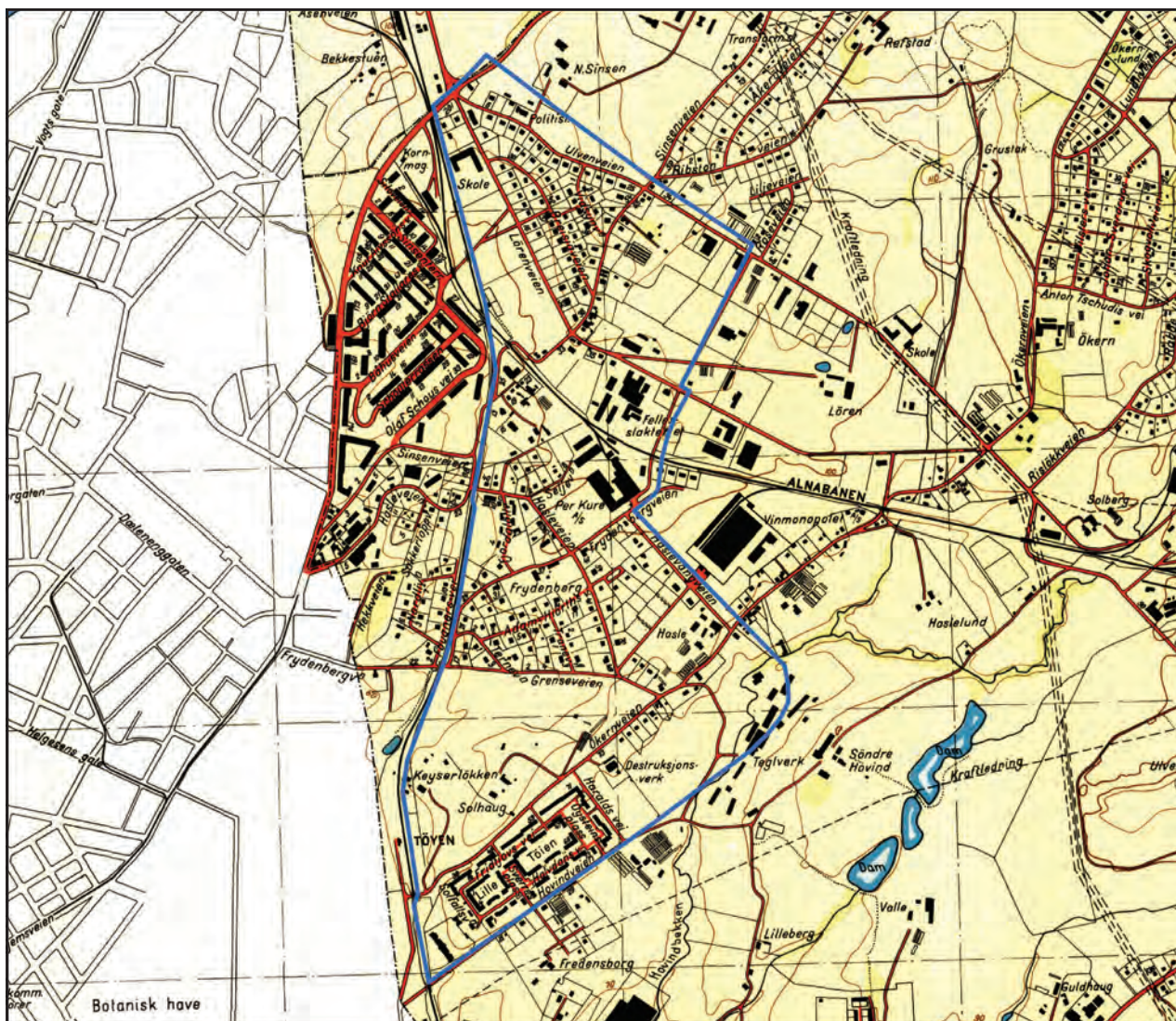
Askeladden ID: 216756, Grenseveien 80, bevaringsverdig på Gul liste.

Anlegget ble oppført i 1952 som bilbutikk og verksted for ingeniør Erik B Winter. Han er omtalt som en pioner innenfor bilbransjen og startet sin første butikk allerede i 1926 i Skippergaten i Oslo. Han var hovedimportør av Austin i Norge og forhandlet både personbiler og lastebiler. Bakfløyen på anlegget ble revet for få år siden, men bortsett fra denne endringen er bygningen svært godt bevart. Den er tegnet av ingeniør Erik H. Aslaksen. Det finnes svært få bevarte kulturminner knyttet til bilens historie i Oslo. Anlegget vurderes til å ha høy kulturhistorisk verdi. Beliggenheten i bilbyen på Ensjø forsterker verdiene ytterligere. Anlegget ligger godt synlig langs Grenseveien, vis a vis Grønvold hageby, og er en viktig formidler av historie og identitet knyttet til framveksten av bilindustrien i Oslo.

Den langstrakte bygningen har arkitektonisk kvaliteter og ble oppført som bilbutikk i 1952

HASLE - SINSEN

Flyfoto fra 1947

Historisk har området tilhørt gårdene Tøyen, Hasle (Frydenberg), Løren og Sinsen. Fram til midten av 1800-tallet var landskapet preget av gårdstun, husmannsplasser og enkelte løkkeanlegg.

Hasle gård kan spores tilbake til middelalderen, og på 1600-tallet var gården delt i tre. Søndre Hasle fikk navnet Frydenberg av trelasthandler Mathias Rosenberg som kjøpte eiendommen i 1726. I 1858 overtok Adam Hiort. Hiort var en kjent industrigrunder og

grunnlegger av Nydalens Compagni i 1845. Han utvidet det eksisterende våningshuset på gården. På gården ble det dyrket både frukt og grønnsaker og de hadde eget gartneri i området ned mot der Ola Narr ligger i dag. Eiendommen gikk helt ned til Trondheimsveien og deler av den ble innlemmet i hovedstaden ved byutvidelsen i 1877. Den resterende delen som fortsatt lå i Aker var på 160 mål.

Den første tette bebyggelsen ble oppført på nordsiden av

Økernveien, hvor 14 parseller ble skilt ut fra Løren gård i 1863. Allerede to år senere bodde det om lag 80 personer i dette miljøet. Etter hvert ble det også oppført småhusbebyggelse på sørsiden av Økernveien. Flertallet av de mannlige beboerne arbeidet i teglverkene som lå i tilknytning til Hovinbekken. Industrien på Grønvdal og etter hvert jernbanen og gartneriene i området var også viktige arbeidsplasser utover på 1900-tallet.

Kart fra 1938

I desember 1900 sto Alnabanen ferdig. Dette var en forbindelseslinje mellom Hovedbanen og Gjøvikbanen som var bygget for å kunne overføre gods mellom de to banene. I Aker kommunes beretninger blir det framhevet at banen var av stor betydning for kommunen, fordi det ble mulig å anlegge

sidespor til industrielle anlegg og opplagstomter. Fellesslakteriet etablerte seg her i 1911 og var en av de første bedriftene i området. Få år senere, i 1918, ble Løren og Hasle avsatt som industriområde og formålet ble befestet i Harald Hals sin generalplan for Stor Oslo fra 1934. Her angis et sammenhengende industribelte

langs Alnabanen fra Sinsenveien til Alna.

På Hasle ble delelinjen mellom industri og bolig trukket i Haslevangen. Store aktører som Per Kure motor og dynamofabrikk, Jordan Børste og Penselfabrikk, Vinmonopolet, Norema prosjektilfabrikk, Fellesslakteriet

Til Venstre: Hovedbygningen på Vestre Hasle lå i Frydenbergveien 36. Frelsesarmeen kjøpte eiendommen i 1911 og drev mødre hjem her. I 1983 ble huset revet for å gi plass til pensjonistboliger for Frelsesarmeen. Til høyre: Gården Store Hasle lå i Økernveien 94. Her var det teglverksdrift på 1800-tallet, og fra 1939 gartneri og planteskole. Virksomheten var i drift fram til 1990, og den 200 år gamle hovedbygningen ble revet i 2005 for å gi plass til en kontorbygning

og en rekke mindre virksomheter oppførte fabrikker på Hasle og Løren på 1930-tallet. I 1938 kan vi lese i tidsskriftet Byggekunst: «På fem år er det bare i strøket Løren–Hasle oppført 15 nye større fabrikker. [...] Det kreves brukt varige fasadematerialer, bygningsrådet stiller ganske strenge krav til bygningenes utseende; fabrikkene i disse strøk er tegnet av arkitekter.»

Det var stor etterspørsel etter arbeidskraft, og industribedrifter som kunne tilby bolig til de ansatte hadde et fortrinn. Flere av bedriftene solgt arealer som var til overs etter at fabrikken var etablert, til ansatte som ønsket å bygge hus eller de oppførte boliger som kunne leies for en billig penge. En offentlig ordning som bidro til det som gjerne kalles villaboomen i Aker fra 1910 til 1935, var statlige

midler som ble stilt til kommunens disposisjon i form av garantier for boliglån opptatt gjennom Aker Sparebank. Finansieringen gjorde at flere fikk mulighet til å bygge eget hus. I 1923 ble det oppført 117 boliger i Østre Aker hvorav 34 ble bygget på Hasle. Hasle lå innenfor byggebeltet i Aker. Byggebeltet var området rundt byen hvor Kristianas bygningslov var gjort gjeldene. Ved oppføring av boliger medførte dette strenge krav til søknadsmaterialet, estetikk, sikkerhet og bokvalitet, og gjorde at utforming av boligene i stor grad ble overlatt til arkitekter. Arkitektonisk er mange av husene fra 1910- og 1920-tallet preget av et nasjonalt /nordisk uttrykk, mens funksjonalismen dominerer bygningene fra 1930-tallet. Mange av husene framstår som villaer, men de fleste er opprinnelig bygget for to familier. Utleie av rom var en svært vanlig måte å skaffe seg

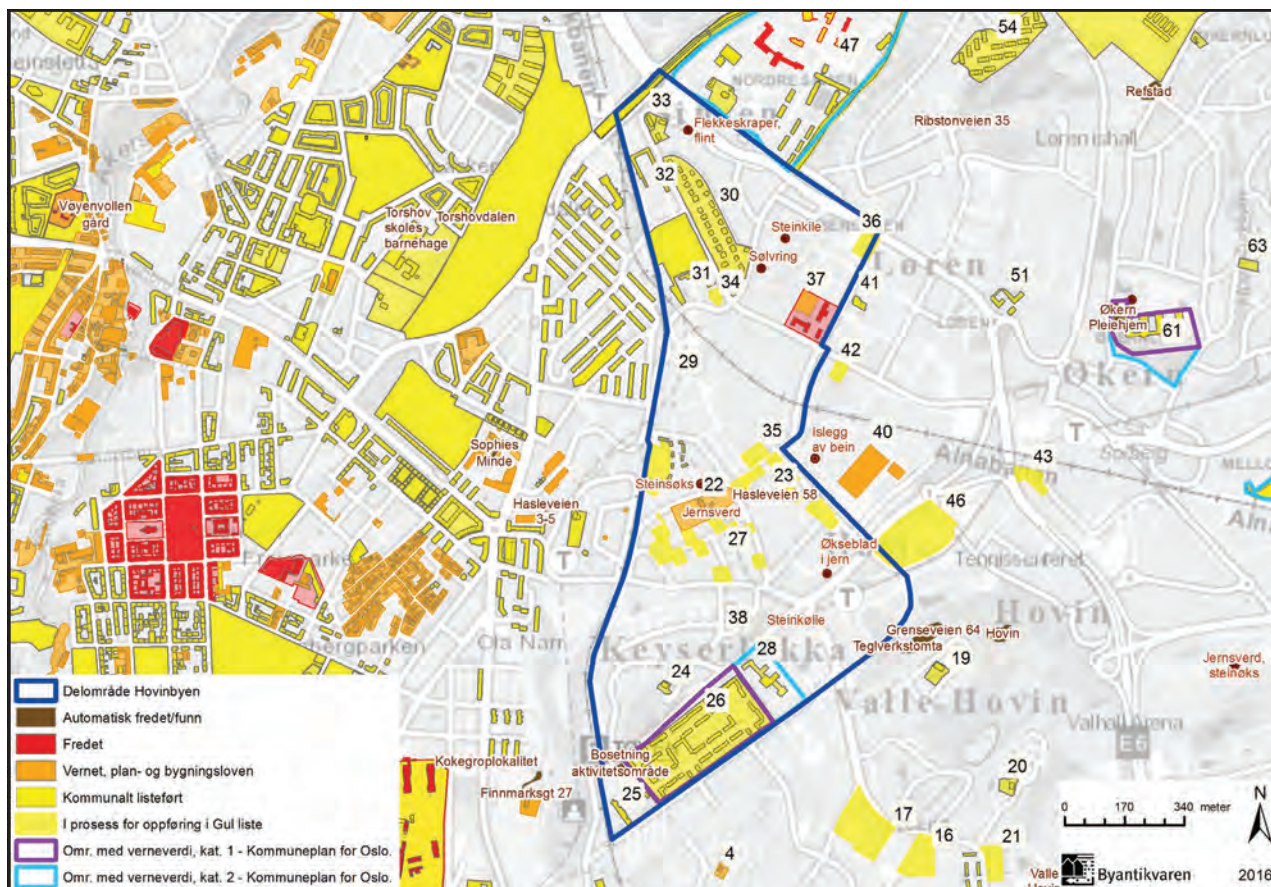
ekstra inntekter.

Mens den selvbygde småhusbebyggelsen på Hasle er preget av mangfold, kan de andre boligstrøkene i området karakteriseres som helhetlige og homogene. Hasle haveby, i tradisjonell engelsk havebystil, ble bygget i 1912-1918 av Freia sjokoladefabrikk for arbeidere ved fabrikken. I 1987 ble hagebyen utvidet med nyere boliger i tilpasset stil. I 1922 stod Lille Tøyen haveby ferdig. Anlegget ble oppført av Kristiania kommune og er bygget etter engelske havebyidealer, hvor byrom og indre plassdannelser var viktig elementer. Rett på andre siden av Økernveien ligger Keyserløkka med lav og åpen blokkbebyggelse fra 1950-tallet. Nord i området, i forlengelse av Sinsenbyen, ligger Sinsen haveby fra 1930-tallet.

Bilde fra 1951. Keyserløkka er under oppføring midt i bildet. Småhusområdet på Hasle til venstre og Lille Tøyen hageby til høyre. Foto: Widerøe/Byantikvaren i Oslo

Kulturminner og miljøer

22	Frydenberg gård	Gårdstun
23	Olberg	Våningshus
24	Villa Solhaug	Våningshus
25	Lille Tøyen gård og sykehjem	Drengestue og sykehjem
26	Lille Tøyen hageby	Bolig - Flermannshus
27	Hasle småhusområde	Bolig - Villa og småhus
28	Hasle skole	Skoleanlegg
29	Fjellhaug skole	Skoleanlegg
30	Sinsen hageby	Bolig - Villa i hageby
31	Sinsen høyere skole	Skoleanlegg
32	Sinsen skole	Skoleanlegg
33	Sinsen kapell	Kapell/samfunnshus
34	Sinsen kirke	Kirke
35	Per Kure	Fabrikkbygning
36	Jordan børstefabrikk	Fabrikkbygning
37	Løren leir	Fabrikkbygninger/Verksted
38	Keyserløkka	Bolig - åpen blokkbebyggelse

Eldre veifar

Det finnes flere eldre veifar som er viktige strukturerende elementer i området. Noen av veiene har rester etter allébeplantning og har fortsatt kvaliteter som er viktige å ivareta i den kommende utviklingen.

Økernveien

Navnet Økernveien stammer fra 1847 og ble offisielt vedtatt i 1879. Veien er imidlertid eldre enn dette og er tegnet inn på kart fra 1700-tallet. Veien gikk fra byen opp til Økern gård og videre nordover på nedsiden av dagens Bjerkebane. Som nevnt innledningsvis ble det på midten av 1800-tallet etablert småhus og forstadsbebyggelse langs Økernveien i siste halvdel av 1800-tallet.

Hovinveien

Hovinveien er den gamle utfartsveien fra Christiania til Hovin gård og navnet ble offisielt vedtatt i 1906. Veien er synlig på kart fra 1844.

Lørenveien

Veien går fra Trondheimsveien, sør for Sinsenkrysset til Ringveien ved Økern, og ble anlagt i ca. 1900

Ulvenveien

Anlagt i 1855 fra Trondheimsveien til Ulven gård (Østre Aker kirke).

Frydenbergveien

I dag går Frydenbergveien mellom Grenseveien og Lørenveien, men tidligere gikk den helt ned til Trondheimsveien. En vei fra Trondheimsveien til Frydenberg gård er tegnet inn på kart fra 1844, men denne traseen avviker noe fra den som er tegnet inn på kart fra 1881. På kart fra 1908 er traseen igjen noe endret på grunn av nordbanen (Gjøvikbanen) som ble etablert rundt 1900. Langs veien ligger flere bevaringsverdige anlegg og det finnes rester av allébeplantning. Veien har kvaliteter som bør ivaretas i tiden framover.

Øverst til venstre: Forstadsbebyggelse langs Økernveien (nr 101 - 105) fotografert i 1976. På baksiden av husrekka lå uthusbebyggelsen. Øverst til høyre: Økernveien 86 fotografert i 1968. Bildet til venstre viser Frydenbergveien idag

Frydenbergveien. Foto 2015/Byantikvaren i Oslo

22_Frydenberg gård (Søndre Hasle)

Askeladden ID: 166485, Frydenbergveien 37, regulert til bevaring etter plan- og bygningsloven

Gården ble som nevnt kjøpt av Adam Hiort i 1858. Han utvidet det eksisterende våningshuset på gården, og trolig er det han som har anlagt hageanlegget. I 1919 ble gårdstunet kjøpt av Kristiania kommune som skulle benytte eiendommen som barnehjem. De første tiårene ble piker fra Kristiania vergeråd og Kristiania fattigvesen plassert her. I ettertid er det dokumentert grove overgrep på 1950-, 1960-, og 1970-tallet. Hovedbygningen, to sidebygninger (drengestue) og hageanlegget er bevart. Dette er en av få gårder i Hovinbyen hvor det er bevart flere bygninger, og anlegget er fortsatt lesbart som et gårdstun. Beliggenheten, høyt og fritt med godt utsyn, er typisk for gamle de Akergårdene. Anlegget har høy kulturhistorisk verdi og formidler både gårdshistorie og institusjonshistorie.

Frydenberg gård fotografert i 2006

23_Olberg, Solheim

Askeladden ID: 216745, Haslevangen 5, bevaringsverdig på Gul liste.

Eiendommen ble skilt ut fra Hasle gård i 1857, og både eldre kart og matrikkelen oppgir Olberg som eiendomsnavn. I folketellingen fra 1865 bor lensmann for Vestre Aker, Hans Pedersen Norderud her. I matrikkelen for 1888 er pastor Hansens enke oppført som eier. Neste eier er trolig den tidligere sognepresten Frantz Gottlieb Bruun som i 1900 bodde her sammen med sin familie. I 1910 er eiendomsnavnet i folketellingen endret til Solheim og det er Einar Guldahl, kand. farm som bor her. Villaen er oppført i tidlig sveitserstil og er svært godt bevart. Dette er et av Hasles eldste hus, og den eneste gjenværende bygningen som stammer fra den tidlige utbyggingsperioden som startet omkring 1850. Eiendommen har høy kulturhistorisk og arkitektonisk verdi.

Olberg foto fra 2014

24_Villa Solhaug

Askeladden ID:167046, Einars vei 14b, bevaringsverdig på Gul liste

I 1812 skjenket Fredrik VI gården Tøyen til det nyopprettede universitetet. Da det ble klart at universitetsanlegget ikke skulle plasseres på Tøyen, ble deler av eiendommen lagt ut til løkker for de eldste professorene. Ordningen ble godkjent i 1835 ved kongelig resolusjon, og i alt 20 løkker skulle deles ut. I 1847 var det gjennomført ni utparselleringer, og i 1861 var det økt til 12. I 1875 ble de siste tre løkkene utdelt. Historieprofessor Jakob Rudolf Keyser (1803–1864) fikk hele det området som i dag er oppkalt etter ham - Keyserløkka - til disposisjon. Med sine 114 mål var dette den største av de såkalte professorløkkene. Villa Solhaug ligger på området som ble utparsellert til professor Jakob Rudolf Keyser i 1850. Hovedbygning i halvannen etasje er i sveitserstil og har grunnmur i naturstein. Bygningen er oppført ca. 1860. Keysers løkkeanlegg lå lengre vest og er revet. Solhaug er godt bevart og ligger godt synlig blant blokkene på Keyserløkka. Anlegget har høy kulturhistorisk verdi og bidrar til å gi området en historisk forankring.

Villa Solhaug

25_Lille Tøyen gård og aldershjem

Askeladden ID: 166500 og 166552, Hovinveien 6 og 10, bevaringsverdig på Gul liste

Kart fra 1750 viser at det ligger bebyggelse på Lille Tøyen, men stedet er ikke navnsatt. Ifølge Byleksikonet er dette den tidligere gården Kjølberg. Kjølberg nevnes i middelalderen, og i 1681 ble den kjøpt av eieren av Tøyen gård, og hele området ble dermed lagt under Tøyen. Tøyen ble gitt av kong Fredrik VI til det nyopprettede Kgl. Fredriks Universitet i Christiania i 1812.

I 1896 kjøpte Kristiania den lange smale tomten som lå mellom utfartsveiene til Hovin (Hovinveien) og Økern (Økernveien). Tunet på Lille Tøyen gård lå syd på tomten, hadde et stort hageanlegg og ble i 1912 innredet som sykehus for 45 tuberkuløse barn. Nord på tomten anla kommunen et destruksjonsverk (der hvor Hasle skole ligger i dag). Destruksjonsverket hørte administrativt til under slaktehuset, og her ble kadavre, kassert kjøtt fra slakterhuset og fra byen ellers destruert ved brenning. Kommunale beretninger viser at verket var i drift fram til slutten av 1940-tallet.

Nytt pleiehjem stod ferdig i 1922 og hadde 100 sengeplasser. Bygningen er et interessant eksempel på nordisk nybarokk og ble bygget i sammenheng med oppføringen av Lille Tøyen hageby. Arkitekt var Andreas D. Messel. Ved åpningen hadde pleiehjemmet 100 sengeplasser, med dette ble raskt økt til 142. I 1927 ble barna som holdt til i den gamle hovedbygningen flyttet til Vardåsen barnesanatorium og bygningen ble innredet med 32 senger for gamle. Gårdsbebyggelsen ble revet på 1980-tallet, men drengestua er fortsatt bevart som en rest etter det storslåtte anlegget. Aldershjemmet har en svært eksponert beliggenhet på toppen av skråningen ovenfor Tøyenbadet med vidt utsyn over byen. Anlegget har høy arkitektonisk og kulturhistorisk verdi og må sees i sammenheng med Lille Tøyen hageby.

Kart fra 1856. Lille Tøyen med bygninger og et stort hageanlegg er tegnet inn

Hovedbygningen som ble revet på 1980-tallet og drengestua som er bevart

Aldershjemmet fotografert i 1925. Foto: Oslo Museum

26_Lille Tøyen haveby

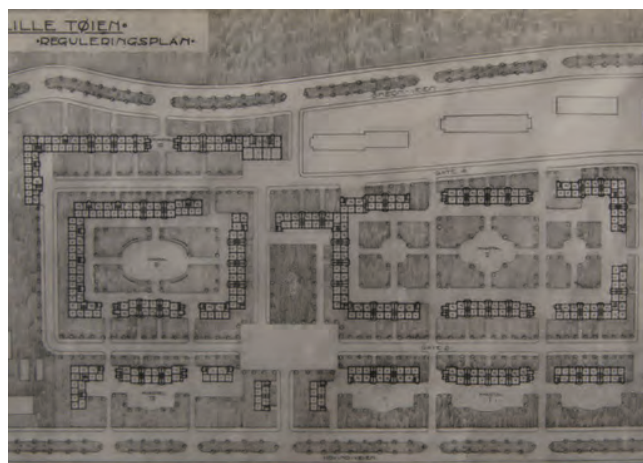
Askeladden ID: 166829, bevaringsverdig på Gul liste

Beretninger fra Boligrådmannens avdeling i perioden 1912 – 1947 viser hvor sentralt boligspørsmålet stod i den politiske debatten. Mangelen på boliger var så stor at kommunen karakteriste det som bolignød. I hvilken utstrekning og på hvilken måte kommunen skulle gå fram for å løse saken varierte ut fra politisk tilknytning. I 1911 ønsket ikke flertallet av Høyre og Venstre å gå lenger enn å gi kommunal boliggaranti til selskaper som skulle bygge boliger for arbeiderklassen og middelklassen. Allerede i 1912 snudde partiene da bystyret enstemmig bevilget midler til å bygge småleiligheter på Tøyen. Dermed var det flertall for et aktivt kommunalt engasjement i boligsaken, og en rekke utbygninger blant annet Lille Tøyen ble vedtatt, før holdningene igjen snudde i 1922/23.

Høsten 1916 framla boligrådet i Kristiania en plan for bebyggelse av en hageby på tomten til Lille Tøyen gård. Bak både planen og utformingen av bebyggelsen stod arkitekt Magnus Poulsson. En bevilgning på 3 millioner muliggjorde en utbygging av ca. en tredjedel av planen, og i 1919 stod denne delen ferdig. To etapper til fulgte og hele anlegget stod ferdig i 1922. Oppføring ble administrert av boligdirektørens kontor, og utført av muremester Evensen og senere Conr. Olsen. Bygningene inneholdt 43 leiligheter på et rom og kjøkken, 197 med to rom og kjøkken og 85 med tre rom og kjøkken. Oppvarmingen skjedde ved vedfyring, og det var innlagt gass til matlaging - noe som senere ble avvirket av tyskerne under krigen. Det var felles loft med boder og tørkeplass, i kjelleren var det WC, bryggerhus og boder. Området hadde flere butikker. I 1957 ble Lille Tøyen Hageby innstiftet som borettslag. Området har høy kvalitet og er et enhetlig og godt bevart kulturmiljø med høy kulturhistorisk og arkitektonisk verdi. Det formidler historien som sosial boligbygging tidlig på 1900-tallet og viser datidens gjeldene ideologi knyttet til utforming av planer og enkeltbygninger.

Foto:1920-tallet/Oslo byarkiv

27_Hasle småhusområde

Perioden fra 1910 til 1930-tallet kan karakteriseres som en mangfoldig og frodig periode i villabyggeriet. Arkitektene hentet inspirasjon fra historiske internasjonale stilarter, samtidig som det foregikk en søken etter et nasjonalt uttrykk inspirert av eldre norsk byggeskikk. På 1930-tallet kom en ny stil, funksjonalismen som også har representanter på Hasle. Småhusområdet på Hasle har slik sett en historisk karakter som kommer til uttrykk gjennom en bred stil- og typevariasjon fra en relativt kort tidsepoke, både i gateløp, enkeltbygninger og mer helhetlige anlegg. Området har bevart det opprinnelige grønne preget, med villaer i hager, og rester av eldre alleer langs visse gateløp, selv om en del eiendommer er fortettet. Byantikvaren har gjennomført registreringer i området og funnet flere enkelt-eiendommer og miljøer som har bevaringsverdi.

Flyfoto fra 1937. Gjøvikbanen går midt gjennom området. Frydenbergveien med allé beplantning fra byen og opp til Frydenberg gård

Følgende eiendommer er ført inn på Gul liste som bevaringsverdige:

Adam Hiorths vei 1, 2, 3, 8, 11, 14, 17b - Frydenbergveien 27 - Hasleveien 41, 47 - Terneveien 2c - Traneveien 3 - Haslevangen 3b

Formålet med å bevare disse eiendommene er å ta vare på representanter for den standsmessige villabebyggelsen fra første del av 1900-tallet. Spesielt er gateløpet Adam Hiorths vei en godt bevart og høyst historiefortellende del av denne utbyggingsperioden i området, med både bevart struktur og en høy andel representative, godt bevarte boliger.

Frydenbergveien 41A, 43A, 43D og Haslevangen 1a, 11, 13

Formålet med å bevare disse eiendommene er å ta vare på representanter for boligbyggingen på 1930-tallet, tett knyttet til industriutviklingen på Hasle og Løren. Områdets funksjonalistiske boliger fra 1930-tallet har et tidstypisk nøkternt og stilrent uttrykk, med kubiske bygningskropper og fasader artikulert med vindusbånd. Flere av objektene inngår i en enhetlig rekke boliger i funksjonalistisk stil langs Frydenbergveien, rett overfor eldre industribbyggelse (Per Kure Norsk Motor- og Dynamofabrik A/S), og har bevaringsverdi både som del av denne helheten og som tidstypiske funkisboliger.

Haslevangen 11 og 13 utgjør et portalmotiv i enden av Haslevollen, mot Vinmonopolets store anlegg fra samme tidsperiode og i samme arkitekturhistoriske stilart. Villaenes bevaringsverdi knytter seg både til deres egenverdi som tidstypiske funkisboliger, og til den visuelle forbindelsen til Vinmonopolets anlegg, som har meget høy bevaringsverdi.

Adam Hiorts vei 14, Hasleveien 41 , Haslevangen

Arbeiderboliger for Freia - Hasle haveby

Askeladden ID: 166588 og 216764, Fjordgløttveien, Hasleveien og Frydenbergbakken, bevaringsverdig på Gul liste.

Freia Chocolate Fabrik ble anlagt i 1889 og kjøpt opp av Johan Throne Holst i 1892. Fabrikken ble oppført på Rodeløkka og utvidet en rekke ganger i takt med økt produksjon. Tidlig på 1900-tallet kjøpte Throne Holst en eiendom på 21 mål som inneholdt en stor frukthage fra gården Vestre Hasle for å bygge boliger for ansatte ved fabrikken. En arkitektkonkurranse som skulle danne grunnlag for utarbeidelse av reguleringsplan ble avholdt i 1910. Premissene for konkurranse var at området skulle inneholde eneboliger for funksjonærer, tvillinghus for arbeidere, hager, veier og et felles parkanlegg med lekeplass. Mange arkitekter deltok og det kom inn 34 utkast. Vinneren var arkitekt Einar Oscar Schou fra Bergen med sitt utkast «Vaar». Det var imidlertid forslaget fra Arkitektkontoret Morgenstjerne & Eide som ble realisert. De hadde levert to utkast «De gamle trær» og «I fortrolig klynge». Bygningene i forslaget hadde klare referanser til «modern Cottage Style», noe som begeistret Throne Holst. I tillegg hadde arkitektene med sitt engasjement i oppføring av Arctanderbyen, vist at de hadde gjennomføringsevne.

Freia haveby var en av de første av sitt slag i Oslo og området har høy kvalitet og er godt bevart.
Til venstre foto fra 1921: Anders Beer Wilse / Oslo Museum

Planen inneholdt 32 parseller, men kun 17 ble bygget, og eneboligene for funksjonærene ble aldri realisert. Byggeprosessen gikk i flere faser, fra 1912 til 1918. Boligene fikk navn etter de eldste kvinnelige arbeiderne; Villa Sofie, Villa Marie, Villa Magna og Villa Signe var navnet på de første som ble bygget. I 1918 ble fellesarealer som lekeplass og vei anlagt. Det ble satt opp stakittgjerdar og hagene ble beplantet. Noen år senere ble det anlagt to tennisbaner som kunne benyttes av alle Freias ansatte.

I 1982 ble det bestemt at den ubebygde parsellen skulle utbygges. Freia satte som krav at den nye bebyggelsen skulle harmonere med den eldre havebybebyggelsen. Arkitektfirmaet HRTB fikk oppdraget og hustypene de tegnet var inspirert av de premierte utkastene fra konkurransen i 1910. Det nye anlegget stod ferdig i 1987 og fikk navnet Hasleby. Prosjektet framstår i dag som svært vellykket med høy kvalitet i materialer og arkitektur, og en svært god tilpassing til den eldre bebyggelsen. Beboerne var fortsatt ansatte ved Freia, og boligene ble leid. På 1990-tallet fikk ansatte mulighet til å kjøpe boligene.

Formålet med vern er å ta vare et enhetlig og godt bevart hagebyanlegg oppført tidlig på 1900-tallet med høy arkitektonisk og kulturhistorisk verdi. Utvidelsen av anlegget på 1980-tallet har høy arkitektonisk verdi og er et godt eksempel på kvalitetsarkitektur fra denne perioden. Bygningen har mange tidstypiske detaljer og tilpasser seg det eldre anlegget og landskapet på en svært god måte.

Området i Hasleby som er oppført på 1980-tallet har høy arkitektonisk kvalitet

28_Hasle skole

Askeladden ID: 166903, Haralds vei 1, bevaringsverdig på Gul liste.

Skoleanlegget er oppført i perioden 1956-62 og er tegnet av ark. Fredrik Winsnes. Første byggetrinn var fullført i 1957 (trepaviljongene i nord), og andre byggetrinn i mai 1962 (murbygning og gymsal). Anlegget består av et paviljonganlegg, en større murbygning og en gymsal.

Hele skoleanlegget har kulturhistorisk verdi som autentisk og flott eksponent for de arkitektoniske og pedagogiske idealene som kraftig endret norske skoleanlegg etter 2.verdenskrig. Tre-paviljongene og gymsalen er likevel akseptert erstattet av nye skolefløyer. Murbygningen som sto ferdig i 1962 er oppført som bevaringsverdig i Gul liste og inngår i Verneplan for Osloskolene. Formålet er å bevare skolens arkitektoniske kvaliteter, hovedvolum, aula/sentralhall med originale interiørelementer og originale inngangsdører i teak. Hasle skole er svært typisk og representativ for det meste av Oslos skoleutbygging på 1950-tallet, med et arkitektonisk uttrykk preget av den nordiske humanistiske modernismen. Skolen har høy arkitektonisk og skolehistorisk verdi.

Hasle skole. Foto: Wikimedia

29_Fjellhaug skole

Sinsenveien 15, anlegget vil bli registrert og vurdert for Gul liste.

Her ligger Norsk Luthersk Misjonssamband skolesenter. Navnet Fjellhaug stammer fra villaen som opprinnelig lå her. Misjonssambandet kjøpte eiendommen i 1912 og den første skolebygningen ble bygget i 1913. Deretter er det oppført flere bygg, blant annet bibel- og ungdomsskolebygning i 1920-21 og studenthjem i 1966. Anlegget framstår som godt bevart, det har arkitektoniske kvaliteter og en interessant historie.

Fjellhaug skole

30. Sinsen hageby

Askeladden ID: 177688, Lørenveien mm, bevaringsverdig på Gul liste.

Sinsen hageby ble bygget ut i perioden 1930 til 1940 på tomter utparsellert fra Søndre Sinsen gård og inngår i et større bygningsmiljø sammen med Sinsen skole og lamellblokkene i Sinsenbyen. Bebyggelse- og reguleringsplanen for Sinsen hageby ble utformet av arkitekt Edgar Smith Berentsen, som også tegnet flere av boligene i hagebyen. Hagebyen oppfattes i dag som en forlengelse av grøntdraget fra Torshovdalen, men da reguleringsplanen ble utformet var daværende regulerings sjef i Oslo, Harald Hals sterkt i mot planen. Harald Hals mente at etableringen av Sinsen hageby ville hindre etablering av et belte av friland som var inntegnet i generalplanen for Oslo. Oslo kommune ønsket imidlertid ikke å kjøpe opp eiendommene i nabokommunen, og reguleringsplanen for Sinsen hageby ble dermed vedtatt av Aker kommune. Mange av eiendommene i hagebyen ble bygget ut av AS Standardbygg v/byggmester Olaf Løken og solgt ferdig utbygget. Lørenveien 16 ble opprinnelig oppført som overlærerbolig (rektorbolig), med Aker kommune som byggherre. Flere ulike arkitekter var i sving i Sinsen hageby, men bygningene har likevel et enhetlig preg i skjæringspunktet mellom klassisisme og funksjonalisme. Villaene er plassert med langsiden mot gateløp og med hagene som et gjennomgående, grønt belte gjennom hagebyen.

Formålet er å verne et helhetlig bygningsmiljø bestående av godt bevarte villaer med garasjeanlegg og opprinnelig hagestruktur fra mellomkrigstiden. Sinsen hageby inngår i et større kulturhistorisk miljø bestående av eneboliger, flermannsboliger, bedehus, skole og blokkbebyggelse. De ulike bygningstypene er alle oppført på 1930- og 40-tallet, med tydelige funksjonalistiske trekk.

Sinsen Hageby. Foto: Oslo Museum

31_Sinsen høyere skole

Askeladden ID: 169948, Lørenveien 11, bevaringsverdig på Gul liste

Sinsen Høyere skole er lokalisert med Sinsen Hageby som nabo i øst og Sinsen kirke mot syd. Skolen ligger i et åpent parkmessig landskap, solrikt og med flott utsikt over byen fra de øvre etasjene.

Skolebygningen har et klart funksjonalistisk formspråk oppført i 3 etasjer mot veien og 4 etasjer mot skolegård og er tegnet av arkitekt Georg Greve. Bygningen er oppført i betong med flate tak. Bygget har rene linjer og store glassflater for undervisningsrom, korridorer og trapperom. Skolen ble totalrenovert i 2002-2003. Bygningen ble da utvendig etterisolert og alle vinduer og dører ble skiftet ut. Skolen har imidlertid beholdt sitt formspråk.

Formålet er å bevare bygningen som et viktig skolebygg fra den funksjonalistiske perioden. Skolen er en av de fineste skoleanleggene innenfor den funksjonalistiske perioden i Oslo og Aker. Bygningen vurderes til å ha høy arkitektonisk verdi, høy miljøverdi og høy formautensitet.

Anlegget ble bygget som Sinsen høyere skole. Foto:2015/Byantikvaren i Oslo

32_Sinsen skole

Askeladden ID: 169949, Lørenveien 7, bevaringsverdig på Gul liste

Skolen ligger langs Lørenveien i aksen fra Sinsenveien med Sinsen kirke, Sinsen Høyere Skole og Sinsenjordet. Skolen ligger rett ved siden av Sinsen barnehage fra 50-tallet og med flere grøntarealer i nærheten. Mot nord og øst grenser skolen mot Sinsen hageby. Skolen er u-formet og den indre skolegården er asfaltert med enkelte lekeapparater. Den åpne delen mot sør har flere store flotte trær som rammer inn skolegården og på utsiden av dette er det anlagt en ballbane. Da den sto ferdig, var skolen Skandinavias største folkeskole utenom byene. Under andre verdenskrig ble skolen rekvirert av tyskerne og ble blant annet brukt som lasarett.

Skolebygningen er tegnet av ark. Georg Greve og oppført i 1938-40. Den er i 3 etasjer pluss en underetasje. Bygningen er bygget i betong i typisk funksjonalistisk stil med rene volumer og flate tak. Den er en U-formet bygning med en indre asfaltert skolegård slakt hellende mot syd. Store vindusfelt i trapperom og vindusbånd langs korridorene gir et lyst interiør. Skolen har to gymsaler og en svømmehall. Skolen er ikke blitt bygget på eller nevneverdig bygget om.

Formålet er å bevare bygningens arkitektur og formautensitet. Sinsen skole er sammen med Oslo VO Sinsen, en av de fineste skoleanleggene innenfor den funksjonalistiske perioden i Oslo og Aker. Bygningen vurderes å ha høy arkitektonisk verdi, høy miljøverdi, og høy formautensitet.

Sinsen skole. Foto: Byantikvaren i Oslo

33_Sinsen kapell

Askeladden ID: 215165, Lørenveien 8, bevaringsverdig på Gul liste

Bygningen ble oppført som Sinsen kapell, og fungerer i dag som Sinsen kulturhus. Kapellet hadde opprinnelig 200 sitteplasser, og omfattet i tillegg til kirkesalen en mindre sal, prestekontor, kjøkken, garderobe i kjelleren og to mindre leiligheter i andre etasje. Fra 1957 fungerte kapellet som kirkebygg for Sinsen menighet, inntil Sinsen kirke stod ferdig i 1971. Bygningen har bevart opprinnelig hovedform med valmet tak og fasader i slemmet mur. Byggets arkitektoniske uttrykk er bevart, med blant annet inngangsparti med to enkeltstående vindfang på vestfasaden og høye vinduer i kirkesalen på fasaden mot øst. Opprinnelige dører har vært skiftet ut og det er satt inn isolerglassvinduer av tilnærmet samme utseende som opprinnelige vinduer. Østfasaden fremstår som noe endret med nyere vindeltrapp i metall samt ventilasjonsjakt og ventilasjonsrist.

Formålet med å verne Sinsen kapell er å bevare en bygning med en viktig fellesfunksjon i lokalmiljøet omkring Sinsen hageby og Sinsen skole. Kapellet inngikk som del av den helhetlige utbyggingen av Sinsen hageby i mellomkrigstiden og har vært en viktig miljøskapende faktor i nærområdet, blant annet ved å fungere som kirkebygg for Sinsen menighet frem til 1971. Sinsen hageby som helhet inngår i et større kulturhistorisk miljø bestående av eneboliger, flermannsboliger, kapell, skole og blokkbebyggelse. De ulike bygningstypene er alle oppført på 1930- og 40-tallet, med tydelige funksjonalistiske trekk.

Tidligere Sinsen kapell. Foto: 2013/Byantikvaren i Oslo

34_ Sinsen kirke

Askeladden ID: 85433, Lørenveien 13, bevaringsverdig på Gul iste
Sognekirke for Sinsen menighet
oppført i betong. Innviet i 1971.
Arkitekter: Turid og Kristen Bernhoff Evensen. Inventar fra Sinsen kapell. Tårnet er innredet for kontorer og hybler.

Sinsen kirke. Foto: 2015/Byantikvaren i Oslo

35_Per Kure A/S og Frydenberg skole

Deler av anlegget er bevaringsverdig på Gul liste. Askeladden ID: 216928, Frydenbergveien 48.

Ingeniør Per Kure startet i 1897 en elektrisk installasjonsforretning som etter hvert ble Norges største og mest kjente. I første del av 1900-tallet vant elektrisiteten raskt fram i samfunnets ulike deler. Dette la grunnlag for en rask ekspansjonsfase hvor firmaet etablerte stadig nye forretninger og fabrikker i byen. Per Kure A/S leverte installasjoner til en rekke større kraftanlegg i landet, samt elektriske oppvarmingsanlegg (blant annet til Slottet) og elektromotorer. I tillegg representerte han flere utenlandske firmaer, som for eksempel sveitsiske "Elektra" og tyske "Osram". Firmaet er derfor tett knyttet til elektrifiseringen av Norge.

Firmaet oppførte elektrisk maskinverksted i Frydenbergveien i 1935. Allerede i 1918 hadde A/S Per Kure Byggeselskap kjøpt tomt fra Frydenberg gård. Byggeselskapet oppførte 4 firemannsboliger i Frydenbergveien 50-56 i 1921 som boliger for bedriftens ansatte. Fabrikkanlegget ble oppført i Frydenbergveien 48. Fabrikkhallen ble bygget med bærekonstruksjoner i plaststøpt betong og med teglforblendede yttervegger. Som følge av trafoproduksjon for okkupasjonsmakten under 2. verdenskrig ble hallen utsatt for sabotasje fra motstandsbevegelsen i 1943, og hallen måtte derfor i det alt vesentlige fornyes i 1947. Morseth & Wiel Gedde var arkitekter for bygget. I 1950 arbeidet det ca. 500 ansatte her. Flere boliger i nærområdet ble oppført av ansatte, blant annet Haslevollen 12-14 samt flere bygninger senere på 1960-tallet. Ansatt i Per Kure hadde i tillegg forkjøpsrett på leiligheter på Veitvet. Per Kure var i drift helt fram til 1996 da fabrikkanlegget ble solgt.

Det store fabrikkanlegget ble tillagt høy industrihistorisk verdi, i tillegg til at fabrikkhallen med sine store vinduer og teglforblendede fasader også hadde arkitektonisk verdi. Anlegget er nå bygget om til skole. Det er ikke oppført på Gul liste, blant annet fordi ombyggingen medførte store utskiftninger av originalmaterialer og utvendig etterisolering med nye teglforblending. Skoleanlegget har imidlertid beholdt mye av sitt eldre formspråk, framstår med kvalitet og har fortsatt en historiefortellende funksjon.

Per Kure fabrikkhall. Foto: Teigens fotoatelier/Dextra Photo.
Frydenberg skole, Foto:Wikimedia

På 1950-tallet ble fabrikkanlegget utvidet med et volum langs Frydenbergveien. Bygningen som er avbildet under er svært godt bevart og ligger vis a vi flere av de bevaringsverdige boligene fra 1930-tallet. Byantikvaren anser det som viktig å ivareta dette miljøet. Bygningen representerer viktig industrihistorie og har arkitektoniske kvaliteter.

Foto: Teigens fotoatelier/Dextra Photo og bilde av dagens situasjon

Industri (Per Kure) og bolig på hver sin side av Frydenbergveien. Foto:Widerøe/Oslo byarkiv

36_Jordan børstefabrikk

Askeladden ID:217021, Peter Møllers vei 14, bevaringsverdig på Gul liste

Selskapet ble etablert allerede i 1837 og har opp gjennom årene produsert alt fra malerkoster og børster til tannbørster. Bedriften holdt til inne i byen, men i 1933 kjøpte de en tomt på Løren og oppført en fabrikkbygning. Bygningen er påbygget og tilbygget opp gjennom årene, men har fortsatt arkitektoniske kvaliteter. Fasaden ut mot Dag Hammarskjølds vei er svært karakteristisk med fabriknavnet Jordan skrevet i tegl. Formålet med å bevare bygningen er å ta vare på viktig norsk industrihistorie. Anlegget har i tillegg arkitektoniske kvaliteter.

Jordanbygget

37_Løren leir

Askeladden id: 87642, Lørenveien 40 og 42, Peter Møllers vei 2, fredet etter kulturminneloven

Løren leir ligger sentralt plassert i det som tidligere var industriområdet på Hasle/Løren. Historien starter med ammunisjonsfabrikken Norma som var anlagt på Løren i 1912 og hadde kontrakt med Forsvaret fra 1916. Produksjonen foregikk i bygningen som ligger i Lørenveien 38. I 1941 ble anlegget rekvirert av den tyske okkupasjonsmakten. De oppførte flere bygninger, og anlegget fikk navnet Løren leir. Etter krigen overtok Forsvaret anlegget til bruk som Hærens våpentekniske verksteder og lokaler, senere ble anlegget underlagt Hærens forsyningskommando. Forsvaret solgte i 1999 eiendommen til private som har videreutviklet eiendommen. Flesteparten av bygningene ble revet, men tre bygninger ble bevart og fredet etter Kulturminneloven. Leirens hovedport lå langs Lørenveien og de tre bygningene ligger som et bygningsmiljø i dette området og er et av få bevarte eks-tyske verkstedmiljøer. Særlig Kanonhallen har høy sjeldenhetsverdi. Den store trebygningen ble brukt som verksted for reparasjon av kanoner tilhørende den tyske marinen. Formålet med fredningen av de tre bygningene i Løren leir er å sikre og bevare et bygningsmiljø knyttet til den tyske okkupasjonsmaktens virksomhet under andre verdenskrig.

Løren leir

38_Keyserløkka – åpen blokkbebyggelse fra 1950-tallet

Ingen bevaringsstatus

Bebyggelsen på Keyserløkka er tegnet av arkitektene Rinnan, Tveten og Colbjørnsen og ble oppført i perioden 1949 – 1953. Området er svært karakteristisk for perioden rett etter siste krig både med tanke på arkitektur og struktur. Smale, langstrakte blokker i tre og fire etasjer, fritt plassert i et åpent, grønt parklandskap, ble et motstykke til byens tradisjonelle kvartalsbebyggelse. Den åpne blokkbebyggelsen hadde lyse leiligheter og utenpåliggende balkonger slik at lyset skulle slippe langt inn i rommet innenfor. Balkongene var i stor grad også lagt til side for vindusfeltene, slik at de ikke skulle skygge for leilighetene under.

Keyserløkka. Bilde fra 1952. Foto: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

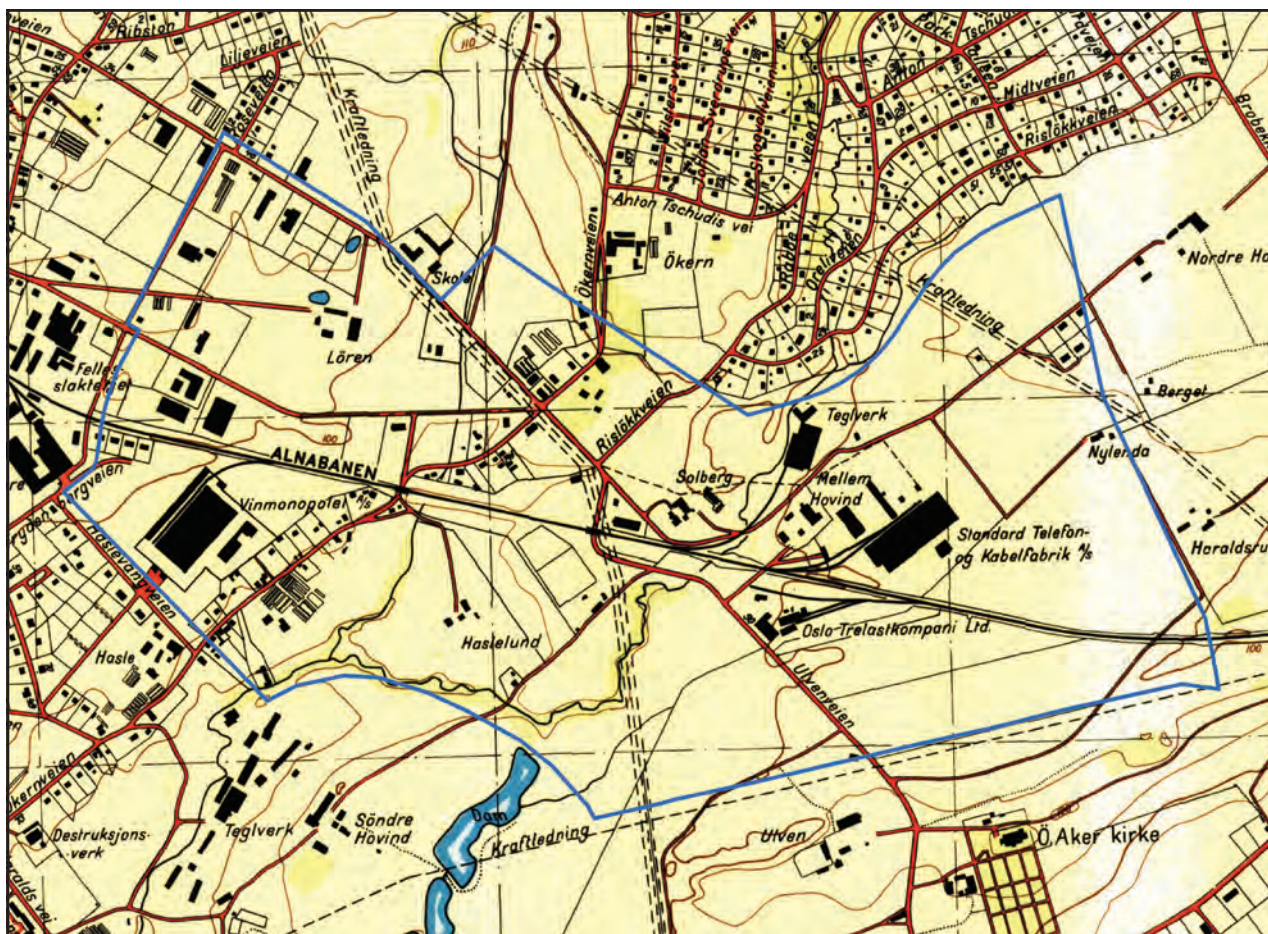
Planleggingen etter krigen baserte seg i stor grad på tanker som var utviklet i mellomkrigstiden. Forestillingen om hva som var den riktige måte å bo på hvilte hovedsakelig på to ideer, en hygienisk og en mer mentalhygienisk ide. I begge henseende stod familien i sentrum. Både leilighetenes innvendige utforming samt hvordan områdene ble strukturert utvendig, ble preget av disse ideene.

Tre rom og kjøkken ble sett på som minstestandard for familier. Her kunne barn og foreldre ha hvert sitt soverom, noe som ifølge datidens eksperter skulle bidra til selvstendig lek samtidig som barna fikk en uforstyrret arbeidsplass for lekser. De gamle ett- og toroms leilighetene hvor hvert rom hadde mange funksjoner, f. eks et rom som fungerte som både soverom og stue, var ikke ønsket. Når det kom til strukturering av boligområdene ble det utviklet normer og standarder som satte maksimumsgrenser for tetthet i bebyggelsen. De nye boligområdene skulle framstå som områder hvor kombinasjonen av natur og bolig skulle oppmuntre beboerne til å drive mosjon eller rekreasjon.

Keyserløkka ble på midten av 2000-tallet vurdert til å ha høy bevaringsverdi som et av få områder i Oslo fra 1950-tallet som hadde bevart både arkitektur og struktur med stor grad av opprinnelighet i materialer og uttrykk, og de mest uendrede delene av anlegget ble ført inn på Gul liste som bevaringsverdig. Mot Byantikvarens råd fikk borettslagene tillatelse til å bygge nye balkonger som var dobbelt så dype som de eksisterende i 2007, samt etterisolere bygningene utvendig. Tiltaket ble vurdert som ødeleggende med tanke på opprinnelig arkitektur og kulturhistorie, og området ble tatt ut av Gul liste i 2010. Sammenlignet med de mange svært omfattende balkong- og fasaderenoverings-prosjektene som er gjennomført på blokkområder fra etterkrigstiden i Oslo, er arkitekturen på Keyserløkka likevel stadig av de mer opprinnelige.

Produksjonslokaler i fabrikkbygningen til Per Kure på Hasle. Foto: Teigens Fotoatelier/Dextra Photo.

Flyfoto fra 1947

Området ligger midt i Hovinbyen og er preget av store veisystemer, Alnabanen, industri og kontorbygninger. På tross av at området i dag omtales som Økern, har det i hovedsak tilhørt gårdene Løren, Hovin og Ulven. Alle gårdene er såkalte vingårder, det vil si at gårdsnavnet slutter på -vin, som

betyr naturlig eng eller beitemark. Økern het opprinnelig Æykrin og navnet er sammensatt av trenavnet eikr (eik), og vin. Løren, eller opprinnelig Løyrin, betyr leirholdig eng. Det antas at vingårdsnavnene har sitt opphav i de første fem-seks hundre årene av vår tidsregning. Flere av gårdene med endelsen

-vin har trolig først vært brukt til beite- og slåttemark før de har blitt ryddet til egne gårder. På Økern er det gjort flere arkeologiske funn, blant annet ligger det to store gravhauger på det tidligere tunet til Økern gård.

På midten av 1800-tallet var

Hovedbygning på Mellom Hovin, drengestua på Løren, og hovedbygningen på Økern gård. Alle gårdstun og annen eldre boligbebyggelse er revet i dette område

Kart fra 1938

området et rent jordbrukslandskap. Økernveien, som er tegnet inn på kart fra 1700-tallet, gikk fra byen og opp til Økern gård. Byens vekst og borgerskapets fokus på tilgang på frisk luft og vakker natur medført at flere borgere

søkte ut av byen. Økern var landlig og attraktivt, og tidligere husmannsplasser ble bygget om til mer herskaplige residenser i siste halvdel av 1800-tallet. Langs Økernveien lå blant annet Nordal. Stedet het opprinnelig

Økernstuen og eiendommen var på 150 mål. I 1848 ble navnet endret til Nordal, og i 1875 kjøpte Johan Sverdrup eiendommen til landsted. Det var muligens han som fikk oppført hovedbygningen som sto der fram til 1960-tallet.

Bildet er tatt i ca. 1890. Gården Mellom Hovin til venstre i bildet og Nordre Hovin til høyre. Foto:ca. 1890/Oslo Museum

Øverst bilde av Nordal fra ca. 1910. Økernveien i forkant. Foto: Oslo Museum. Nederst Solberg fotografert i 1983. Foto:Byantikvaren i Oslo

Våningshuset inneholdt flotte interiører, karakteristisk for midten av 1800-tallet, og Sverdrups arbeidsværelse var uforandret i 1955 like før bygningen ble revet. Solberg er et annet eksempel. Eiendommen ble utskilt fra Mellom Hovin gård i 1860 og kjøpt av kjøpmann Nils Gabrielsen og frue. Han drev bondehandel i Brugata og flyttet ut til landlige Hovin på grunn av sin kones dårlige helse.

Økern fikk tidlig karakter av å være et knutepunkt. Her møttes tre sentrale veier: Økernveien, Ulvenveien og Lørenveien. Førstnevnte er den eldste. Deretter kommer Ulvenveien som ble anlagt rundt 1855 i sammenheng med byggingen av Østre Aker kirke på Ulven. Eldre kart tyder på at Lørenveien ble anlagt omkring 1900.

Den første industribedriften som etablerte seg her var Aker teglverk i 1893. Områdene bestod av leirholdig jord og leira var råvare til teglstein. Den store byggevirkksomheten inne i byen i siste halvdel av 1800-tallet

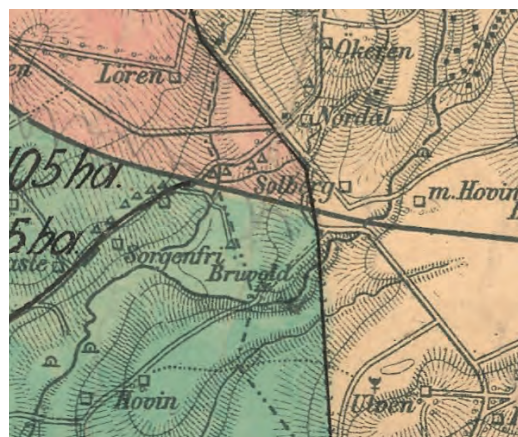
Aker teglverk lå langs Østre Aker vei på motsatt side av Kabelgaten. Produksjonen foregikk ved at leira ble gravd opp og transportert inn til teglverket. Her ble den formet til murstein og lagt til tørk på de såkalte tørkebanene, en slags hylle som har tak over seg. Når steinene var tørket ble de trillet inn i ringovnen og brent

medførte stort behov for byggematerialer, og det ble etablert en rekke teglverk i Aker i denne perioden.

I desember 1900 stod Alnabanen ferdig. Dette var en forbindelseslinje mellom Hovedbanen og Gjøvikbanen som var bygget for å kunne overføre

gods mellom de to banene. I Aker kommunes beretninger blir det framhevet at banen var av stor betydning for kommunen, fordi det ble mulig å anlegge sidespor til industrielle anlegg og opplagstomter. I 1918 ble områder på begge sider av Alnabanen fra Sinsen til Alna avsatt som industriområde og formålet

Økernkrysset i 1952. Langs Ulvenveien: Løren skole til venstre, deretter Regional oljeraffineri, gartneri, butikk, og bensinstasjon. Langs Økernveien boligbebyggelse og gårdstun. Kart fra 1920 til høyre. Foto: 1952/ Widerøes Flyveselskap/ Oslo byarkiv

ble befestet i Harald Hals sin generalplan for Stor Oslo fra 1934.

I 1915 etablerte bedriften som senere er kjent som Standard Telefon og Kabelfabrikk (STK) seg på Økern. Virksomheten vokste i betydelig grad i mange tiår framover, og på det meste var det 4000 personer ansatt. Fabrikkområdet utgjorde et slags minisamfunn, med kleskode og egen valuta. På det beste hadde STK egen tannlege, bedriftslege og egen ambulanse i beredskap. Foreningslivet blomstret, og de ansatte hadde tilbud om orkester, kor, teatergruppe og idrettslag, for bare å nevne noe. Mange av beboerne på Risløkka fant sitt arbeidssted hos STK. Fabrikkområdet, eller Kabelgaten som er navnet på gata som skjærer gjennom det gamle fabrikkanlegget, har også en interessant bygningshistorie. Anlegget er utviklet gjennom mange tiår av kjente norske arkitekter som Ove Bang, Birger Lambertz Nilssen, Trond Eliassen, Georg Eliassen og Erling Viksjø.

På Løren og Hasle ble det oppført flere fabrikker på 1930-tallet.

Ansatte på vei hjem i 1958. Foto Leif Ørneland / Oslo Museum

Vinmonopolets sentralanlegg, Peter Møllers tranfabrikk, Telegrafverkets hovedverksted, Oslo Samvirkelags brødfabrikk og Emaljeverket for å nevne noen. I 1938 kan vi lese i tidsskriftet Byggekunst: «På fem år er det bare i strøket Løren–Hasle

oppført 15 nye større fabrikker. [...] Det kreves brukt varige fasadematerialer, bygningsrådet stiller ganske strenge krav til bygningenes utseende; fabrikkene i disse strøk er tegnet av arkitekter.»

Utviklingen av næringsseiendommer

Lørenvangen med Telegrafverkets hovedverksted midt i bildet. Bak fabrikkanlegget til Peter Møller og Norema prosjektilfabrikk. Foto: 1952/ Widerøes Flyveselskap/ Oslo byarkiv. Til høyre brødfabrikken. Foto: 1949/ Oslo Museum

fortsatte, og på 1950- og 1960-tallet ble det bygget en rekke små og store anlegg som huset alt fra teknologibedrifter, trykkerier, næringsmiddelindustri og diverse lagervirksomheter. Mange bedrifter flyttet ut fra små tomter i sentrum. På Økern og i de andre omliggende industriområdene var det god plass og mulig å bygge store lave lagerhaller som var tilpasset datiden nye redskap; gaffeltrucken. Dens løftehøyde og svingradius var ofte avgjørende for utformingen av bygningene. I en reportasje i Aftenposten i desember 1955 heter det «Østre Akers store industriarealer blir etter hvert utbygget med fabrikker. Nu skal også Elektro-Geenerator A/S (EGA) [...] bygge en stor fabrikk- og lagerbygning i Haslelund, midtveis mellom Vinmonopolets bygg og Standard Telefon og Kabelfabrikk. [...] Grunnen til at bedriften flytter til Haslelund er ønsket om rasjonalisering. Ved en gjennomført planløsning av fabrikk vil man også kunne øke produksjonen. På den nye tomt blir det anledning til utvidelser når det trengs.»

Lokaliseringen av Økern senter ble angitt i generalplanen for Oslo, og intensjonen var at senteret skulle avlaste sentrum eller "city", som var begrepet som ble brukt. Bygget er tegnet av Håkon Mjelva og Per Norseng, og sto ferdig i 1970. Bygningen var med sine 18 etasjer Norges største kontorbygg, og et av de høyeste byggene i Oslo. Butikker og serviceinstitusjoner er plassert i to lave paviljonger, mens kontorene ligger oppover i etasjene. Grorudbanen har stasjon under senteret. Senteret har i ettertid fått takoverbygg.

Arkitektene tegnet også veisystemene rundt senteret. Flere andre store kontorkomplekser ble oppført i samme periode, blant annet Vesta Hygea og Norsk Hydro. I 1975 etablerte Statens Biltilsyn en trafikkstasjon på Risløkka, på en del av området til det tidligere Aker Teglverk. En rekke bilbutikker har også hatt tilhold i dette området i flere tiår.

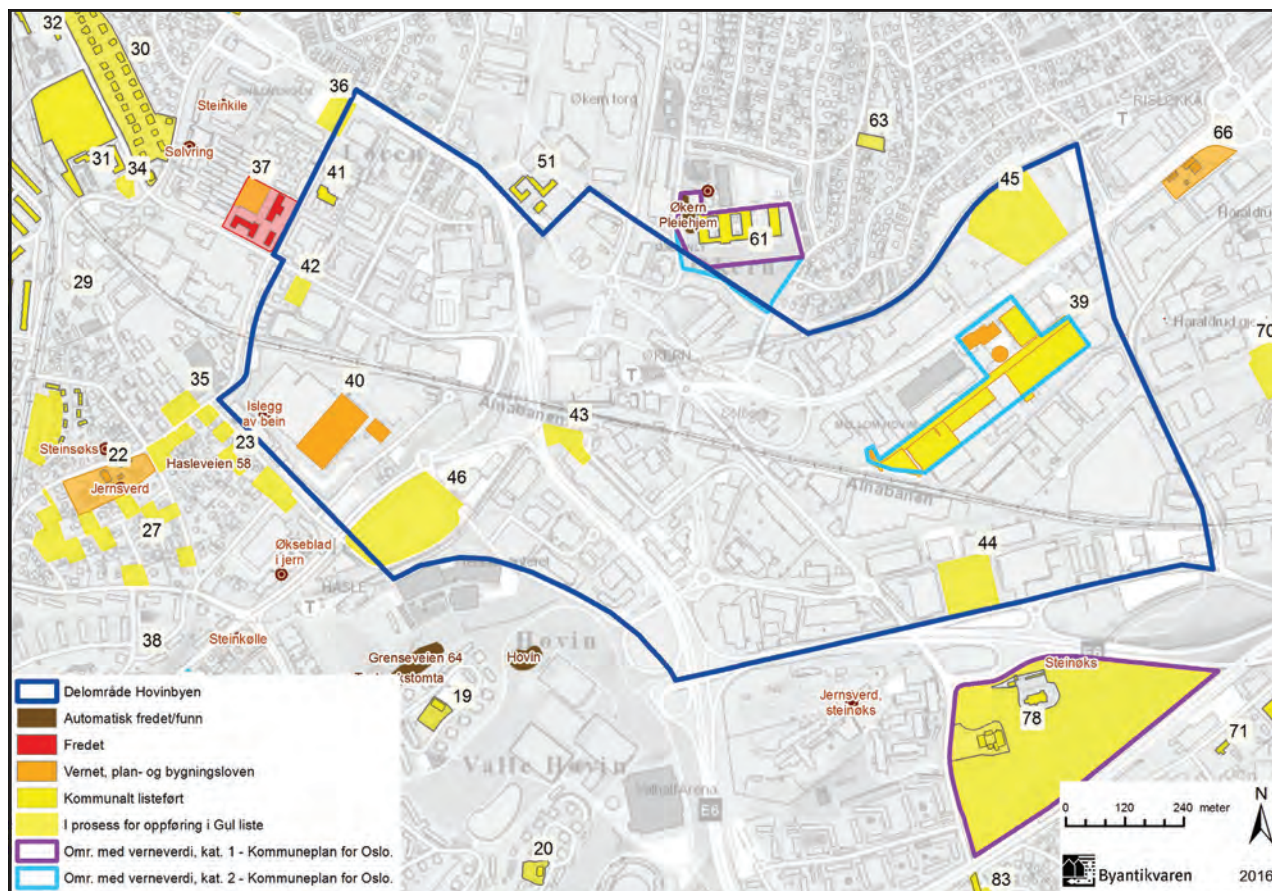
Få steder har endret seg like radikalt som Økern i tiden etter siste verdenskrig. I dag har stedet en sentral posisjon i folks bevissthet, trolig først og fremst som et trafikknutepunkt. Økern har

imidlertid i flere tiår vært et viktig miljø for næringslivet. Med sine mange store kontorkomplekser og industrianlegg fungerte Økern slik byplanleggerne på 1950-tallet ønsket, som en avlastning av sentrum. Selv om mange bygninger allerede er vedtatt revet, finnes det fortsatt flere verdifulle anlegg både med tanke på arkitektur og kulturhistorie. Det er viktig å ivareta disse i tiden som kommer slik at Økerns historiske identitet blir videreført.

Vesta Hygea og Norsk Hydro fotografert i 1981. Økern senter i 1971. Nye planer åpner for riving av disse anleggene. Foto: Atelier Rude / Oslo Museum

Kulturminner og miljøer

39	STK	Fabrikk- og kontorbygninger
40	Vinmonopolet	Fabrikkbygninger
41	Peter Møller tranfabrikk	Fabrikkbygning
42	Transformatorstasjon Løren	Infrastruktur
43	EGA, Elektro-Generator	Administrasjonsbygning
44	Aller Familiejournal	Trykkeri og administrasjonsbygning
45	Statens Billsakkyndige	Samfunnsfunksjon
46	Isberg	Bilbutikk - salgshall

39 Standard Telefon- og Kabelfabrikk

Askeladden ID: 166178, Kabelgaten, bevaringsverdig på Gul liste og to bygninger regulert til bevaring etter plan- og bygningsloven.

Det første navnet på selskapet som mange i dag benevner som STK var Skandinaviske Kabel- og Gummifabrikker og det ble konstituert den 19. november i 1915. Stifterne var det tyske firmaet Hackethal Draht und Kabelwerke AG, samt en rekke fremtredende norske industrifolk. Selskapet gikk samme år til innkjøp av Mellom Hovin gård med 142 mål tomt. Gårdstunet lå lenge ved inngangen til fabrikkområdet, men i dag er alle gårdsbygningene revet.

Det teknologiske bakteppet som dannet grunnlaget for kabelfabrikken kan knyttes til oppfinnelser og innovasjon i elektrokjemien og elektrometallurgien. Dette åpnet for en ny industrigren, som rettet seg mot leveranse av elektrisk utstyr, blant annet kabelfabrikker.

Sommeren 1916 startet anleggsarbeidene og byggingen pågikk i tre år. Det første anlegget bestod av administrasjonsbygning i tre etasjer, portbygning og fabrikkbygning. Alle bygningene er tegnet av arkitekt Erling Nielsen, og alle ble oppført i teglstein. Administrasjonsbygningen inneholdt kontorer, spisesal og direktørbolig i tredje etasje. I tillegg ble det anlagt en park foran administrasjonsbygningen. Portbygningen markerte inngangen til kabelfabrikkens område og dermed overgangen mellom omkringliggende jordbrukslandskap og fabrikklandskap. Tilgangen til fabrikkområdet gikk gjennom en portal i bygningen både for gående og kjørende.

Fabrikkhallen ble lagt i bakkant av administrasjonsbygningen. De langsgående fasadene og takene i var utformet slik at det ga inntrykk av en rekke mindre bygninger. Takene var spisse med lyskasser langs mønene. Dette var en tradisjonell måte å få lys inn i fabrikklokalene på. Det viste seg raskt at fabrikkbygningen ikke var tilpasset det norske klimaet. Høsten 1930 ble det satt i gang ombygging av takene i fabrikkbygningen, samtidig som den ble utvidet noe mot nordøst. De spisse og relativt bratte takene som var orientert nordøst – sydvest ble fjernet med tre unntak, og erstattet med tak som var dreid 90 grader i forhold til opprinnelig orientering. I 1937 ble fabrikkbygningen betydelig utvidet. Tilbygget ble tegnet av Ove Bang. Arkitekturen er tilpasset den eksisterende bygningen og skiller seg fra Bangs mer moderne frittstående bygninger i anlegget (alle disse er revet i dag). Alle bygninger og endringer fra 1930-tallet ble tegnet og planlagt av Ove Bang. Han var en av de mest nyskapende og produktive norske arkitektene i mellomkrigstiden. På 1930-tallet kom det amerikanske selskapet Standard Electric inn på eiersiden, og produksjonen ble utvidet til også å omfatte telefonutstyr.

Bilde fra 1930-tallet. Foto: Oslo Museum

Den første fabrikkhallen fotografert i 2008

Bilde fra 1959. Portbygningen og jernbanesporet. Mellom Hovin gård i bakgrunnen. Foto: Leif Ønelund / Oslo Museum

Etter andre verdenskrig viste det seg at STKs varesortiment traff godt når det gjaldt gjenoppbygging av landet og utvikling av viktig infrastruktur. Den første bygningen oppført etter krigen var nytt høyspenningslaboratorium som stod ferdig i 1947. Tidligere hadde denne funksjonen vært plassert i fabrikkbygningen. I tilknytning til bygningen ble det tegnet et sidebygg som skulle inneholde kontorer og fysiske laboratorier. Her sto arkitektfirmaet Bjercke og Eliassen for utformingen. Fasadene på høyspenningslaboratoriet var opprinnelig pusset og malt. I dag er det bygget om og har fått teglsteinsforblending, men den spesielle formen på bygningen er intakt.

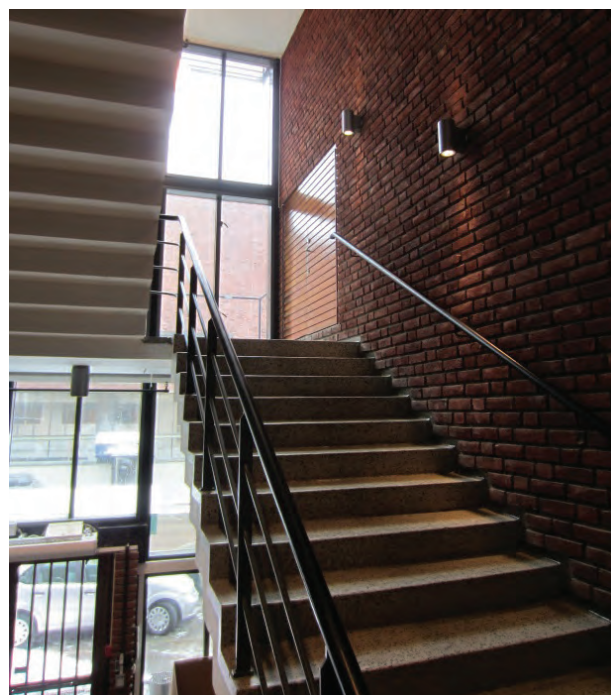
I 1957 bygget STK en ny kontor- og fabrikkbygning for avdeling for teknisk elektronikk, TV, radio og deler av kjøleproduksjonen. Anlegget ble tegnet av Andr. H Bjercke, Georg og Trond Eliassen, Birger Lambertz-Nilssen og Einar Arnborg, og i 1962 ble den omtalt i Byggekunst. Bygningen har senere blitt påbygget med en etasje.

Den nye ledningsfabrikken, oppført i 1962, innebar en stor utvidelse av bebyggelsen i Kabelgaten. Nok engang var det arkitektene Andr. H Bjercke, Georg Eliassen, Trond Eliassen og Birger Lambertz-Nilssen som var engasjert. Det ble planlagt en toetasjes bygning med grunnflate på 6 600 kvadratmeter nord for den gamle fabrikkbygningen. De to bygningene ble forbundet med et overbygget kabellager på 6 500 kvadratmeter. Mellom selve fabrikken og lageret ble kantine, garderober og noen kontorer plassert. Fabrikken fikk nytt moderne utstyr. Fabrikasjonen foregikk kontinuerlig, og automatiske maskiner med høy hastighet sørget for effektiv produksjon. I forbindelse med lageret ble det foretatt en omlegging av den eksterne transporten på området. Nye transportveier og nytt jernbanespor samt opplastingsplasser, ble plassert på østsiden av fabrikken.

På 1960-tallet utviklet Standard telefon og kabelfabrikk seg til å bli en pioner på kabler med høye spenninger. Den nye ringkjelen for oljeimpregnering gjorde det mulige å produsere meget lange kabler. Bedriften hadde eget kabelskip som var tilpasset som utlegningsfartøy. Ellers var tiåret preget av nye etableringer utenfor hovedbedriften på Økern. I Gjøvik, Halden, Karmøy, Kongsvinger og Namsos ble det etablert virksomheter. I 1965 feiret selskapet 50-årsjubileum og fikk besøk av Kong Olav. På begynnelsen av 1970-tallet hadde bedriften ca. 4000 ansatte og var en av de største arbeidsgiverne i Oslo.

Kontorbygning fra 1957 fotografert i 2012

Ledningsfabrikken fotografert i 2010

Bygget som i dag huser Hotel 33 ble oppført i 1967 som ny administrasjonsbygning for STK. Bygget er tegnet av arkitekt Erling Viksjø. Tomten ble ansett som i minste laget, og Viksjø la vekt på å få til en løsning som på en god måte skapte rom rundt bygget. «For i noen grad å råde bot på ulempene og øke plassen foran hovedinngangen, er en stor del av første etasje gjort som åpen søylekonstruksjon. Hovedinngangspartiet blir på denne måten overdekket og man får en godt skjermet inngang. Terrengforholdene på tomten gir en naturlig høydeforskjell på ca. 3,5 meter mellom inngangsside og fabrikkside, og dette muliggjør at byggets underetasje blir liggende helt over terreng mot fabrikk.» (Byggekunst). Høyblokken er i henholdsvis syv og åtte etasjer over første etasje. Den har en fasadekonstruksjon i jernbetong. Gavlveggene er tette betongskiver. Alle synlige utvendige flater, samt partier i vestibyle og kantine og vegger i hovedtrapp, er utført i naturbetong.

Den kunstneriske utsmykningen av bygget er konsentrert om inngangspartiet og vestibylen, og er utført av maleren Odd Tandberg. En ca. tre meter høy "Conglo-mur" i den åpne søylegangen, har den doble funksjonen å stenge innblikket mot fabrikkområdet og å lede den besøkendes blick mot hovedinngangen.

Pex tårnet ble tatt i bruk i 1969. Det er et ekstrudertårn for plastisolerte høyspentkabler. I faglitteraturen beskrives det som en velvoksen isoleringsmaskin på høykant. Tårnet ble bygd for produksjon av PEX, tverrbundet polyetylen kabel, et nytt produkt som STK var blant de første til å introdusere i Europa. Ved en vanlig horisontal produksjonslinje ville den tykke plastfolien sige og det ble derfor valgt en vertikal løsning for å sikre symmetrisk pålegging av isolasjon. I 1978 ble tårnet utvidet både i grunnflate og høyde. En helt ny isoleringslinje for PEX kabel ble installert i den nye delen av tårnet, mens den gamle linjen ble bygd om til en gummiisoleringslinje. PEX tårnet ble oppført etter arkitekt Håkon Krageruds tegninger og det var arkitektene Ullring og Hernichous som stod for ombyggingen i 1979.

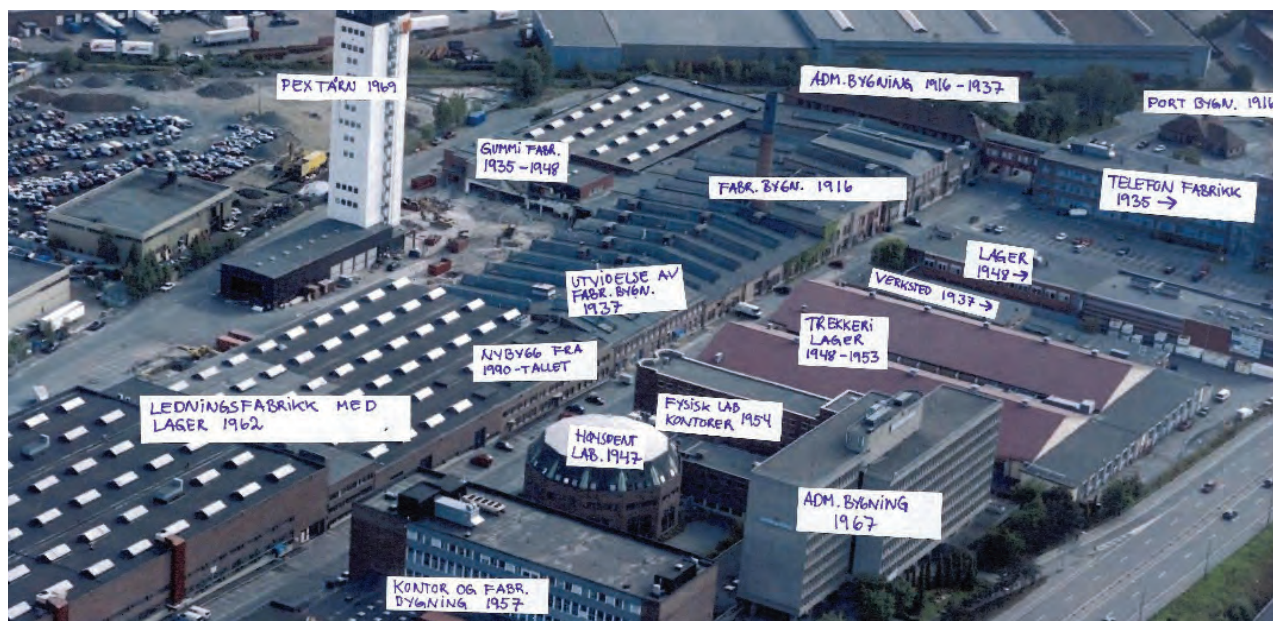
Administrasjonsbygningen er tegnet av Erling Viksjø og stod ferdig i 1967. Foto: Leif Ønelund / Oslo Museum

Kulturminneverdier i Kabelgaten

Industrieventyret STK startet med bygging av portbygning, administrasjonsbygning og fabrikkbygning i 1916. På slutten av 1960-tallet markerte oppføring av ny administrasjonsbygning og pex tårn de siste store utvidelser av anlegget i STKs regi. Mange tiår med nybygging og påbygging var over. I dag gjenspeiler mangfoldet av bygninger tilpasset forskjellige funksjoner sammen med områdets strukturer og uteområder, bedriftens historie og produksjon. I et industrihistorisk perspektiv er STK en viktig norsk bedrift. Det var en av Oslos store arbeidsplasser med 4000 ansatte på det meste. Bedriften kan dessuten karakteriseres som teknologisk nyskapende i internasjonal sammenheng. Anlegget representerer og formidler i dag en rekke kulturhistoriske verdier. Her finner vi arbeiderhistorie, teknologi- og industrihistorie og spennende norsk industriarkitektur fra flere epoker. Det som i dag kalles Kabelgaten var ikke en gate i tradisjonell forstand, men inngikk som en viktig del av fabrikkområdet. Arealet fungerte som et kommunikasjonsledd mellom de forskjellige bygningene, og her lå i mange år jernbanesporet som koblet fabrikk til Alnabanen. Produksjonen var organisert med en langsgående produksjonslinje på sydsiden av Kabelgata, og med en rekke støttefunksjoner på nordsiden. Det var dermed en utstrakt tverrgående kommunikasjon på tvers av gata, og arealet var utformet som en flate. Gata er et viktig historiefortellende element og må betraktes som en del av fabrikkområdet. Ved opparbeidelse av gata er det viktig å ivareta den historiske lesbarheten. Det bør etterstrebes å beholde gatas og områdets røffe og stringente preg som transport- og produksjonsgate.

På sørsiden av Kabelgata gir dagens bygningsmasse et sammenhengende fotavtrykk med en lengde på ca. 215 meter. Alle bygningene har tegl som fasademateriale. Riving av deler av denne bygningsrekka vil forringe det strengt lineære uttrykket som er karakteristisk for området, og vil bryte med et av de viktigste prinsippene. I kommunedelplan for Økern er fasadene mot Kabelgaten – fra administrasjonsbygningen til og med Ove Bangs bygning fra 1937 - oppgitt som bevaringsverdige. Byantikvaren mener at hele bygningsrekka (ikke bare fasadene), inkludert bebyggelsen fra 1960-tallet, er bevaringsverdig. Det nye Biliabygget fra 1990-tallet inngår som en godt integrert del av bygningsrekka. Selv om bygningen ikke er ansett som bevaringsverdig i seg selv, er den viktig for å opprettholde helheten i gata. Administrasjonsbygningen fra 1967 inngår i Byantikvarens fredningsstrategi og er vurdert til å ha nasjonal verdi.

For mer informasjon om Kabelgaten vises det til Kulturminnegrunnlag for Kabelgaten fra 2009.

40_Vinmonopolets hovedanlegg

Askeladden ID: 166093, Haslevangen 16, regulert til bevaring etter plan- og bygningsloven.

Hovedanlegget til Vinmonopolet sto ferdig på Hasle i 1933 og ble tegnet av arkitektene Juell og Scheen. Anlegget lå den gang i et relativt åpent landskapsrom. Bebyggelse, gjerder og utomhusareal utgjorde til sammen et markant og helhetlig borglignende anlegg som var godt synlig i landskapet. Hovedoppslaget var stramt og symmetrisk med en monumental akse opp fra Haslevollen. Det på sin tid svært moderne bygget, som ble oppført i funksjonalistisk stil hadde bærende skjelett av stål, og fasader i rød tegl. Hovedbygningen hadde bl.a. flaskeskylleri, tapperi, egne produksjonsrom for f.eks likør og akevitt, og et ekspedisjonslager på ca.3000 kvm. Et kjelehus og en toetasjes garasje med verksted og bensinstasjon hørte også til anlegget. Anlegget blir i Norsk Kunstnerleksikon betegnet som «et viktig bidrag til 30årenes funksjonalisme i Norge». I 1934 ble bygningen tildelt Houens diplom for god arkitektur. Anlegget ble senere påbygget bl.a. i 1979, 1984 og 1994.

Vinmonopolets anlegg fotografert i 1958. Foto: Widerøes flyveselskap/Oslo byarkiv

41_Peter Möller - tranfabrikk

Askeladden ID: 214963, Peter Möllers vei 13, bevaringsverdig på Gul liste

Tran har siden middelalderen vært en viktig eksportvare for Norge, først og fremst som olje til belysning og skinnbehandling. Etter hvert som tran ble stadig mer brukt til medisinske formål så den driftige apotekeren Peter Möller sitt snitt til å starte en virksomhet som skulle utvikle seg til å bli storindustri. I 1852-54 fant han opp en revolusjonerende metode for utvinning av medisintran gjennom damping av torskelever. Metoden ble epokegjørende, og innen 1869 var det blitt etablert hele 70 dampkokerier langs norskekysten som benyttet Möllers metode. Möllers tran gjorde internasjonal suksess, og produktet ble en verdensartikkel. Merkevaren står igjen som en av de eldste og sterkeste i norsk næringshistorie.

Etter at fabrikklokalene til Peter Møller A/S i Stensgata 40 brant i 1936, ble det bygget et nytt og moderne produksjonsanlegg på Løren i Østre Aker i 1938. Bygningen var i fire etasjer og inneholdt laboratorier og fabrikklokaler for framstilling av medisintan. Laboratorium og kontor lå i 2. etasje, og for øvrig fantes det et større rom gjennom to etasjer for trantanker, kjøle- og fryserom etc. Fabrikken ble bygget i mur, med støpte dekker og tak, og fasadene var av spekket mur. Oppvarmingen skjedde ved et større dampanlegg, som også skaffet den nødvendige dampen til framstilling av tranen. Tranfabrikken er tegnet av Thorvald Astrup og Henning Astrup, som har utformet flere vesentlige bidrag til norsk industriell arkitekturhistorie.

Formålet med å bevare tranfabrikken i Peter Møllers vei 13 er å ta vare på et viktig industrianlegg på Løren fra en periode da industriutviklingen var sterk i området, og det ble bygget flere funksjonalistiske industribygninger med høy arkitektonisk kvalitet. Tranfabrikken utgjør et av de mest interessante industrianleggene som er bevart på Løren, og representerer en vesentlig kulturhistorisk fase – både når det gjelder form og funksjon. Fabrikkens funksjonalistiske uttrykk er markant og av høy kvalitet, til tross for at de opprinnelige jernvindueene er byttet ut. Fabrikbygningen ble utformet av vesentlige bidragsytere til norsk industriarkitektur, Thorvald Astrup og Henning Astrup, og fremstår som både tidstypisk og særpreget. Möllers tran er en av de sterkeste merkevarene i norsk næringshistorie, og er resultatet av en norsk industrinyvinning fra midten av 1800-tallet, som utviklet seg til å bli en internasjonal bedrift. Tranfabrikken representerer både høye kulturhistoriske verdier og arkitektoniske kvaliteter, i tillegg til å være en tydelig og vesentlig representant fra en viktig utbyggingsfase i området.

42. Transformatorstasjon på Løren

Askeladden ID:216726, Lørenveien 4, bevaringsverdig på Gul liste.

Stasjonen ble oppført på 1960-tallet og skulle fordele strøm til eiendommene i området. Byggherre var Oslo kommune ved byarkitekten. Hovedmaterialet er teglstein og arkitekturen er karakteristisk for 1960-tallet. Transformatorstasjonen inngår som en vesentlig del av områdets infrastruktur og er et viktig teknisk kulturminne. Bygningen har i tillegg arkitektonisk verdi og er representativ for denne typen bygninger i Oslo. Den er meget godt bevart og har mange autentiske elementer.

Peter Møllers tranfabrikk på Løren

Transformatorstasjonen i Lørenveien

43_EGA – Elektro-Generator A/S

Askeladden ID: 216712, Ulvenveien 75, bevaringsverdig på Gul liste.

Administrasjonsbygningen ble bygget i 1968 for Elektor-Generator A/S, mer kjent som EGA, og ligger i tett tilknytning til lagerhall og fabrikanlegg. Arkitektene var A. H. Prennum & E. Olsson. Skiveblokken er oppført i betong og fasadene er pusset. Horisontale vindusbånd preger langfasadene, mens gavlveggen har vertikale smale vindusbånd som framhever den slanke bygningskroppen. Anlegget er karakteristisk for 1960-tallets modernisme og har arkitektonisk verdi. Byantikvaren anser det som viktig å bevare en kontorbygning fra en epoke hvor det ble oppført mange kontorbygninger i dette området. Anlegget har også kulturhistorisk verdi. EGA omsatte elektriske maskiner, apparater og materiell og drev utstrakt anleggsvirksomhet. De produserte elektriske apparater for høy- og lavspente elektriske anlegg, overforbruksmålere, viklinger, skipstavler etc og var en viktig norsk teknologibedrift.

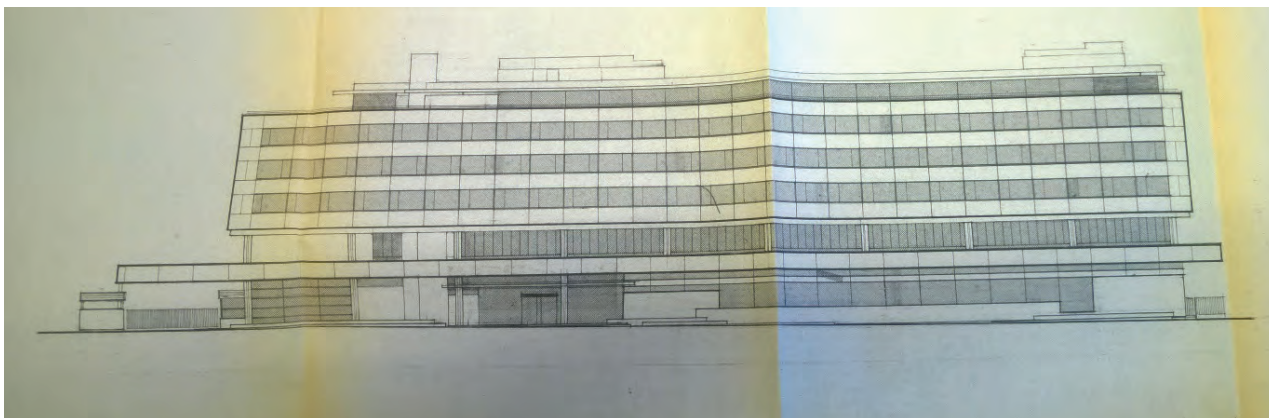
EGA administrasjonsbygg, fabrikk og lager er karakteristisk for 1960-tallet

Foto 1960/1971: Leif Ønelund / Oslo Museum, Oslo byarkiv

44_Aller Familiejournal, trykkeri og kontorbygning

Askeladden ID:216714, Persveien 20, bevaringsverdig på Gul liste.

Anlegget ble påbegynt i 1962. Første og andre byggetrinn bestod av produksjonsbygning, trykkeri og lager, og anlegget er tegnet av arkitektene Bjercke, Eliassen og Einar Arnborg. I 1967 ble kontorbygningen oppført, denne er tegnet av Einar Arnborg. Arnborg har blant annet tegnet Vika terrassen, noe han mottok Sundts premie for. Anlegget er stramt og er oppført i betong. Første etasje har et markert inngangsparti og en port inn til trykkeriet som ligger i bakkant. Første og andre etasje er inntrukket og skilles av et kraftig markert bånd. Konstruksjonen er synlig (søyler). Hovedvolumet hviler på disse to etasjene. Oslo og særlig områdene i Hovinbyen, har vært et tyngdepunkt for grafisk industri i Norge. Anlegget har arkitektonisk og kulturhistorisk verdi som representant for trykkeri og forlagsbransjen. Siden oppstarten i 1897 har Aller-konsernet utgitt mange ulike publikasjoner på det norske markedet. Best kjent, foruten KK og Allers er oppstarten av ukebladet Se og Hør i 1978. Trykkeriet har vært i drift fram til 2015.

Anlegget framstår som et godt eksempel på etterkrigsmodernisme

45 Statens bilsakkyndige

Askeladden ID: 216737, bevaringsverdig på Gul liste.

Anlegget ble oppført i 1972 og er tegnet av arkitekt Maurits Sundt-Hansen. Bygningene er i 1 og 2 etasjer og har fasader av rød teglstein. Horisontale vindusbånd preger fasadene på kontorbygningen. Anlegget har arkitektonisk og kulturhistorisk verdi. Svært mange mennesker kjenner til og har et forhold til dette anlegget som har en viktig samfunnsfunksjon.

Statens bilsakkyndige på Risløkka

46 Isberg (Bilia)

Askeladden ID: 216707, Økernveien 115, bevaringsverdig på Gul liste.

Anlegget er oppført i 1977 og er tegnet av arkitekt Bruskeland. Mot Økernveien har bygningen en langstrakt fasade i en etasje utformet i glass og betong. Den er holdt i et modernistisk formspråk og har høy arkitektonisk kvalitet. Vernet er knyttet til fasadene mot Økernveien og salgshallen. Bilbutikker og verksteder har vært og er en viktig del av Hovinbyens identitet. Det er dermed svært viktig å ta vare på gode representanter for denne bransjen. Isberg, i dag Bilia, har sin historie helt tilbake til 1933, da John Erik Isberg startet bilforretning med Volvo-agentur i Oslo.

Betong og glass preger fasaden mot Økernveien. Anlegg oppført for Isberg i 1977

Transformasjonsobjekter

I arbeidet med Hovinbyen har det framkommet ønske om å identifisere anlegg som har kvaliteter, men som ikke har så høy verdi at Byantikvaren fører de inn på Gul liste. Slike anlegg kan egne seg for transformasjon, og handlingsrommet vil være større enn når det kommer til bevaringsverdig bebyggelse. Gjenbruk er dessuten ressurs sparende og dermed gunstig i et miljøperspektiv. Målet er også å få bedre nye byområder med variasjon og spennende arkitektur. Til høyre er det tre eksempler på slike anlegg innenfor dette området.

Kontorbygning oppført for Hesselberg i 1972 tegnet av arkitekt Carl Corwin. Karakteristisk bygningen fra 1970-tallet

Hall oppført som lager for Stavanger stål på 1950-tallet (til venstre). Til høyre: bygningen ligger i Ulveneveien 90 og har en svært spesiell form og arkitektoniske kvaliteter.

REFSTAD - BJERKE

Flyfoto fra 1947

Sinsenkrysset, Norges første rundkjøring, danner inngangsporten til dette området, som avgrenses av Trondheimsveien i nord og Store Ringvei (eller Ring 3/Dag Hammarskjølds vei) i sørvest. Trondheimsveien har i flere hundre år spilt en viktig rolle som en av de eldre ferdselsårene inn til byen. Veien gikk tidligere i traseen til Sinsenveien/Refstad allé, og her kan man fortsatt se rester av brolegging under asfalten.

Fram til siste del av 1800-tallet

var området et åpent jordbrukslandskap med åker, eng, bekker, gårdstun og husmannsplasser. Både Tonsen, Sinsen og Refstad er gamle gårdsnavn. Sistnevnte ble ryddet i middelalderen, mens de to andre kan føres tilbake til perioden før vikingtiden. Navnet Bjerke stammer fra 1880, da Øvre Refstad gård fikk navnet Bjerke, angivelig på grunn av en stor bjerk på eiendommen.

Aker sykehus og Bjerke travbane er to sentrale institusjoner som har

hatt stor innvirkning på utviklingen av området. Begge har fungert som viktige arbeidsplasser og møtesteder i lokalsamfunnet.

På Aker sykehus ligger en rik samling med verdifulle bygninger som er bygget i en periode på flere hundre år. Her er gårdshistorie, arkitekturhistorie, sosialhistorie og krigshistorie vevd inn i hverandre. Helt nord i området ligger Tonsen gård. I middelalderen tilhørte den Hovedøya kloster og fra 1617 lå den under sogneprestembetet i

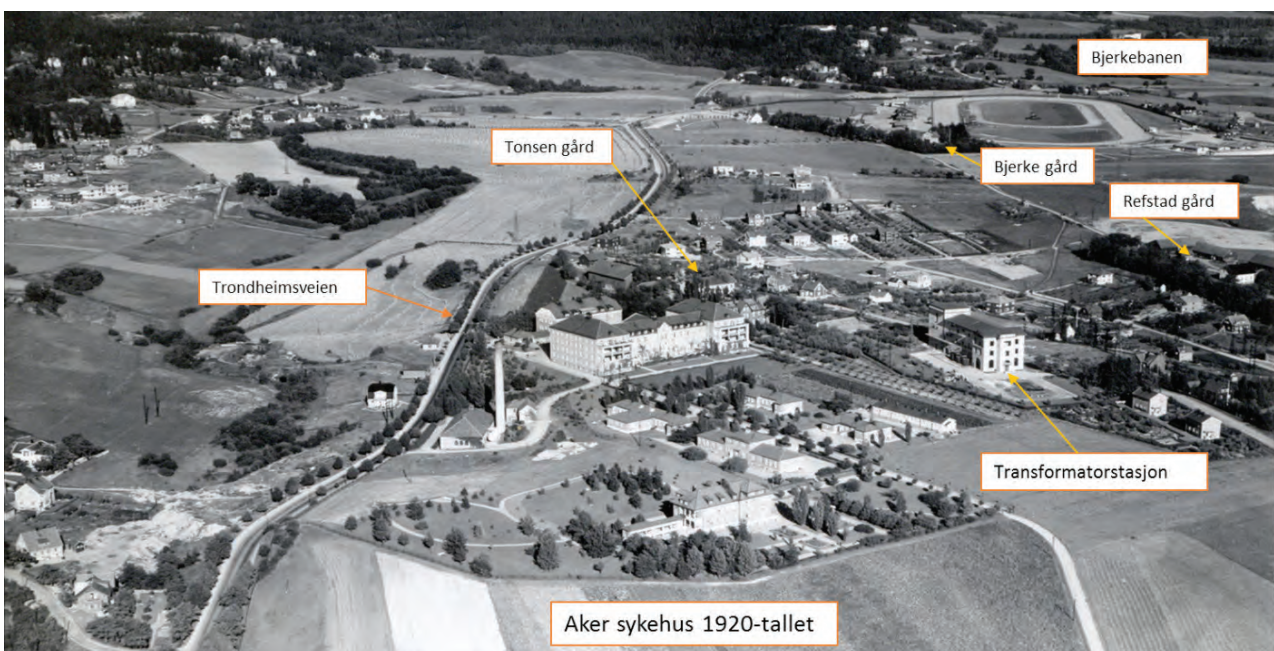

Kart fra 1938

Christiania. I 1755 overtok Thore Gullichsen gården. Han reiste et nytt hovedhus, en sekslaftet stue som ennå står på tunet og som går under navnet Tingstua. I 1806 ble gården embetsgård for fogden

i Aker og Follo, deretter var den i privat eie før den ble den kjøpt av Aker kommune til fattiggård i 1887. Om lag 10 år senere stod den første sykehusbygningen ferdig, og Aker sykehus og pleiehjem

var et faktum. Omkring 1910 ble Sinsen gård innkjøpt og en storstilt utbygging iverksatt. Siden har sykehuset vokst og har i dag en sammensatt bygningsmasse som representerer de fleste tiårene

Flyfoto fra 1930-tallet. Foto: Oslo byarkiv

på 1900-tallet. Aker sykehus har i tiden det har eksistert, vært en verdifull institusjon og arbeidsplass for mange mennesker i Oslo og har en sterk stilling i folks bevissthet.

Også Økern torg har vært en viktig institusjon i dette området. I 1958 fikk engrosomsetterne som til da hadde holdt til på Grønland torg, tilbud om tomt på Økern. Det første bygget, Grønshallen, stod klart i 1962. Her har det blitt omsatt frukt, grønnsaker og blomster helt fram til i dag.

I et belte mellom Aker sykehus og Bjerkebanen ligger Refstad, et område med villa- og småhusbebyggelse. Boligutviklingen startet i 1915, da en del av Nedre Refstad gård ble solgt og utparsellert. Reguleringsplanen var klar i 1916, og den første villaen ble bygget i 1917 i Sinsenveien 73. Selvbyggerne hadde en hard jobb, området var ikke opparbeidet med

Økern torg i 1962. Foto Randulf Kure

Bjerkebanen, tunet på Bjerke gård til venstre i bildet. Foto: Widerøe 1949/Byantikvaren i Oslo

vann, kloakk eller veier. Tross de kummerlige forholdene ville mange ut av byen, og blant annet unge håndverkere så muligheten for å skaffe seg en egen bolig ved stor egeninnsats.

Selv om mange av husene framstod som villaer, rommet de fleste flere husholdninger. Å leie ut rom var en viktig inntektskilde. Produksjon av frukt og grønnsaker til eget bruk var også et kjærkomment bidrag til husholdningene. I 1936 fikk velforeningen nytt navn, Refstad Vel og Hagebrukslag. Vellet organiserte innkjøp av gjødsel, beskar frukttrær og organiserte sprøyting av frukt.

I lang tid hadde veiene på Refstad kun nummer. I 1932 engasjerte både velforeningen og Refstad dameforening seg i navnsettingen. Dameforeningens forslag tok utgangspunkt i gamle epleorter. Ribstonveien, Åkerøveien og Eltonveien ble foreslått, og kommunen likte ideen. Deretter gikk man over til blomster, Roseveien, Liljeveien og Nellikveien.

Villa- og småhusområdene har vært i kontinuerlig utvikling siden utbyggingen startet. I randsonene ble det oppført flere rekkehusområder på 1950- og 1960-tallet. Etterkrigstidens utbygginger i de tidligere Aker-områdene bestod både av blokkbebyggelse og småhusbebyggelse, deriblant rekkehus og kjedehus. Disse skulle være en kombinasjon av gode trekk fra både enebolig og blokk, og ble bygget etter et prinsipp om «tett-lav» boligbebyggelse. Rekkehusenes

Villaeiendommen Østli i Åkerøveien 26b ble oppført for brannmann Johan Østgård i 1930. Villaen ble byggeanmeldt i 1929 ved arkitekt Henrik Biørn. Foto: ca. 1930/ privat eie

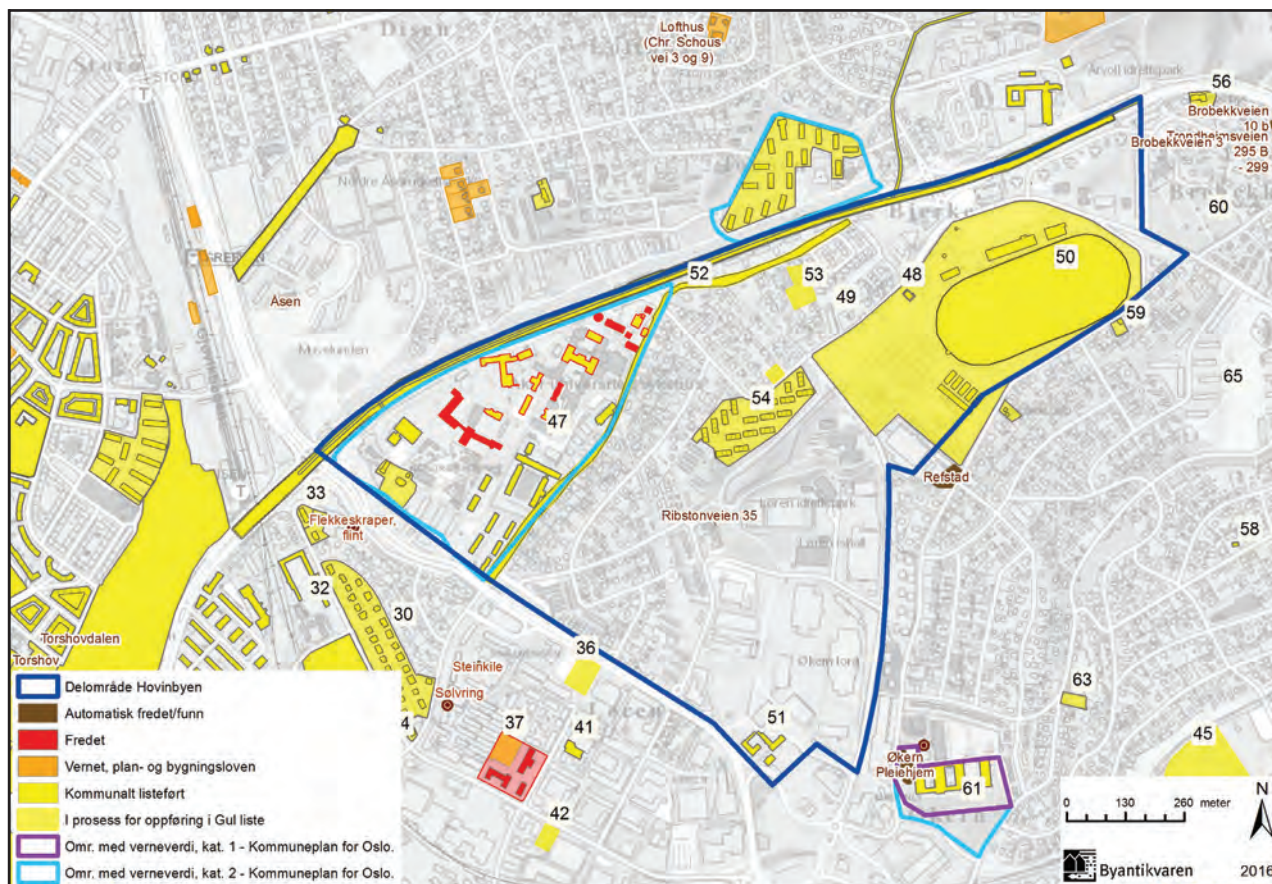
utbredelse viser seg blant annet ved at Husbanken i 1972 ba Norsk byggforskningsinstitutt om å utrede vurderingskriterier for rekkehus, som i rapporten blir omtalt som «konsentrert småhusbebyggelse». Rapporten er blant annet opptatt av å unngå monotoni ved å bygge i mindre utbyggingsserier med forskjellige typer boliger, gode uterom (blant annet takterrasser), gode sol- og lysforhold, og gode fellesarealer, oppnådd gjennom et

nøye planlagt bebyggelsesmønster. Rekkehusene og kjedehusene på Refstad er bygget før rapporten ble utarbeidet, men følger mange av prinsippene, og består av flere serier ulike hustyper. Som motsats til rekkehusene må punktblokkene langs Trondheimsveien nevnes der de ligger som karakteristiske landemerker. Også Bjerke hybelhus er et punktbygg i dette området som er godt synlig fra andre deler av byen.

Punktblokkene på Bjerke var tegnet av arkitektene Heiberg og Sandvik og stod ferdig i 1961. Foto: 1961/Åsgeir Valldal, Dagbladet/Norsk Folkemuseum

Kulturminner og miljøer

- 47 **Aker sykehus**
- 48 **Bjerke gård**
- 49 **Refstaddammen**
- 50 **Bjerke travbane**
- 51 **Løren skole**
- 52 **Trondheimsveien**
- 53 **Refstad, villa og småhus**
- 54 **Eltonveien kjedehus**

- Sykehusanlegg og gårdsanlegg
- Gårdstun
- Gårdsdam
- Idrettsanlegg
- Skoleanlegg
- Veifar- strekning
- Bolig - villa og småhus
- Bolig - kjedehus

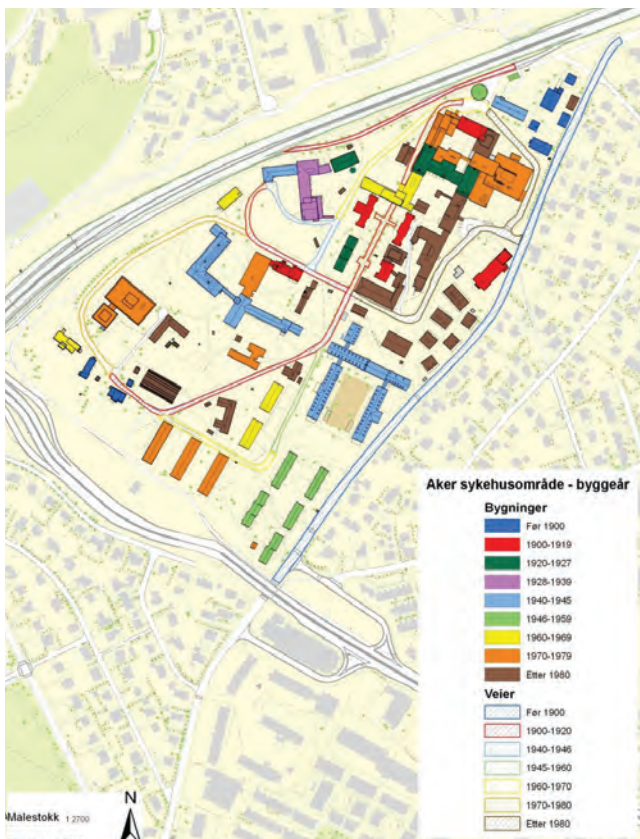
47_Aker sykehus

Sykehusområdet er stort og rommer en rekke bygninger med varierende vernestatus. I 2013 laget Byantikvaren et kulturminnegrunnlag over området. Dette er et omfattende dokument hvor historien er beskrevet og hver bygning er omtalt. Det er ikke rom for å beskrive alle bygningene i dette dokumentet. Teksten under er dermed kortfattet og angir deviktige epokene i sykehusets utbyggingshistorie. For mer informasjon henvises det til kulturminnegrunnlag.

De eldste bygningene på Aker sykehus ligger på gårdstunet til Tonsen gård. Låve, stabbur, tingstua (gammel hovedbygning), fattighuset (opprinnelig bygget som hovedbygning) og forpakterbolig utgjør til sammen et komplett gårdstun. Etter at gården ble kjøpt av kommunen i 1887 brukes begrepene fattiggård og pleiehjem om hverandre i skriftlige kilder, og i praksis var institusjonen de første årene viet både gamle og fattige. Fattiggårdene på denne tiden fungerte som arbeidsanstalter og i kommunale beretninger heter det: "Gårdens drift foreståes av en forstander, der som lemmenes nærmeste foresatte og overhode til enhver tid har å påse disses åndelige og legemlige tarv samt bestemme deres arbeide. Han forestår fattiggårdens økonomi og innkjøp efter overbestyrelsens instruks samt utfører i øvrig de plikter som overbestyrelsen måtte pålegge ham."

I juli 1895 åpner Ager Sygehus & Pleiehjem i en nybygd toetasjers murbygning (revet på 1960-tallet). Et lite parkanlegg ble anlagt på nordsiden av bygningen og en frukthave opparbeidet på sydsiden. Langs innkjørselen fra Trondheimsveien ble det plantet en allé.

Forstander Wilhelm Kolderup fikk det administrative ansvaret for 70 pasienter. Det fantes ikke egen lege på sykehuset, pasientene var distriktslegens ansvar. I 1898 blir sykehusets første lege ansatt. 80 menn og 85 kvinner behandles det første året. 28 dør, 63 blir helbredet, mens 35 angis å være på bedringens vei.

Tingstua på Tonsen gård er en svalgangsbygning som ble oppført i 1755. Dette er trolig Hovinbyens eldste hus

Nytt våningshus på gården ble oppført i 1825. Bygningen ble endret og tilbygget da den ble tatt i bruk som fattighus i 1887. Foto: 2006/Byantikvaren i Oslo

Epidemipaviljonger og parkanlegg, 1905 - 1920

Datidens mest produktive sykehusarkitekt, Victor Nordan, ble engasjert til å utarbeide en generalplan for den videre ekspansjon av sykehuset, og i 1914 stod anlegget ferdig. Følgende bygninger ble oppført: Økonomibygning, tuberkuloseavdeling, portnerstue, likkapell med obduksjonsrom, skarlagensfeberpaviljong, difteripaviljong, observasjonspaviljong og vognskur. Det ble opparbeidet plener og en poppelallé langs sykehusets hovedakse. I tillegg ble gårdsdriften modernisert, med blant annet bygging av nytt grisefjøs. Gårdsdriften var en viktig del av sykehusets økonomiske grunnlag og sykehuset kan på denne tiden beskrives som en totalinstitusjon som var nærmest selvforsynt og med tilbud til folk i alle livsfaser.

To bygninger fra det første større byggetrinnet. Paviljong for difteri til venstre, og for tuberkulose til høyre

Perioden 1920 – 1940

Planleggingen av neste større byggetrinn ble igangsatt i 1919, også denne gang i arkitektfaglig regi av Victor Nordan. I 1921 ble en ny epidemipaviljong rettet mot tyfus og poliomyelitt oppført. Bygningen ble også innredet med sykepleierboliger i en høyere midtdel. En ny bygning for kirurgisk avdeling og et nytt sentralfyrhus stod ferdig i 1924. Fra denne tiden kunne Aker sykehus tilby sykepleieutdanning. På 1930-tallet ble det bygget ny økonomibygning i utpreget funksjonalistisk stil.

Epidemipaviljong fotografert i 1948. Flyfoto fra 1930-tallet til høyre: Den nybygde økonomibygningen til venstre i bildet inneholdt blant annet vaskeri og kjøkken og andre støttefunksjoner. Foto: Oslo Museum

Andre verdenskrig – Sinzen Kriegslazarett

1.mai 1940 overtok okkupasjonsmakten sykehuset som sentralhospital for Wehrmacht (Sinzen Kriegslazarett). Flere store anlegg ble oppført under krigen, og bygningene ansees å ha nasjonal verdi som eksempler på okkupasjonsmaktens representative arkitektur.

På bildet over er bygningene oppført av tyskerne navnsatt. Flyfoto fra 1947/Byantikvaren i Oslo

I forgrunnen poppelalleen med paviljonger på begge sider. I bakgrunnen det tyskbygde anlegget for venerisk syke offiserer. Bilde fra 1946: Oslo Museum

Etterkrigstiden

Etter krigen ble det vest på området bygget blokker med sykepleierboliger. Disse ble registrert som bevaringsverdige for få år siden. Formålet med vernet er å ta vare på en viktig del av sykehusets historie. Helt fra 1920-tallet har sykehuset rommet boliger til sykepleiere. Blokkene representerer dermed en vanlig funksjonstype ved sykehuset, og sammen med de eldre søsterboligene illustrerer de utviklingen i rolle og levekår hos en av landets første kvinneyrkesgrupper. Vernet har også som formål å bevare en meget utbredt bygningstype fra 1950-tallet. Slike blokker er i stor grad endret – og disse representerer noen av de siste godt bevarte bygningene i de østre bydelene hvor denne bygningstypen er mest utbredt. Bygningene har dessuten arkitektonisk verdi.

Den spektakulære rondellen ved hovedinngangen, som på mange måter har blitt et varemerke for sykehuset, kom i 1958, og på 1960-tallet ble det såkalte ”tårn og kakekomplekset”, som utgjør hybelbygg og sykepleiehøgskole oppført. Hybelbygget er på 10 etasjer og danner et landemerke ved Sinsenkrysset.

Bilde fra 1964. Sinsen gård i forgrunnen. Gården var en del av sykehuset fra 1910. De tyskbygde anleggene på brinken var oppført som hjem for søstre og leger. Den nye medisinske blokken ble plassert midt i sykehusets hovedakse og stod ferdig i 1962. Foto: Widerøe/Oslo byarkiv

Søsterblokkene ble oppført tidlig på 1950-tallet. I dag er de i privat eie

Rondellen ble tegnet av arkitektene Morseth & Wiel Gedde

Det modernistiske anlegget stod ferdig i 1970 og var tegnet av arkitekt G. W. Thuesen

Kortfattet vernebegrunnelse

Aker sykehus har en lang og sammensatt helsehistorie. Enestående blant norske sykehus er den tette koblingen mellom de eldre trebygningene som representanter for de tidlige, udifferensierte helseinstitusjonene, og det moderne 1900-tallssykehuset. Av stor helsehistorisk verdi, og uten motstykker ellers i landet, er miljøet med hovedbygning og paviljonger tilknyttet epidemiberedskapen fra perioden 1910-1925. Bygningene fra perioden som tysk krigslasarett (Sinzen Kriegslazarett) er enestående i nasjonal målestokk og av betydelig arkitektur- og kulturhistorisk verdi. Det har i tillegg vært kontinuerlige tilføyelser av bygninger frem til i dag. Rondellen fra 1958, symboliserer for mange Aker sykehus, men representerer også den tidlige etterkrigsarkitekturen. Søsterblokkene fra 1950-tallet representerer en vesentlig og viktig funksjonstype som har vært tilstede ved sykehuset helt fra 1920-tallet. Sykepleieskole-komplekset fra 1971 viderefører denne funksjonstypen i tillegg til undervisningsfunksjonen, og anlegget har også høy arkitektonisk verdi.

48_Bjerke gård

Askeladden ID: 166342, økern Torgvei 51, bevaringsverdig på Gul liste

I 1918 kjøpte Arne Haugerud Bjerke gård og solgte den videre til Det Norske Travelskapet Landbane i 1938. På tunet lå det våningshus, stabbur, og flere driftsbygninger. I dag er kun hagen og våningshuset bevart. Det er bygget i 1880 i karakteristisk sveitserstil med store takutstikk og høye krysspostvinduer. Bygningen ligger høyt og fritt og med godt utsyn, og har hage som inneholder flere store trær i forkant. Gården inngår i Verneplan for Akergårdene, og er en av de prioriterte anleggene.

Hovedbygningen på Bjerke gård fotografert i 2006

49_Refstaddammen

De fleste gårder hadde i tidligere tider en gårdsdam. I dag er det få slike igjen, men Refstaddammen har fått lov til å bli liggende. Dammen ble også brukt som isdam, det vil si at det ble tatt ut is i blokker om vinteren. Blokkene ble lagret i sagflis til sommeren og brukt i isbokser på Aker sykehus og på byens restauranter utover sommeren.

50. Bjerke travbane

Åskeladden ID: 166314, Økern Torgvei 51, bevaringsverdig på Gul liste

1918 kjøpte Arne Haugerud Bjerke gård med henblikk på utparsellering til villabebyggelse. Før husbygging kunne starte, måtte vann og kloakk være på plass. Da dette lot vente på seg, vokste tanken om å bygge en travbane fram. Travsporten i Kristiania-området hadde inntil da i hovedsak foregått på den islagte fjorden. Det Norske Travselsskap syntes tomten på Bjerke var godt skikket, og det ble dannet et aksjeselskap.

Først ble banen planert og tilkomstveier anlagt, deretter sto restaurantbygget for tur. Stein til portnerhuset og portstolpene ble hentet fra steinbrudd på Årvoll og kjørt ned på sledeføret om vinteren. I 1925 søkte Det Norske Travselsskap om tillatelse til å innføre totalisatorspill på Bjerke, og i 1927 gikk totalisatorloven gjennom i Lagtinget, tross sterk motstand i visse kretser. På midten av 1930-tallet ble det bygget nytt tribuneanlegg, og i 1967 ble anlegget ytterligere utvidet.

Bjerke travbane er i dag riksarena for travsporten i Norge og et viktig anlegg i et nasjonalt idrettshistorisk perspektiv. Anlegget utgjør et av svært få bevarte idrettsanlegg i Oslo med høy grad av godt bevarte bygninger fra ulike epoker av anleggets historie. Det bevaringsverdige området omfatter store deler av banen med ulik bebyggelse, hvorav 6 bygninger er oppført som bevaringsverdige enkeltminneri tillegg til travbanen. Bjerkebanen har gjennom mange tiår vært en viktig del av Bjerkes identitet og fungerer også som en lokal møteplass.

Foto 1925 og 1958: Anders Beer Wilse, Rigmor Delphin / Oslo Museum

Den nye tribunen på Bjerkebanen ble tegnet av arkitekt Sølvberg. Foto: 1975/Teigens Fotoatelier/Dextra Photo

51 Løren skole

Askeladden ID: 166860, Økern Torgvei 4 bevaringsverdig på Gul liste. Inngår i Verneplan for Oslo skolen

Den eldste bygningen på Løren skole ble oppført i 1891. 40 elever var skrevet inn, og skolekretsen strakk seg fra Kristiania i sør til Rødtvet i nord, og fra Alnaelven i øst til Grefsen i vest. Mange var innflyttere, og nesten alle var fra «almuen». De velstående – godseier Mathisen på Linderud, fargehandler Muus på Lofthus og proprietær Holmen på Løren gård – sendte sine barn til privatskolene i Kristiania. Løren skole var moderne for sin tid, med seks klasserom, full leilighet til overlærer Martinius Olsen Trøen og to rom til lærerinnen, Marie Knudsen. Som den første skolen i landet, fikk klasserommene pulter. Om vinteren ble det fyr i de store vedovnene.

I 1910 ble den første murbygningen reist med fem klasserom, skolekjøkken og sløydsl. Det tok bare seks år før også denne bygningen ble for liten. En sidefløy og ny toppetasje på murhuset kom til i 1918. Man trodde at alle plassproblemer var løst, men kapasiteten ble sprengt allerede fire år senere. Da var dessuten loven endret slik at barna måtte gå på skole hver dag.

Det siste nybygget sto ferdig i 1925, med gymsal, uværsskur, naturfagrom, moderne sløydsl og nytt lærerværelse og kontor. Det ga et pusterom, men med den nesten eksplosjonsartede utviklingen i elevtallet, nyttet det lite. I 1937 gikk det mer enn 1400 barn på skolen. Løren var dermed en av landets største skoler. Plassmangelen ble løst ved at det var både formiddags- og ettermiddagsskole og ved at alle krypinn – også tannlegekontoret – var tatt i bruk til undervisning. Løsningen denne gang ble å bygge Sinsen skole. Da den sto ferdig, flyttet om lag halvparten av barna over. Siden er mange skoler kommet til; Årvoll, Tonsenhagen, Hasle og Linderud. Løren skole har høy kulturhistorisk og arkitektonisk verdi og inngår i Verneplan for Oslo skolene.

Flyfoto fra 1964. Foto: Widerøe/Oslo byarkiv

52 Trondheimsveien og Refstad allé

Askeladden ID: 129036

Opparbeidingen av Trondheimsveien startet på slutten av 1600-tallet. Ved Sinsen fulgte veien Sinsenveien og Refstad allé. Allerede i 1870 var Sinsenkrysset et etablert trafikknutepunkt, der særlig plankekjøringen fra distriktene inn til Oslo var dominerende. Helt frem til 1950-årene var dette knutepunktet et helt vanlig veikryss, men for å få bukt med økende, og til dels kaotisk trafikk, ble "Norges første rundkjøring" anlagt her i 1957. Samtidig ble veien bygget ut. Den utgjør et meget tidlig eksempel på firefelts vei med midtrabatt i Norge og inngår i Statens vegvesens landsverneplan. Refstad allé har fortsatt allébeplantning og brostein under asfalten.

Refstad allé, tidligere Trondheimsveien og nye Trondheimsveien. Begge bilder fra Oslo byarkiv

Villa- og småhusområdet på Refstad

Villa- og småhusområdene har vært i kontinuerlig utvikling siden utbyggingen startet i 1917. Fortetting, riving og nybygging har foregått gjennom hele perioden. Området framstår som variert med tanke på arkitektur og struktur. Selv om mange av de gamle hagene er bygget ned, finnes fortsatt hager med rekker av frukttrær og bærbusker. Fire villaeiendommer og et område med rekkehus er vurdert som bevaringsverdige:

53 Bevaringsverdige villaer og småhus

Askeladden ID: 216755, 216754, 216753, 216752, Refstad allé 13 og Haugmannsvei 8 og 10, Eltonveien 22, bevaringsverdig på Gul liste.

Byggmester Carl Halsnes bygget Gurihaugen i 1925. På eiendommen ble det oppført ytterligere to hus, disse solgte han videre til travtrenere Alf Ulven og Trygve Diskerud. Halsnes var også eier av Stig gård (på Årvoll), og i 1936 solgte han både gården og Gurihaugen til den kjente travtreneren Magnus Botslangen, også kalt Magnus den store. Det lille bygningsmiljøet fra 1920- og 1930-tallet er godt bevart og kan knyttes opp mot Bjerkebanen. Eiendommene har både arkitektonisk og kulturhistorisk verdi. Også eiendommen i Eltonveien 22 er tillagt bevaringsverdi som en godt bevart bolig fra 1960-tallet.

Kulturmiljø med tre verneverdige villaer på Refstad. I midten funksisbolig i Haugmannsvei, til høyre Eltonveien 22
Foto: 2014/2015/Byantikvaren i Oslo

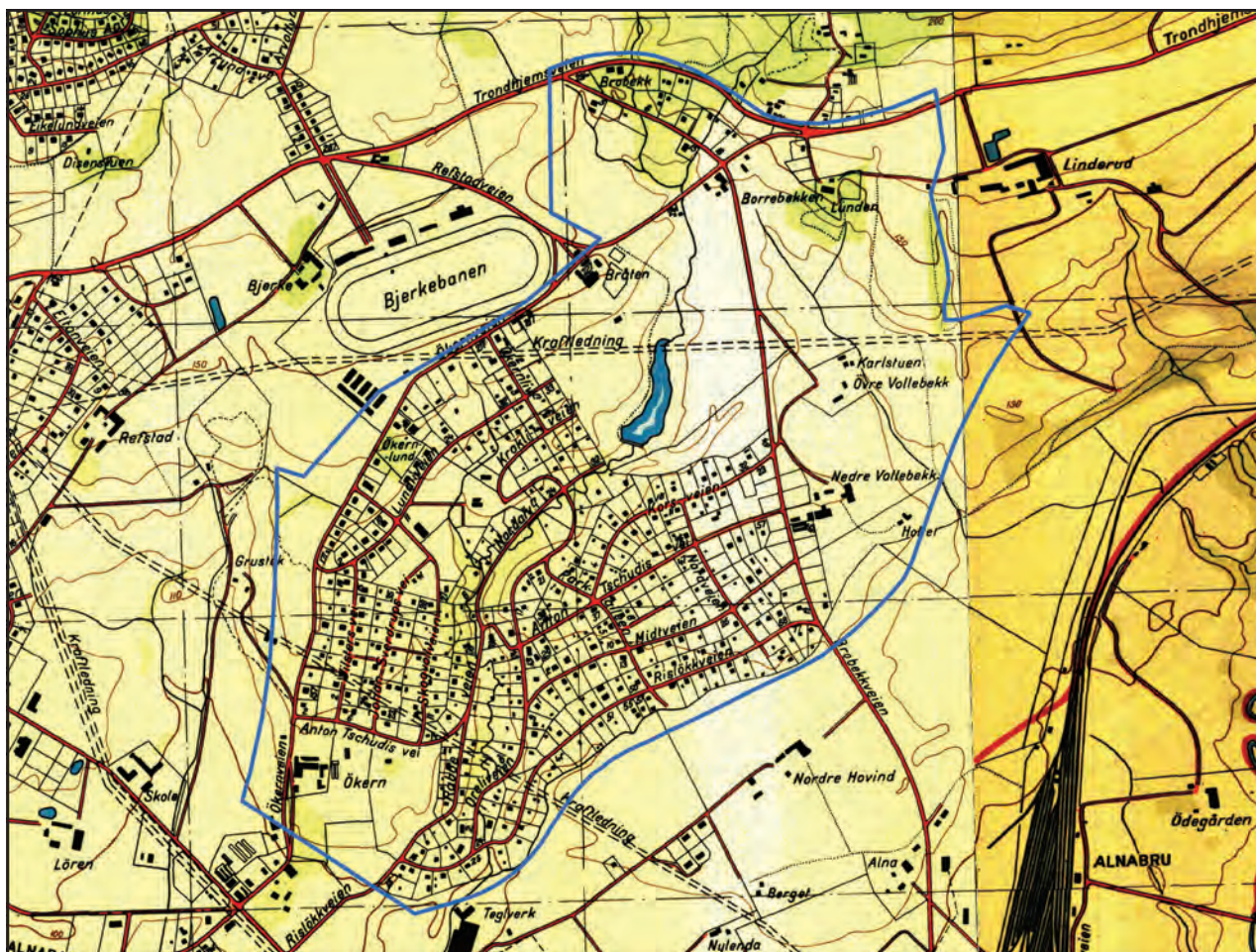
54_Kjedehus på Refstad

Askeladden ID: 213859, Eltonveien mm, bevaringsverdig på Gul liste.

Kjedehusanlegget i Eltonveien består av til sammen 17 rekker med 3 enheter hver, utenom ett som kun har 2. Husene er oppført i tre, og er regelmessig utformet med to etasjer, rektangulær grunnplan og flatt tak. Mellom hver enhet ligger det en garasje med terrasse på taket. Ettersom boenhetene er adskilt fra hverandre med garasje, og således ikke deler vegg, er det snarere snakk om kjedehus enn rekkehus. Rakkene er anlagt i V-form utover på høydedraget, som maksimerer utnyttelsen av høyden til sol med utsikt over Refstad på den ene siden, og Økern på andre siden. Husene er orientert mot enten den ene eller den andre siden av høydedraget, med en aksegate (som kommer fra Eltonveien) mellom. Anlegget ble oppført 1969-1975 av brødrene Konsmo, og er tegnet av arkitekt Odd Jebe.

Av flere kandidater på Refstad er kjedehusområdet i Eltonveien valgt ut som det mest gjennomførte og arkitektonisk mest forseggjorte. Formålet med oppføringen i Gul liste er å bevare et rekkehusområde/kjedehusområde med høy arkitektonisk kvalitet, vellykket utforming etter tidens prinsipper og idealer, og som er tidstypisk og representativ innenfor «tett-lav» boligbygging på 1960-70-tallet. Kjedehusene i Eltonveien demonstrerer flere av tidens boideal, med gode sol- og utsiktsforhold, balanse mellom privatliv og fellesskapsideal gjennom uterom og fellesarealer, «bo med bil»-tankegang, og tidstypisk utforming og arkitektonisk uttrykk.

Flyfoto fra 1947

Området er stort og mangfoldig og favner både industri, småhusbebyggelse, villaer og blokkbebyggelse. I utgangspunktet tilhørte store deler av området Økern gård. Gårdsgrensen mot Linderud gikk i Vollebekken (delvis der hvor Lunden går i dag). Både Økernbråten, Borrebekken, Vollebekk og Risløkka var opprinnelig husmannsplasser under Økern, men ble skilt ut som egne bruk på 1800-tallet. Økern er et gammelt gårdsnavn. Der tunet lå ligger nå tre skadede store gravhauger som sannsynligvis stammer fra jernalderen. To av disse er avlange mens en er rund. Jernalderen i Norge regnes

som perioden mellom 500 f.Kr–1050 e.Kr. Starten av perioden kjennetegnes ved at jern overtar som redskapsmateriale i stedet for bronse og stein.

I 1811 ble det oppført ny bebyggelse på Økern. Byggherren var en av Norges rikeste menn, danske Ludvig Mariboe. Hovedbygningen var et vakkert toetasjes hus i rokokkostil malt i en kostbar blåfarge. Huset hadde en hvelvet kjeller og en grunnflate på mer enn 600 kvadratmeter. Det var 12 værelser i første etasje og 14 i andre. To trappeoppganger forbandt etasjene med hverandre. Drengestuen og uthusene var

også storslagne. Steinfjøset rommet 60 kyr. Til gården hørte en imponerende barokkhage med lysthus og allé. På midten av 1840-tallet solgte enken etter Ludvig Maribo gården, og etter det har den hatt mange eiere. Stadig flere tomter ble delt fra, først til gårdsdrift, senere til boligtomter. Bygningene forfalt og det staselige hovedhuset brant i 1932. Det som var igjen av de øvrige bygningene ble revet ved anleggelsen av gamle hjemmet i 1950, men den staselige alleen finnes fortsatt.

Kart fra 1938

Hovedbygningen på Økern gård fotografert på 1920-tallet. Foto: Norsk Folkemuseum

XL. 4.

Bilde fra 1890-tallet. Bebyggelsen i forkant tilhørte Lunden gård. Hovinbekken går i dalen til høyre i bildet, i dag kalles området Bjerkedalen. Foto: Oslo Museum

Fra byen kom Trondheimsveien og Økernveien. Økernveien fulgte høydedraget som strekker seg nordover fra Økern gård, mens Trondheimsveien gikk over Sinsen og Tonsen. Veien fulgte videre trassen til Refstadveien. Økernveien og Trondheimsveien møttes like nord for tidligere Økernbråten gård, og Trondheimsveien fortsatte i traseen til det som i dag er Økernveien og krysset Hovinbekken over en steinhvelvsbro bygget på slutten av 1700-tallet. Like ved lå skysstasjonen Borrebekken.

I siste halvdel av 1800-tallet ble Trondheimsveien lagt i ny trasé, og den gamle traseen ble i en periode kalt «Den gamle Trondheimsveien». Av andre eldre veier i området er veien som gikk fordi Vollebekkgårdene, og som senere fikk navnet Brobekkveien.

Risløkka, et område med villa- og småhusbebyggelse nord for Økern, vokste fram gjennom Anton Tschudis utparsellering av Økern gård på begynnelsen av 1900-tallet. Tschudi la ut tomter for salg på avbetaling til en ikke

alt for høy pris. Dette gjorde det mulig for vanlige arbeidsfolk, som ofte bodde i trange og dårlige byleiligheter, å kjøpe tomt og etablere sitt eget hjem.

De selv vokste småhusområdene ble primært befolket med en sterkt voksende middelklasse, men også mennesker fra arbeiderklassen så muligheten for å realisere drømmen om enebolig i landlige omgivelser. Håndverkere, lavere funksjonærer og bedrestilte arbeider utgjorde trolig den største gruppen i mange av områdene i

Groruddalen. Risløkka var sammen med Høybråten, Ammerudskogen, Solemskogen, Simensbråten og Prinsdal ifølge Oslo Bys historie dominert av arbeidsfolk tilhørende arbeiderklassen. Hasle, Furuset, Abildsø og flere andre steder rangerte noe høyere på den sosiale skalaen.

Mange var født utenfor Kristiania, og hadde dermed en bakgrunn fra landbruket. Eget hus og hage var for dem ikke bare et ledd i et avansement på samfunnsstigen, men også en mulighet til å videreføre noe av det levestettet de hadde vokst opp ned. Siden den sosiale bakgrunnen varierte var det variasjon i størrelsen på boligene som ble satt opp.

Mange hus ble satt opp av nybyggerne selv. Enetasjes tømmerhus med sveitserstilsdetaljering rundt vinduene og verandaen var vanlig i årene rundt forrige århundreskifte. De første husene som ble satt opp var små og mange framstod mer som hytter enn som bolighus. Byggingen kunne ta flere år, fordi det kun var søndagene som kunne benyttes når man hadde annet lønnsarbeid ved siden av. I løpet av de første årene ryddet også flere jorda. Potetåkre,

bærbukser og frukttrær var vanlige innslag i nybyggerhagene. En jordbrukstelling fra 1949 viser at i gjennomsnitt ble 1 mål av eiendommen benyttet til jordbruk og det befant seg i snitt 18,6 frukttrær og 13,7 bærbusker. Tallene sier noe om intensiteten i hagebruket og viser hvor viktig denne ressursen var. Aker var landets største hagebruksbygd, og i 1939 hadde kommunen over 180 000 frukttrær.

Ettersom tiden gikk kunne det første huset, eller hytta enten bli erstattet av et større bolighus, eller den kunne bli bygget på. Men i en del tilfeller ble hytta stående som et anneks til det nyere bolighuset. Det er anslått at det fantes ca. 2000 hytter på 1930-tallet, og at 10 % av befolkningen bodde i slik bebyggelse. Dette er et særegent kapittel i Oslos bebyggelseshistorie, og det er derfor viktig at de beste objektene blir bevart. Presset på villaområdene blir stadig større, og de gamle hagene må ofte vike for fortetting. Det medfører også en fare for at de gamle hyttene forsvinner også i lys av nye endringer i plan- og bygningsloven som åpner for riving av bygninger under 50 kvm uten søknad.

Også på Brobekk ligger et lite småhusområde. Her er den eldste bebyggelsen fra 1920-tallet. Brobekkveien ble anlagt i tilknytning til den første småhusbebyggelsen som ble bygget i området Trondheimsveien - Brobekkveien – Økernveien. Tomtene var på mellom to og tre mål og husene varierte i både stil og størrelse. Hagene ble opparbeidet med frukttrær og bærbusker. Mellom 1937 og 1947 ble det bygget småhus på oversiden av Lunden gård, samt på nedsiden av Brobekkveien. I 1939 ble Lunden kloster etablert på Lunden gård.

Fram til 1950 hadde området fortsatt et landlig preg dominert av landbruk og småhusbebyggelse. Hovinbekken og Vollebekken lå åpne, deler av ravinelandskapet var inntakt og på Vollebekk ble det drevet industrielt jordbruk (pølsefabrikk) og gartnerivirksomhet. Som beboerne i området beskriver det «brast uskylden» tidlig på 1950-tallet da blokkbebyggelsen på Økernbråten ble oppført. I den første fasen etter krigen ble boligene bygget som åpen blokkbebyggelse. Smale, langstrakte blokker i tre og fire etasjer representerte et motstykke til byens tradisjonelle

Hyttebebyggelse på Risløkka. Foto: Byantikvaren i Oslo og Oslo Museum

Blokkbebyggelse på Økernbråten (Bjerkedalen), rekkehusene i Veksthusfløtten under oppføring i bakgrunnen. Foto: 1964 Widerøe/Oslo byarkiv

kvartalsbebyggelse. På Økernbråten ble reguleringsplanen vedtatt i byplanrådet høsten 1956. Utbygger var byggmester Nils S. Stiansen, og arkitekt Gunnar Schultz tegnet bebyggelsen.

Utbygging av Linderud fulgt ca. 10 år senere. I 1961 ble reguleringsplanen for Linderud vedtatt av Oslo kommunestyre. Statstjenestemennenes Boligbyggelag var byggherre, og F. S. Platou arkitekt da bebyggelsen på Linderud ble reist på midten av 1960-tallet.

Linderud småhuslag A/L stod bak utbyggingen av rekkehusområdet i Veksthusfløtten. Bebyggelsen er i en etasje og reguleringsplanen ble utarbeidet i 1963. God arkitektur

og landskapstilpassning preger området. Arkitektene Bjørn Simonnæs og Jakob Myklebust sto for utformingen.

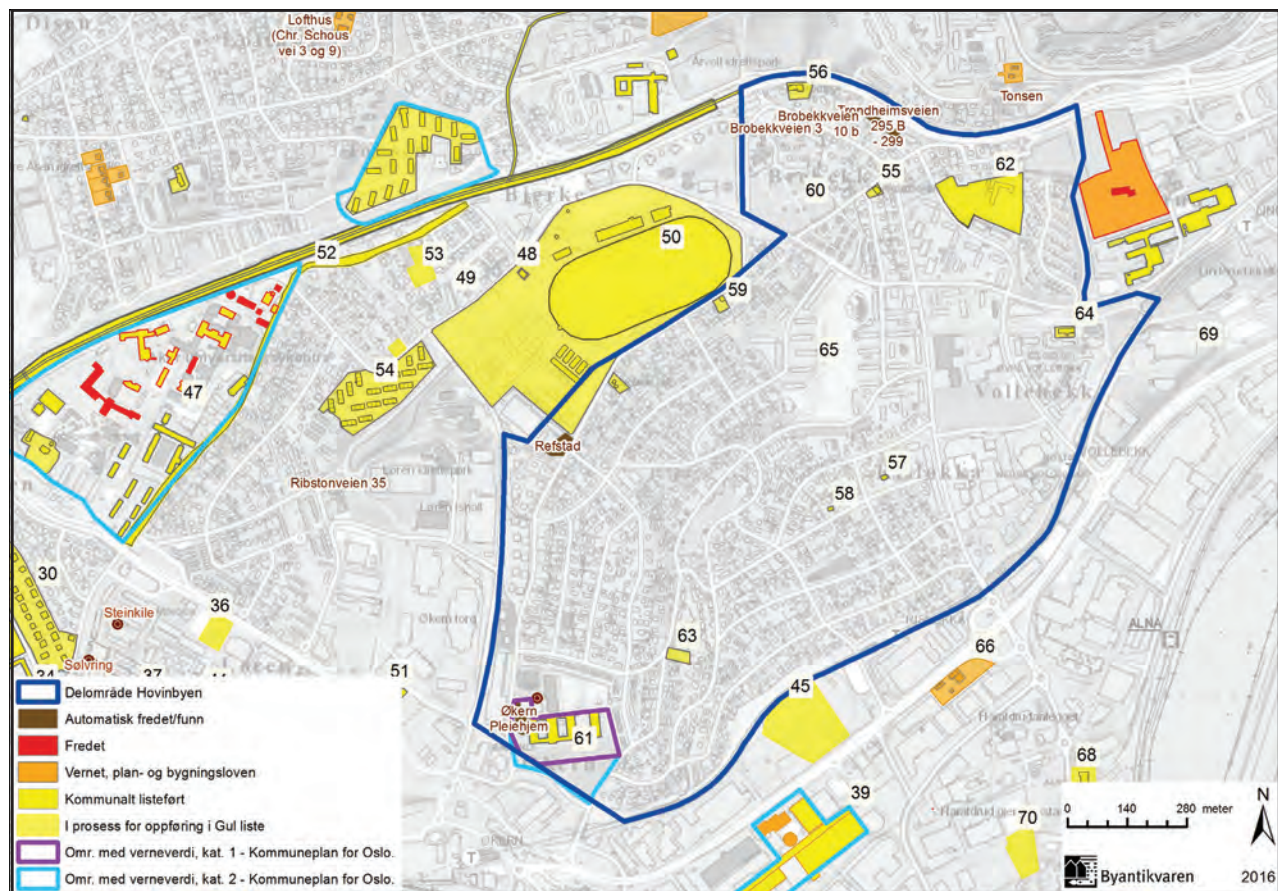
I tilknytning til blokkutbyggingen oppførte man Brobekkog Linderud senter, skoler og idrettsanlegg. Brobekk skolehage ble opparbeidet på de tidligere jordene til Tonsen gård. Vedtak om bygging av ny T-bane kom i 1954, og i 1966 stod Grorudbanen ferdig fram til Grorud. Vollebekområdet ble bygget ut med småindustri i tiårene etter siste krig og Østre Aker vei anlagt for å serve de nye industriområdene.

Planer for et nytt boligområde med navn Lunden hageby kom i 1999 tegnet av Felix Vidal

arkitektkontor. Blokker i 4 etasjer ble plassert slik at de danner et tun med grøntområder og rekkehus. Karakteristisk for 1990-tallet er de utvendige trappene og varierende materialbruk på fasadene.

Området inneholder kulturminner som representerer mange av de viktige historiene som har preget utviklingen. Flere eldre gårdsbygninger er bevart, men dessverre er driftsbygningene, med et unntak, revet og gårdene framstår mer som villaer der de ligger inne blant annen småhusbebyggelse. Den eldre hytte og småhusbebyggelsen utgjør en særlig kvalitet ved området. Det utgjør en viktig del av historien som til nå ikke er representert på verne-listene.

Kulturminner og miljøer

55	Borrebekken gård
56	Brobekk
57	Risløkka
58	Johannesløkken
59	Bråten
60	Brobekk skolehage
61	Økern sykehjem
62	Lunden kloster
63	Fiskebutikk i Rabbeveien
64	Linderud transformator
65	Økernbråten og Bjerkedalen

Våningshus
Gårdstun
Våningshus
Våningshus
Våningshus
Grøntanlegg
Sykehjem
Kloster
Butikk
Infrastruktur
Bolig – åpen blokkbebyggelse

Småhusområde på Risløkka og Økern

I dag står ingen eiendommer i dette området oppført på Gul liste. Det har vært gjennomført kartlegging og registrering av området, men arbeidet er ikke ferdigstilt. Et utvalg av bygninger vil bli ført inn på Gul liste når materialet er gjennomgått.

55_Borrebekken gård

Askeladden ID: 167024, Økernveien 247, bevaringsverdig på Gul liste

Borrebekken var opprinnelig en husmannsplass under Økern gård. Stua som lå her fungerte som skjenkested (Trondheimsveien gikk opprinnelig forbi her). Stua er revet, men våningshuset til Borrebekken gård er bevart. Ole Martin Borrebekken eide gården i en lang periode på 1800-tallet. Han var kjent for å være en driftig mann. I tillegg til å drive Borrebekk gård, forpaktet han flere granittbrudd som tilhørte Linderud. På det meste hadde han nærmere 100 leiekjørere i sin tjeneste. Etter at Mogens Mathisen, eieren av Linderud gård, døde i 1875, bestyrte Borrebekken også Linderud gård.

I dag er den kun våningshuset fra 1827 som står igjen. Arno Berg skriver i 1955 om våningshuset «inngangen har dobbelt dør med en fylling i hver og bekrones av en klassisk frontong båret av knekter i sveitserstil». På bildene fra 1960-tallet er disse detaljene synlige. Låven brant i 1952 og stabburet ble revet i 1959. Våningshuset har høy kulturhistorisk verdi som en av de eldste anleggene i området, og formidler områdets jordbrukshistorie.

Våningshuset på Borrebekken i 1977. Foto: Byantikvaren i Oslo

56_Brobekk gård

Askeladden ID: 166559, Brobekkveien 2d, bevaringsverdig på Gul liste

På eiendommen ligger det et våningshus og et uthus i sveitserstil, bygget i 1875 av steinleverandør Anton Borrebæk. I dalsiden mot Lillomarka fantes det store forekomster av Nordmarkitt, også kalt Grorudgrantitt. En rekke steinbrudd ble etablert og deler av Oslo ble bygget med stein fra disse bruddene. De fleste steinhuggerne var innflyttere fra områder utenfor Groruddalen. En stor del kom fra indre østlandsstrøk, men også mange tilflyttende svensker tok arbeid i steinbruddene. Både på Brobekk og Borrebekken var eierne engasjert i steinhoggervirksomhet og også flere av husmennene hadde arbeid knyttet til denne virksomheten. Folketellingen fra 1865 viser at det bodde ca. 180 personer i området.

Også på denne tiden var det viktig å signalisere status og sosial tilhørighet via egen bolig. En enebolig i sveitserstil med forseggjort hageanlegg, ble betraktet som en moderne og passende ramme for en selvstendig næringsdrivende. Bygningene er svært godt bevart og har mange opprinnelige detaljer. Eiendommen skiller seg fra annen villabebyggelse og framstår fortsatt som gårdsbebyggelse særlig på grunn av den bevarte driftsbygningen. Anlegget har høy kulturhistorisk og arkitektonisk verdi.

Våningshus og uthusbygning på Brobekk fotografert i 1980. Foto: Byantikvaren i Oslo

57_Risløkka gård

Askeladden ID: 166176, Anton Tschudis vei 24, bevaringsverdig på Gul liste

Risløkka var opprinnelig en husmannsplass under Økern hovedgård. En husmannsplass var ikke en egen eiendom, men inngikk i gården den lå under. Plassen kunne være med eller uten jord, og husmannen betalte leie til bonden enten ved arbeid eller penger, ofte en kombinasjon.

I 1836 fikk I. H. Riis arverett til 50 mål, og det kan være opphavet til navnet Risløkka. Våningshuset er fra ca. 1840. Opprinnelig var det en stue i én etasje, og det spesielle med bygningen er at tømmeret er satt opp vertikalt, og ikke lagt horisontalt slik vanlig lafting tilsier. Rundt 1900 ble huset påbygget med en andreetasje.

Risløkka gård inngikk i den planen som Anton Tschudi utformet i 1913, og eiendommen ble utparsellert til boligtomter. Våningshuset på Risløkka med fem mål ble solgt i 1917. Eiendommen er ført opp på Byantikvarens gule liste som bevaringsverdig. Bygningen er noe endret, men har fortsatt verneverdi, blant annet fordi eiendommen gitt navn til resten av området.

Risløkka fotografert i 2006. Foto: Byantikvaren i Oslo

58 Johannesløkken

Askeladden ID: 166600, Anton Tschudis vei 16A, bevaringsverdig på Gul liste

Også dette har trolig vært en husmannsplass under Økern gård. Våningshuset på Johannesløkken er et panelt tømmerhus på en og en halv etasje. Slik det står i dag har det preg av sveitserstil fra siste halvdel av 1800-tallet. Imidlertid er det ting som tyder på at deler av huset kan være eldre.

Byantikvaren var på befaring i 1977 og registrerte at ett av vinduene i bislaget var av typen 2-rams med 16 ruter. Antikvaren skriver i sin rapport « Det er fristende å fable om en eldre 1. etg stue fra tidlig 1800-tall, ombygget til en 1 1/2 etg. villa i siste halvdel av dette århundret, men det er nok å gå for langt».

Det er imidlertid mer som kan tyde på at huset er eldre. En tidligere eier skal ha funnet eksemplarer av Norsk Intelligentssedler fra 1824 i veggene. Stedet kan dessuten ha vært en husmannsplass under Økern gård. Under folketellingen i 1801 hadde gården tre husmannsplasser, men navnene på plassene er ikke nevnt. Av matrikkelforarbeidene 60 år senere er Johannesløkken og to andre eiendommer, Risløkken og Holtet, som nå er selvstendige bruk, forpaktet bort. Som det framgår er det mye usikkerhet knyttet til datering av denne bygningen, uansett er den et av Risløkkas eldste hus. Bygningen har høy aldersverdi, er godt bevart og framstår som et viktig historiefortellende element på Risløkka.

59 Bråten

Askeladden ID: 166876, Økernveien 217, bevaringsverdig på Gul liste

Eiendommen går under flere navn; Fiske-Ingers hus, Lille Økernbråten eller bare Bråten. I matrikkelen fra 1869 står eiendommen oppført som Bråten. Den er registrert som byggetomt og har en størrelse på to mål. Trolig er den nylig blitt skilt ut, og det er sannsynlig at dette var en husmannsplass før denne tid. Navnet Fiske-Ingers hus henspiller på Inger Gundersen som bodde her. Inger var født i 1864 og var gift med Ole Gundersen som jobbet som stenhugger. I 1900 hadde de fem barn. Inger kjørte rundt med hest og kjerre og solgte fisk. Hun hadde også en kiosk i krysset Fagerliveien/Trondheimsveien.

Huset ble pusset opp i 1997, og mye av eksteriøret er av nyere dato. Ut fra formen på bygningen framgår det at dette er et gammelt hus. Byggeåret er anslått til å være 1825. Huset er en god representant for hvordan en typisk husmannsstue kunne fremstå. Pipa er plassert midt i bygningen, dermed legges det tilrette for at flere rom kan ha et ildsted. En lav andreetasje ga soveplasser.

Johannesløkken med frodig hageanlegg. Foto: 1977/Byantikvaren i Oslo

Bråten ligger langs Økernveien. Foto: 2000/Byantikvaren i Oslo

60_Brobekk skolehage

Hagestell ble innført som skolefag i Aker i 1907. Et av målene med skolehagene var at også elevenes familie skulle påvirkes til å holde hagen i god stand. Det ble arrangert høstutstillinger, konkurranser og foredrag. Skolehagen på Brobekk ble anlagt etter krigen, og har vært i drift i om lag 45 år. Noen av etterkrigsskolene, blant annet Årvoll, hadde egne skolehager, men en rekke skoler, deriblant Veitvet, Nordtvet, Linderud og Tonsenhagen sognet til Brobekk. Også flere sentrumsskoler hadde parseller her. Fra 1988 fikk ikke lenger skolehagene bevilgninger til drift og lønn av lærere, og de har siden vært drevet hovedsakelig på frivillig basis. I dag har både skoler, barnehager, Vinterlandbruksskolen og flere privatpersoner parseller på Brobekk. Området har kulturhistorisk verdi og vitner om at hagestell og hagebruk hadde en sentral plass i samfunnet helt fram til 1980-tallet.

Foto: Arbeiderbevegelsens arkiv

61 Økern alders- og sykehjem/Økern gård

Askeladden ID: 166302, - Økernveien 151/Skogvollveien 10 e-f, bevaringsverdig på Gul liste

Aldershjemmet er bygget på tunet til Økern gård lå og stod ferdig i 1955. På forhånd hadde arkitektene Sverre Fehn og Geir Grung foretatt inngående studier av "eldre menneskers fysiske og psykiske tilstand og behov." Resultatet ble et anlegg på én etasje uten nivåforskjeller.

Aldershjemmet ble bygget rundt to indre atrium, og alle rommene har direkte utgang til hage eller balkong. I de innelukkede hagene skulle "de gamle få tilfredstillet sin trang til meditasjon." Lys, godt utsyn og kontakt med natur og omgivelser er ivarettatt ved at alle vegger, unntatt de mot nord, er i glass. Aldershjemmet ble bygget med 78 enkeltrom, 20 dobbeltrom for ektepar og tre leiligheter til bestyrerinne, kjøkkensjef og vaktmester. I tillegg ble det oppført et bygg med boliger for de ansatte. Anlegget betraktes som et hovedverk i norsk etterkrigsarkitektur og har nasjonal verdi. Det inngår i Byantikvarens fredningsstrategi.

Økern sykehjem. Foto:K.Teigen/Oslo byarkiv. Foto til høyre: Byantikvaren i Oslo

62 Lunden kloster

Askeladden ID: 173771 Øvre Lunden 5, bevaringsverdig på Gul liste

Lunden kloster ligger skjermet i grønne omgivelser på en skogkledd kolle rett vest for rekkehusområdet i Veksthusfløtten. Det ble grunnlagt som nonnekloster for dominikanerinner i 1951 i bygningene til Lunden gård. Lunden gård ble fradelt Linderud gård i 1859, men gårdene ble allikevel drevet sammen. Statsråd Pierre Mathisen bodde her i tiden 1893–1913, før han overtok Linderud gård. I perioden 1918 til 1931 ble gårdstunet leid av Kristiania kommune som drev barnehjem her. I 1939 ble tunet på Lunden sammen med 41 mål tomt solgt til Marie Knudtzon, og det var hun som opprettet klosteret. I 1964 ble de gamle gårdsbygningene revet for å gi plass til et nytt anlegg. Det nye klosteret stod ferdig i 1966 og er tegnet av arkitekt Sven Bjerke.

De langstrakte bygningene er i hovedsak i to etasjer og bygget i vinkel rundt hageanlegget. Klosterets hovedanlegg er oppført i rød teglstein, med skifertekket saltak. Mot hagen har bygningen en korsgang bestående av romanske buer. Elementet er trolig inspirert av gamle korsganger som var vanlig på klostre i middelalderen. Bygningene har kvadratiske vinduer med 16 ruter. Kapellet har bratt skifertekket saltak, romansk bue/portal rundt inngangsdøren og et rundt vindu (rosevindu) i begge gavlveggene. Kapellet er ikke et frittstående bygningsvolum, med skiller seg allikevel ut fra resten av anlegget både med form og høyde. Frittstående klokketårn er plassert ved inngangspartiet. Hagen strekker seg til eiendomsgrensen mot nord. Klosteret ligger høyt og området sør og vest for bygningene er bratte og skogkledd, og utgjør et markant landskapselement. Gamle kart og flyfoto fra 1700- og 1800-tallet viser at dette området i hele perioden har vært skogkledd.

Lunden kloster ligger markant og samtidig skjermet til på Linderud, som er en av Oslos drabantbyområder. Bygninger, hage og de skogkledde områdene utgjør en helhet. Klosterets nøkterne, enkle og rolige preg forsterkes av den skjermede beliggenheten i grønne omgivelser. Klosteret har samfunnsmessig betydning som en religiøs institusjon med lange røtter i Norge. Lunden kloster forteller ”den nye” historien om klostre i Norge/ Oslo. Anlegget har arkitektonisk og kulturhistorisk kvalitet og ansees som en kvalitet i lokalmiljøet.

Lunden kloster midt i bildet

63. Fiskebutikken i Rabbveien

Askeladden ID:216705 , Rabbveien 21, bevaringsverdig på Gul liste

Bygningen ble oppført som fiskebutikk i 1961. Den er tegnet av arkitekt R. Skefstad, i umiskjennelig 1950-tallsstil med mosaikkfliser på fasaden og dør i teak.

I samarbeid med fiskeridepartementet, og ut fra analyser av folketetthet og annen forretningsvirksomhet i området, mente byggherren Ellef Andersen at det var behov for en fiskeforretning på Risløkka. Etter oppstart begynte imidlertid flere andre aktører i nærområdet å selge fisk, og butikken måtte legges ned etter fire år. Både kolonialforretning og frukt- og tobakksforretning ble forsøkt drevet i lokalene, men heller ikke dette var lønnsomt.

I 1969 åpnet Økern senter med en rekke forretninger. En ringbussrute ble etablert, og flere ganger i timen gikk det busser til Økern senter, og de lokale forretninger mistet kunder. Ellef Andersen fikk etter hvert innvilget bruksendring til lokaler for kjemiskteknisk konsulentvirksomhet. Bygningen ligger der ennå, meget godt bevart som et minne over en tid hvor det var rom for små, selvstendige og lokale butikker. Den utgjør også en tidstypisk representant for tidens rådende forretningsarkitektur.

Fiskebutikken før og nå. Foto: Oslo Museum

64_ Linderud transformatorstasjon

Åskeladden ID: 173768, Statsråd
Mathiesens vei 14, bevaringsverdig
på Gul liste

Linderud transformatorstasjon ble oppført i 1962 i forbindelse med utbygging av drabantbyen på Linderud. Den skulle fordele strøm til alle de nye boligene i området. Byggherre var Oslo kommune ved byarkitekten. Hovedmaterialet er teglstein og arkitekturen er karakteristisk for 1960-tallet.

Transformatorstasjonen er koblet på en kraftlinje som ble bygget tidlig på 1930-tallet. Byggingen ble annonsert 30. august 1929 av Akers herredsskriverembede, og linjen fikk navnet "50 kw. kraftledning Lillestrøm – Tonsen". Akershus Elektrisitetsverk stod for byggingen, og traseen stod klar få år senere. Bygningen har en høyde som tilsvarer tre til fire etasjer, og har en rektangulær form.

Transformatorstasjonen inngår som en vesentlig del av drabantbyenes infrastruktur og er et viktig teknisk kulturminne. Bygningen har i tillegg arkitektonisk verdi og er representativ for denne typen bygninger i Oslo. Den er meget godt bevart og har mange autentiske elementer. Den er knyttet til en av hovedkraftlinjene (Lillestrøm – Tonsen). Transformatorstasjonen har derfor høy verneverdi som teknisk kulturminne.

Transformatorstasjonen på Linderud

65_ Økernbråten og Bjerkedalen

Området har ingen vernestatus i dag.

Blokkene er i fire etasjer og har halvvalmet tak. De har fasader med rød teglstein og plateslåtte gavlvegger. Gavlveggene hadde opprinnelig en varierende fargesetting (rødt, blått, grønt og gult). Denne "50-talls paletten" var vanlig i blokkområder bygget på denne tiden. Utbygger var byggmester Nils S. Stiansen, og bebyggelsen ble tegnet av arkitekt Gunnar Schultz.

Området tilhørte tidligere Økernbråten gård og Hovinbekken var demmet opp slik at det dannet seg en dam hvor det ble tatt ut is for salg i vinterhalvåret. Da utbyggingen startet på 1950-tallet ble blokkene plassert på høydedragene i det tidligere ravinlandskapet. Hovinbekken ble lagt i rør, og det ble opparbeidet park med badedam. Hovinbekken er nylig gjenåpnet i forbindelse med anleggelse av nye Bjerkedalen park.

Blokkområdet er godt bevart og har kulturhistorisk verdi som et representativt og godt bevart område fra 1950-tallet.

Åpen blokkbebyggelse på Økernbråten. Foto: Byantikvaren i Oslo

HARALDRUD - ALNABRU

Flyfoto fra 1947

Området er avgrenset av Brobekkveien, T-banelinja, E6 og jernbanesporene, og er preget av industri, kontorer og gjenvinningsanlegget på Haraldrud. Området tilhørte tidligere gårdene Nordre Hovin, Nordre Alna og Haraldrud.

Hovin gård var en storgård og hovedbølet lå der hvor boligbebyggelsen på Hovin ligger i dag. Gården ble etter hvert delt i tre bruk; søndre, mellom og nordre. Delen som inngår i dette

Kart fra 1922 til venstre og kart som viser gårdsgrensene til høyre

Kart fra 1938

området fikk navnet Nordre Hovin og ble trolig etablert på slutten av 1840-tallet. I folketellingen fra 1900 bodde det 28 personer på gården fordelt på syv husholdninger. Flere av leietakerne jobbet ved jernbanen. Gården var på 250 mål og ble kjøpt av Kristiania kommune i 1915, for så å bli videresolgt til Aker kommune i 1917. Gården fungerte i mange år som planteskole under Aker parkvesen. I 1975 ble Oslo kommunes gartneri flyttet hit. De brukte gården fram til 1990.

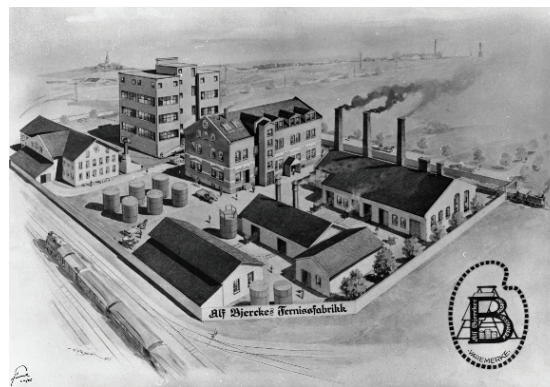
Parti fra Alnabru ca. 1900. Strømsveien og Alnagårdene. Østre Aker kirke i bakgrunnen

I likhet med mange av de andre delområdene i Hovinbyen fikk også dette området industrietableringer på slutten av 1800-tallet. I 1891 kjøpte Alf Bjercke Nordre Alna gård med 180 mål innmark og 113 mål skog. Bjercke oppførte en fernissfabrikk og en ny låvebygning til fabrikkens hester. Brobekkveien ble anlagt mellom gården og fabrikk, og i våningshuset ble det innredet to leiligheter. Her bodde blant annet lakkmesteren.

Fabrikk produsert etterhvert den landskjente Oxanoljen. Etter få år ble store deler av eiendommen ekspropriert av NSB, som skulle bruke området tilskiftestasjon. I 1972 fusjonerte Alf Bjercke AS med flere andre aktører, blant annet Jotun, og i 1978 ble fabrikk på Alnabru lagt ned.

Haraldrud gård er skilt ut fra Fjellhus gård tidlig på 1900-tallet. I etterkrigstiden etablerte

Frognerseteren bruk og Oslo trelastkompani seg her med sagbruk og et stort trelastlager. Den videre utviklingen av området er preget industriutbygging. I 1967 ble Haraldrud energigjenvinningsanlegg tatt i bruk. Dette var Norges første store avfallsforbrenningsanlegg. Anlegget ble ombygget i periodene 1983-86 og 1988-90, og fikk nytt, avansert renseanlegg i 2002.

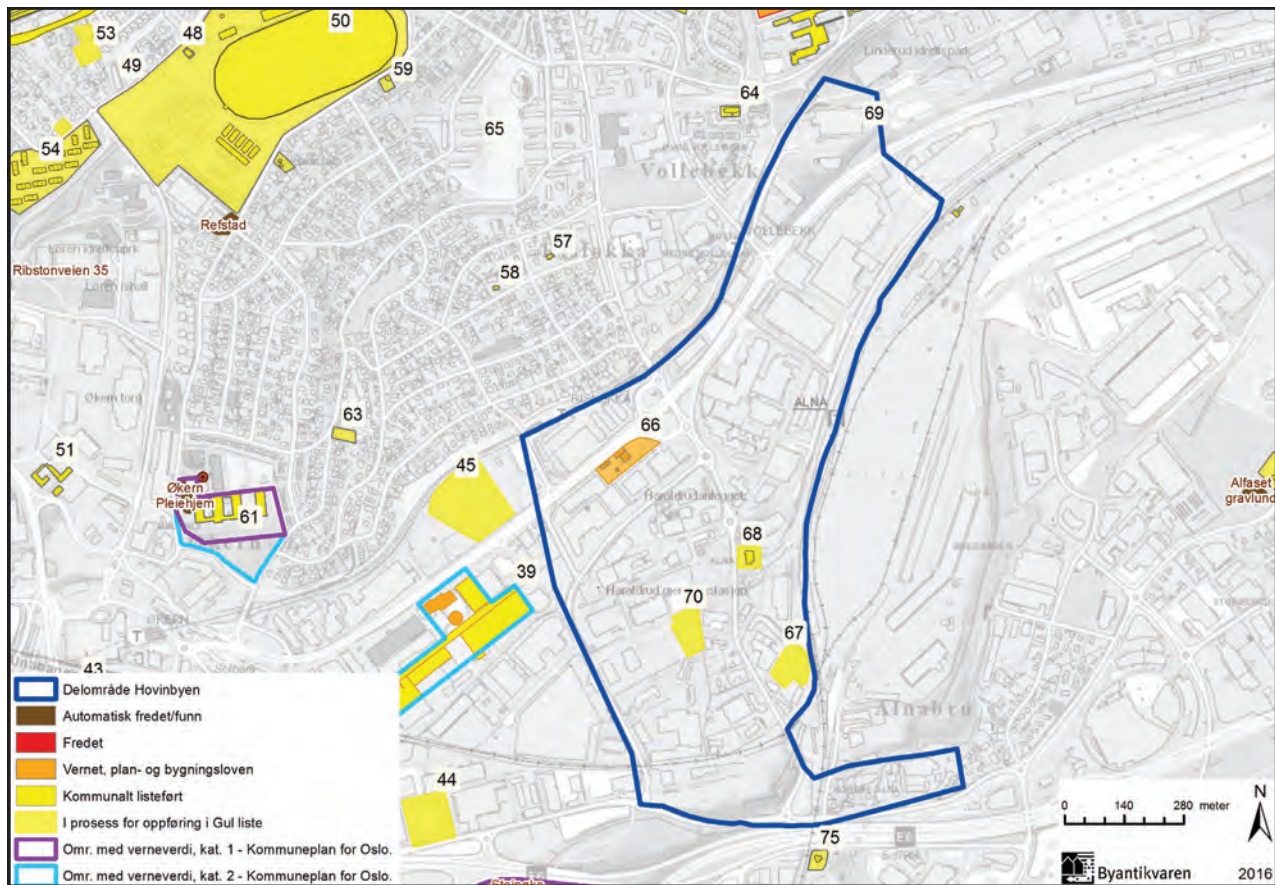

Våningshuset på Nordre Alna gård fotografert på 1970-tallet. Alf Bjerckes fabrikk. Bilde hentet fra nettsiden Industrimuseum

Brobekkveien til høyre i bildet. Nordre Alna gård, eller Grinda som den også ble kalt, ligger på venstre side av Brobekkveien. En av personalboligene til NSB er også synlig i dette området. Trelastlager ligger midt i bildet, deretter Nordre Hovin gård omgitt av jorder. Helt i bakgrunnen Risløkka. Foto: Widerøe / Oslo byarkiv

Kulturminner og miljøer

- 66 Nordre Hovin gård**
- 67 Alf Bjercke**
- 68 Alnabru omformer**
- 69 Aftenposten trykkeri**
- 70 Politiets hundetjeneste**

- Gårdstun
- Fabrikanlegg - kjemisk industri
- Infrastruktur
- Trykkeri
- Institusjon - politi

66_Nordre Hovin gård

Askeladden ID: 166309, Østre Aker vei 45, Regulert til bevaring etter plan- og bygningsloven

Bygningene på gårdstunet ble trolig oppført rundt 1840. Hovedbygningen er satt sammen av to hus. Den er en enkel og langstrakt bygning som er velpleiet, skriver Arno Berg i 1955. Byantikvaren uttaler i 1975 at «Nordre Hovin er et gårdsanlegg som i dag presenterer seg som et resultat av bygningsmessig aktivitet gjennom 130 år. Ved tilbygg og sammenbygginger er de eldste bygninger gjennom tidene knyttet sammen med yngre, og presenterer seg i dag som et uortodokst og interessant anlegg». Den fungerte da som planteskole under Aker parkvesen. I 1975 ble Oslo kommunes gartneri flyttet hit. De brukte gården fram til 1990. I 2006 ble driftsbygningen revet og erstattet av en bygning med tilsvarende volum og proporsjoner. Samtidig ble våningshuset rehabilitert og istandsatt. Tunet eies av Fabritius eiendom A/S, og det er et byggevarehus som disponerer driftsbygningen. Gårdstunets beliggenhet er i dag preget av Østre Aker vei som ligger tett opptil bygningen. Nordre Hovin er en få svært få gårder som er bevart innenfor områder som har vært benyttet til industri de siste tiårene. Bygningene er godt bevart og har en interessant typologi, og gården er vurdert til å ha høy kulturhistorisk verdi.

Våninghuset på Nodre Hovin

67_Alf Bjercke fernissfabrikk

Askeladden ID: 166309, Østre Aker vei 45, Regulert til bevaring etter plan- og bygningsloven

Alf Bjerckes fargehandel ble grunnlagt i 1880, med lokaler i Skippergaten. Som nevnt over etablerte han en fabrikk på Alnabru i 1894. Fabrikken produserte maleroljer og lakker. Utover 1900-tallet ble produksjonen modernisert og fabrikken gjennomgikk store utvidelser. Blant annet ble det oppført ny fabrikkbygningen i 1939. Bygningen ble tegnet av arkitektene Andr. H. Bjercke og Georg Eliassen. De samme arkitektene stod bak flere utvidelser på slutten av 1940- og 1950-tallet.

På 1950- og 60-tallet var Alf Bjercke en ekspansiv bedrift. Markedet vokste raskt. Utvidelsene av fabrikken fortsatte og det ble bygget nytt laboratorium og nytt administrasjonsbygg. Antall ansatte lå ved inngangen til 1960-tallet på rundt 300. Bedriften hadde en solid posisjon i markedet. I 1972 ble Alf Bjercke en del av A/S Jotungruppen. A/S Jotungruppen ble etablert gjennom en fusjon mellom fire store malingsprodusenter; Alf Bjercke, Jotun, Denofa Lilleborg og Fleischers Kjemiske Fabrikker. De ønsket en sterk norsk aktør som kunne ta opp kampen med utenlandske konkurrenter.

To år senere, våren 1978, var det slutt for fabrikken på Alnabru. Produksjonskapasiteten til Jotungruppen var for stor. Reaksjonene var sterke. Mange ansatte på Alnabru mistet arbeidet eller ble overført til andre anlegg. Hele

anlegget ble solgt for 47 millioner kroner – et ”skambud” ifølge den tidligere direktøren Alf R. Bjercke. I dag huser anlegget i Brobekkveien en rekke småbedrifter innen forskjellige bransjer.

Formålet med bevaring av dette anlegget er å ta vare på bygningshistorien til en mellomstor bedrift, som er utviklet over mange tiår. Det startet i det små, med et lite anlegg på tre bygninger. De første utvidelsene som kom tidlig på 1900-tallet er revet, men fasene fra 1930-årene og framover er bevart. Bygningstilstanden inneholder dermed bygninger oppført i perioden 1894 til 1960-tallet. De fleste bygningene er tilbygget og påbygget underveis, og forteller historien om en ekspansiv bedrift med stadig større behov for plass. Anlegget er svært karakteristisk for utviklingen til mange industribedrifter, og miljøet er dermed svært representativt. Anlegget framstår som et spennende og opplevelsesrikt miljø med bygninger fra flere epoker med høy kulturhistorisk verdi.

Tidligere Alf Bjerckes fernissfabrikk. Foto: 2015/Byantikvaren i Oslo

68_Alnabru stasjon omformer

Askeladden ID: 216839, Brobekkveien 94 e, bevaringsverdig på Gul liste. Bygningen er oppført i 1926 for NSB, og tegnet av arkitekt Gudmund Hoel. Bygningen inneholder aggregathall, 3 høyspentrom og vaktrom. Fasadene er i pusset mur og bygningen har en tempelgavl over inngangspartiet. Av andre detaljer er tannmønster under gesims. Bygningen har teknisk og kulturhistorisk verdi som en del av NSBs historie. I tillegg har den arkitektoniske kvaliteter. I NSBs registrering av bygninger langs hovedbanen fra 1992, er den tillagt høy verneverdi.

Bygningen ble oppført av NSB i 1926

69_Trykkeriet til Aftenposten

Hans Møller Gasmanns vei 9

Bygningen ble oppført av Schibstedgruppen i 1976. Bygget framstår som et strukturalistisk anlegg basert på et enkelt akse-system, men samtidig som høyverdig arkitektur med gode proporsjoner. Det ble bygget slik at det skulle være mulig med utvidelser og påbygg i nær sagt alle retninger, og er i hovedsak oppført i plass-støpt betong, men fasader av betongelementer. Arkitekt Rolf Ramm Østgaard har tegnet anlegget. Siden setteriet til Aftenposten fortsatt lå i Akersgaten ble de ferdige avissidene overført ved hjelp av laserteknikk og radiolink via Tryvannstårnet til Linderud. Det tok 72 sekunder å overføre en side, noe som på den tiden ble ansett som meget raskt. Anlegget har kulturhistorisk og arkitektonisk verdi. Det pågår planarbeider på eiendommen og anlegget er planlagt påbygget. Det er ennå ikke ført inn på Gul liste som bevaringsverdig.

Anlegget ble oppført som trykkeri for Aftenposten i 1976

70_Politiets hundetjeneste

Askeladden ID: 216720, Haraldrudveien 30, bevaringsverdig på Gul liste.

Anlegget er oppført for Politiets hundetjeneste i 1995. Det er tegnet av LPO arkitekter. Bygningen er oppført i betong og har en spesiell utforming. Det har høy arkitektonisk verdi og anlegget bør ivaretas i den framtidige utviklingen av dette området.

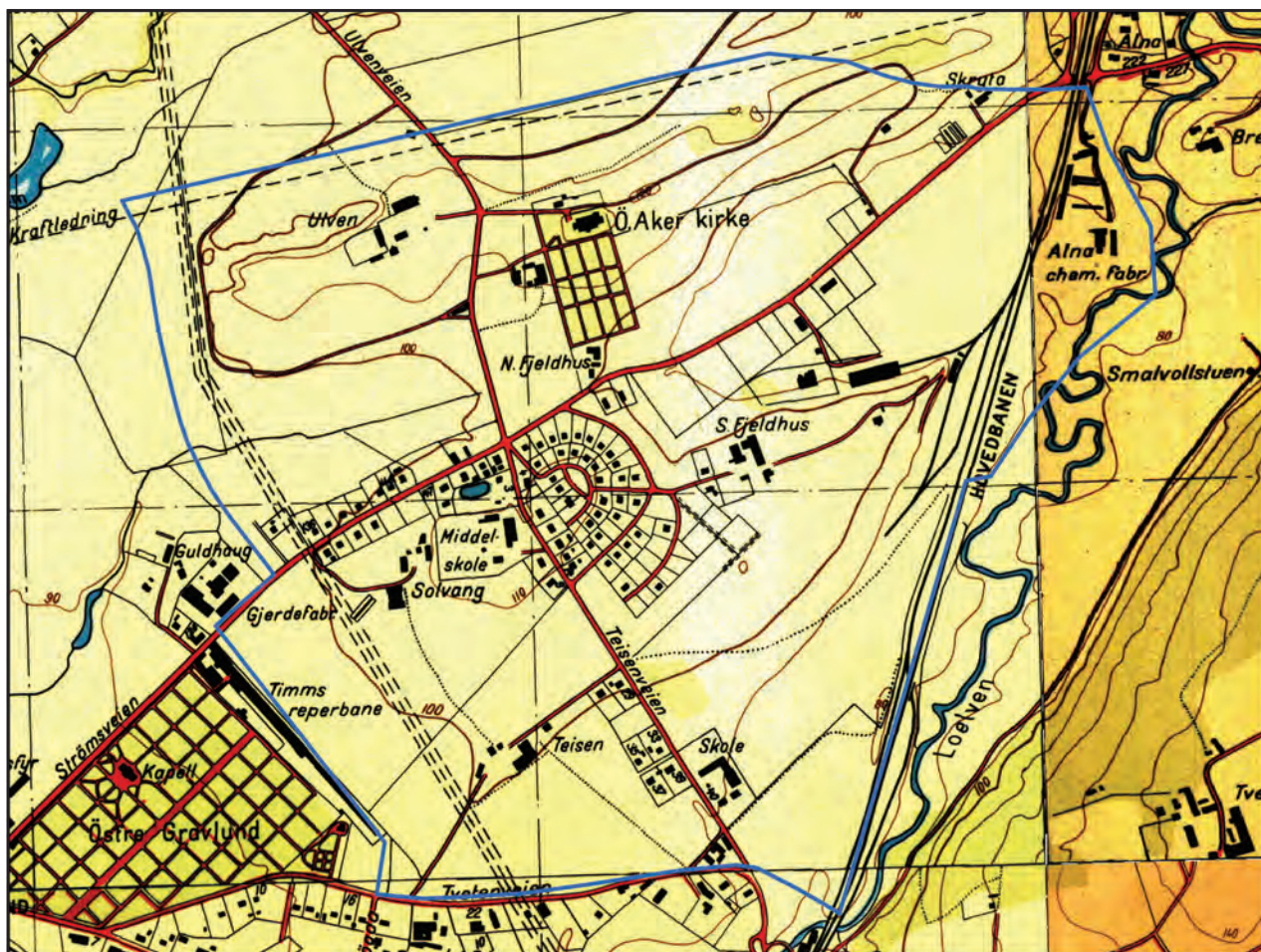

På Haraldrud ligger dette anlegget oppført for Politiets hundetjeneste

Planteskolen til Oslo parkvesen og senere Oslo kommunes gartneri holdt til på Nordre Hovin i mange år. Foto 1956: Oslo Folkemuseum

ULVEN - TEISEN

Flyfoto fra 1947

Området strekker seg fra Ulvesplitten i nord til Tvetenveien i sør. I hovedsak danner Hovedbanen grensen mot øst, og ring 3 mot vest. Området er mangfoldig og inneholder både småhus- og blokkområder, industri, store veisystemer og Østre Aker kirke og gravplass.

Både Teisen og Ulven er områder med en lang historie, noe flere arkeologiske funn vitner om. Området ligger høyt med godt utsyn, og både Teisen og Ulven er såkalte vin – gårder. Gårdsnavnene relateres til de første fem-seks hundreår av vår tidsregning.

Den flate dalbunnen ved Alnabru avgrenses av moreneryggen mot Teisen som markerer begynnelsen på Groruddalen. Fram til 1900 var dette hovedsakelig et jordbruksområde. Alna snodde seg gjennom dalbunnen omgitt av åkre og enger, og Strømsveien var ferdselsåren for de som skulle ut og inn av byen. Strømsveien var fra slutten av 1600-tallet og for fullt på 1700-tallet den viktigste veien inn til Oslo. Det skyldtes den omfattende transporten av plank til Christiania. På 1850-tallet endret jernbanen landskapet. Norges første jernbanestrekning mellom Oslo og Eidsvoll stod ferdig i 1854.

Oppføringen av Østre Aker kirke i 1858 medvirket til utviklingen av Teisenområdet, og på 1860-tallet fikk stedet sin første fastskole (Ulven skole). To flotte skoleanlegg, Bryn og tidligere Østre Aker middelskole oppført henholdsvis i 1900 og i 1922, vitner om den sentrale beliggenheten. Begge anleggene inneholder lærerboliger. På Bryn skole er de utformet i sveitserstil, mens middelskolens lærerboliger ble preget av nyklassisisme – datidens foretrukne stil. Rundt forrige århundreskifte ble det lagt til rette for utparsellering av tomter til villabebyggelse langs Teisenveien og Strømsveien, og i Teisenveien

Kart fra 1938

Strømsveien med Ulven skole i forgrunnen og Østre Åker kirke og prestgård i bakgrunnen. Bilde fra 1860-tallet: Oslo Museum

Østre Aker middelskole og bryn skole. Foto: Anders Beer Wilse/Oslo Museum og Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

ligger fortsatt godt bevarte eiendommer fra denne tiden.

I 1891 ble Ulven gård kjøpt av steinhogger og steinleverandør Per Olsen. Kristianas vekst medførte at stein og pukk var ettertraktede råvarer. Fra Ulven ble steinen fraktet med hest og vogn til kommunens pukksteinslager på Galgeberg. Området vestover fra Skryta (Alnabru), den såkalte Vaskumdalen, ble sprengt ut av Per Olsen. Deretter fortsatte arbeidet på Teisen, og det som ble kalt Dammen oppstod som følge av steinuttak. Skjæringen som Teisenveien ligger i var

også Olsens verk. Olsen fikk fem sønner og disse tok ut stein rundt gårdstunet på Ulven. Til slutt stod tunet på en steinsokkel, mens områdene rundt var sprengt vekk. I det store krateret ble det senere plassert en transformatorstasjon. På kirkegården på Østre Aker står det en stor gravstøtte med navnet til Per Olsen Ulven, født 1843, død 1924.

Området øst for Teisenveien og ned mot jernbanen har tilhørt Fjellhus gård. Gården het opprinnelig Nordre Teisen men tok navnet Fjeldhus i 1810 da den ble skilt ut som eget bruk med gårdsnummer

139. I 1896 ble gården solgt til Mandalsgata Høvleri. Et sidespor fra Alnabru stasjon ble lagt fram til den nordre delen av gården som ble bruk som opplagstomt. Tømmeret kunne dermed fraktes hit med tog. Deretter ble det sagd og plankene fraktet med bil ned til høvleriet i byen. Nærheten til jernbanen gjorde området attraktivt også for annen industrivirksomhet, blant annet kjemisk og mekanisk industri. På 1930-tallet etablerte flere bedrifter seg her, og høvleriet stod også bak utparselleringen av tomter i Fjellhus hageby.

Uttaket av stein berørte både tunet på Ulven gård og husmannsplassen Skryta, som lå der Ulvensplitten tar av fra E6. Begge eiendommene fikk en noe utfordrende plassering etter hvert. Foto henholdsvis 1952 og 1972, begge tilhører Byantikvarens fotoarkiv

Hovedbygningen på Ulven gård med familien Olsen. Foto ca 1900: Oslo Museum. Til høyre Solvang gård og aldershjem. Gården lå der hvor det tidligere hovedbølet på Teisen gård lå, og ble revet av Frelsesarmeen i 1974. Foto:Widerøe/Byantikvaren i Oslo

Fjellhus hageby og Østre Åker middelskole fotografert i 1967. Foto: Byantikvaren i Oslo

Første januar 1948 ble Aker, slått sammen med Oslo til en kommune. I generalplanen fra 1950 ble store deler av dalbunnen i Groruddalen sammen med blant annet områder

som Bryn, Helsfyr og Ensjø og forbeholdt industri. I dag preges Breivoll av jernbanens aktiviteter, store veisystemer, industri, handel og kontorer. Det finnes flere godt

bevarte industribygninger fra perioden 1930-1980 som det er viktig å ivareta i den kommende utviklingen.

Etter andre verdenskrig var boligmangelen stor, og områder med åpen blokkbebyggelse i tre og fire etasjer spredte seg i

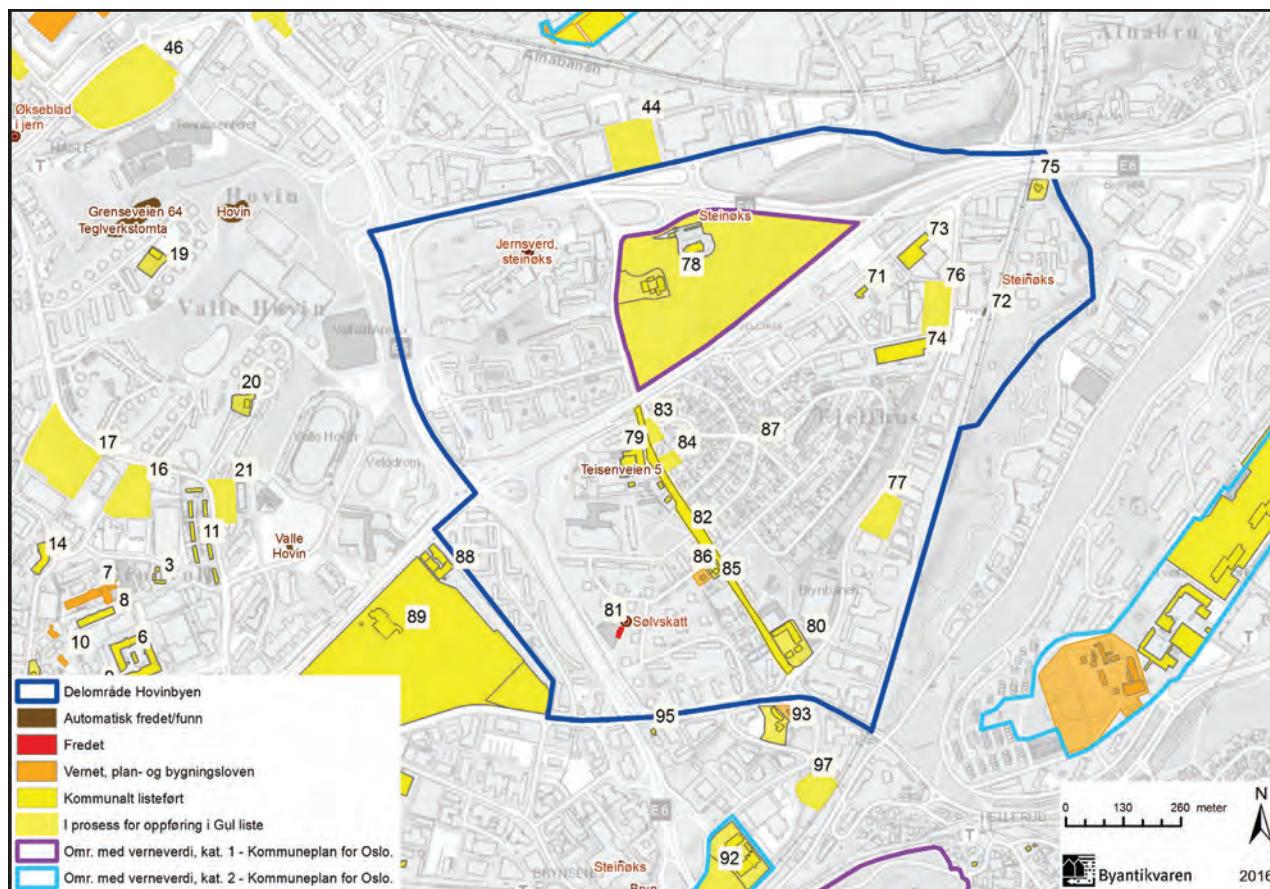
belter ut fra byen. Etterstad ble bygget ut allerede fra 1946, og med kommunesammenslåingen mellom Oslo og Aker i 1948 lå alt til rette for å fortsette utbygningen i

Teisen- og Ulvenområdet. Det åpne jordbrukslandskapet med små enklaver av småhusbebyggelse ble forvandlet til et karakteristisk bylandskap med lave blokker og

Teisen 17. mai 1959. Foto: Dagbladet/Norsk Folkemuseum

Kulturminner og miljøer

71	Wilh Luttichen Kjemiske fabrikk
72	Trekksillet vokterbolig
73	Gresvig sykkelfabrikk
74	Rodeløkken verksted
75	Søndre Alna gård
76	Astrup og Aubert
77	Elevator
78	Østre Aker kirke og prestegård
79	Østre Aker middelskole
80	Bryn skole
81	Teiseneng gård
82	Teisenveien
83	Politistasjon på Teisen
84	Oppegård villa
85	Villa Ekern
86	Funksjonærbolig
87	Fjellhus haveby

Fabrikkbygning - kjemisk industri
Bolig
Fabrikkbygning
Fabrikkbygning - mekanisk industri
Gårdstun
Kontorbygning
Kontor- og boliganlegg
Kirke, kontor, stall, prestegård og gravlund
Skoleanlegg med personalboliger
Skoleanlegg med personalboliger
Våningshus
Vei
Institusjon - politi
Bolig - villa
Bolig - villa
Funksjonærbolig Fyrstikkfabrikken
Bolig - haveby

71_Wilh. Luttichens Kjemiske Fabrikk

Askeladden ID: 166824, Strømsveien 189, bevaringsverdig på Gul liste.

Fabrikkbygningen fra 1938 har høy arkitektonisk verdi som et eksempel på tidlig funksjonalistisk industriarkitektur. Fabrikken var en av flere kjemiske fabrikker i dette området, og framstilte kjemiske produkter blant annet for skoindustrien. Anlegget er et viktig identitetsskapende element som formidler områdets industrihistorie.

I Strømsveien 189 ligger fabrikkanlegg oppført som Wilh. Luttichens Kjemiske Fabrikk

72_Trekkspeillet vokterbolig

ID: 166208, Ole Deviks vei 44, bevaringsverdig på Gul liste

Tett inntil hovedbanen på Alnabru ligger banevokterboligen "Trekkspeillet", oppført i ca. 1920. Bygningen har en spesiell form som forklarer navnet. Bygningen har høy kulturhistorisk verdi både som et kulturminne knyttet til Norges første jernbanestrekning, men også på grunn av sin unike form.

Banevokterboligen Trekkspeillet

73_Gresvig sykkelfabrikk

Askeladden ID: 172889, Strømsveien 195, bevaringsverdig på Gul liste.

Industribygning i armert betong erforblendet med upusset tegl og tegnet av arkitekt H. Brustad. Tidlig på 1900-tallet etablerte den velkjente sykkelrytteren Aksel Gresvig (1876-1958) sportsforretning og sykkelfabrikk i Kristiania. Firmaet vokste sterkt, og i 1939 flyttet sykkelfabrikken inn i de nybygde lokalene på Alnabru. Her ble sykler av merket Diamant produsert i tusentall til henimot 1960. Fra 1956 og noen få år framover laget man også mopeder i fabrikken. Mopedmerkene var Gresvig-mopeden og Zündapp Combinette. I noen år etter 1945 ble også skibindingen Kandahar produsert her. Fra midten av 1960-årene fram til 1977 var bygningen helt eller delvis brukt som lager og kontorlokaler, blant annet for kontormaskin- og elektronikkfirmaet Gustav A. Ring. Nå er det møbelvarehuset Møbelringen som holder til i bygningen. Anlegget har kultur- og industrihistorisk verdi som opphavstedet til en kjent norsk merkevare. Bygningene har i tillegg arkitektonisk verdi.

Gresvig sykkelfabrikk oppført i 1939

74_Rodeløkken maskinverksted

ID: 166958, Caspar Storms vei 21, bevaringsverdig på Gul liste

Bedriften ble stiftet i 1896 på Rodeløkkka. Den ble etter hvert en hovedleverandør av skinnegangsmateriell til NSB, og etablerte seg på 1930-tallet på den såkalte bordhustomta som daværende Fjellhus bruk disponerte. Tomten hadde jernbanetilknytning over et sidespor til godssporet Bryn – Alnabru. Verkstedbygningen ble reist i 1939 og var da en meget moderne fabrikkbygning. Anlegget har industrihistorisk verdi som en representant for en stor aktør innenfor mekanisk industri. Bygningen har i tillegg arkitektoniske kvaliteter.

Rodeløkken maksinverksted

75_ Søndre Alna gård

ID: 167642, Strømsveien 221, bevaringsverdig på Gul liste.

Mellom jernbanen og Breivollveien ligger restene av gården Søndre Alna. Våningshuset ble bygget på midten av 1800-tallet. En periode drev familien Hedemark gartneri her, og der hvor E6 går i dag var det frukthage med 120 trær. En allé førte ned til Strømsveien like ved broa over Alna og storfe beitet i området ned mot elva. I dag er situasjonen ganske annerledes. Våningshuset ligger på en «øy» mellom jernbanen og de store veisystemene. Det er få bevarte gårdsanlegg i dette området, og Søndre Alna er slik sett et viktig kulturminne som formidler historien om at dette tidligere var et jordbrukslandskap.

Søndre Alna gård fotografert i 1975

76_ Astrup & Aubert kontorbygg

Askeladden ID:216776, Ole Deviks vei 35, bevaringsverdig på Gul liste

Kontorbygningen er oppført for entreprenørfirmaet Astrup & Aubert i 1981. Bygningen er tegnet av arkitektene Per-Johan Eriksen og Bengt Espen Knutsen. Den er oppført i armert betong og fasadene er forblendet med lyse metallplater. Langfasadene er preget av solavskjerming utført i ubehandlet betong. Et tårn som inneholder trapperom og tekniske er bygget inn mot gårdsplassen. Tårnet er i 6 etasjer og har utsiktsplattform. Anlegget er særpreget og har arkitektonisk verdi som et modernistisk kontorbygg oppført på 1980-tallet.

Kontorbygget i Ole Deviks vei 35 har arkitektoniske kvaliteter

77_Elevator - Frelsesarmeens anlegg

Askeladden ID: 216741, Ole Deviks vei 20 og 22, bevaringsverdig på Gul liste.

Bygningskomplekset består av leilighets- og kontorbygg i 5 og 6 etasjer, og to fløyer med lave bygninger i en og to etasjer som i dag fungerer som butikk og lager. Anlegget ble oppført for Frelsesarmeen i 1963 og fikk navnet Elevator. I leilighetsbygget ligger det en forsamlingssal, noe som også framgår av fasaden. Boligfløyen har små utenpåhengte balkonger. Anlegget ble oppført i 1963 og er tegnet av arkitekt H. O. Elgethun. Alle bygningene er oppført i rød teglstein. Anlegget er godt bevart og kun mindre endringer er gjennomført. Det har så vel sosialhistorisk som kulturhistorisk verdi og også arkitektoniske kvaliteter.

Elevator i Ole Deviks vei 20-22

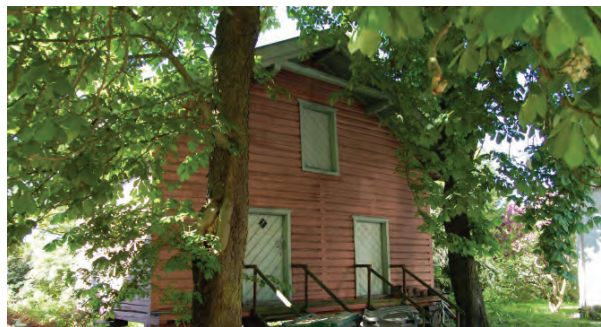
78_Østre Aker kirke og prestegård

ID: 85915 og 167325, Ulvenveien 108 og 114, bevaringsverdig på Gul liste. Kirken er listeført av Riksantikvaren, og skal behandles på linje med fredet bebyggelse.

I 1855 foreslo herredsstyret å kjøpe 200 mål av Ulven gård til kirke og prestegård for den residerende kapellanen. I 1858 stod prestegården ferdig. Våningshuset er oppført i pusset tegl og er et tidlig eksempel på sveitserstilsarkitektur. En staselig driftsbygning, sidebygning og stabbur ligger også på tunet og gården har et stort hageanlegg. Kirken ble påbegynt i 1857 og innviet i 1860. Året etter ble Aker delt i to prestegjeld, Vestre og Østre Aker. Kirken ble sognekirke for Østre Aker menighet og sognepresten fikk tilhold på prestegården. Kirken er oppført som en treskipet teglsteinskirke i nygotisk stil. Den er bygget i overensstemmelse med arkitekt Schirmers tegninger for Vestre Aker kirke. Altertavle i form av en korsfestelsesgruppe skåret i tre av Thorleif Sohlberg, og glassmaleri laget av Frøydis Haavardsholm og Bernhard Greve. Minnelunden ved Østre Aker kirke er fra 1970 med Marie Vigelands skulptur "Hvilende kvinne" som fellesmonument. Anlegget har høy bevaringsverdi både arkitektonisk og kulturhistorisk, men også som helhetlig kirkelig miljø med alle sentrale elementer bevart. Det inngår i Byantikvarens fredningsstrategi og er vurdert til å ha nasjonal verdi.

Prestegården med hovedhus og stabbur

Klokkerboligen og kirkebygget

79_Østre Aker middelskole

ID: 165382, Teisenveien 5,7 og 9, bevaringsverdig på Gul liste

Skolebygning i tre etasjer tegnet av Harald Bødtker, oppført i 1922 på eiendommen Solvang. Rektorboligen ble oppført 1925, lærerboligen og vaktmesterboligen i 1927, alle i nyklassisistisk stil. Skolen er senere utvidet flere ganger, blant annet i 1927 da det ble bygget gymsal. Skoleanlegget huset Østre Aker middelskole, senere Teisen høyere skole, etter at virksomheten var utvidet med gymnas. Teisen videregående skole ble nedlagt som allmennfaglig skole i 1984, og funksjonene ble overført til den nyetablerte Hellerud videregående skole. Det komplette skoleanlegget hvor alle personalboligene også er bevart har høy verdi. Bevaringsverdien knytter seg både til arkitektoniske og skolehistoriske verdier og anlegget er dessuten representativ for skolebyggeriet i Aker fra denne perioden.

Skolebygningen og rektor-, lærer- og vaktmesterbolig

80_Bryn skole

Askeladden ID: 166943, Teisenveien 40, bevaringsverdig på Gul liste.

Bryn skole ble oppført i 1900 med skolebygning og to lærerboliger i sveitserstil. Anlegget har høy kulturhistorisk verdi og inngår i verneplanen for Oslo skolene. Den er vurdert som det best bevarte skoleanlegget fra denne epoken i det tidligere Aker, og har høy kulturhistorisk verdi.

Til venstre skolebygget, til høyre en av lærerboligene

81_Teiseneng gård

ID: 86203, Prost Hallings vei 10, fredet etter kulturminneloven

Siste ledd i gårdsnavnet har utgangspunkt i ordet vin, som betyr eng. Betydningen av første ledd i navnet er mer uvisst. Gården ble overtatt av kommunen i 1918. Hovedbygningen er den eneste bevarte bygningen på gården Teiseneng. Bygningen ligger på en naturlig høyde ved Bryn, et stykke sør for den historisk viktige innfartsveien Strømsveien. Rundt bygningen er en del av hageanlegget bevart, blant annet noen epletrær og et (forvokst) karakteristisk lysthus av tett plantete lindetrær. Jordene rundt ble bygget ut med boligblokker for OBOS i 1950-åra. Hovedbygningen ble samtidig istandsatt og tilrettelagt for bruk som barnehage, en bruk den har fortsatt, og hageanlegget brukes som lekeareal. Omkring 1980 ble de siste uthusene revet. Hageanlegget og veiene omkring har flere store trær og rester av alleer som leder opp til gården. Hovedbygningen fra omkring 1828 er det eldste av alle énetasjes empirehus med valmtak i Aker, og er raffinert i proporsjoner og detaljer. Anlegget har svært høy verdi både kulturhistorisk og arkitektonisk.

Teiseneng gård foto fra 2006.

82 Teisenveien

Askeladden ID: 216777, bevaringsverdig på Gul liste.

Teisenveien var tidlig en sentral ferdselsakse i området som gikk fra Tvetenveien og opp til Østre Aker kirke (bytter navn til Ulvenveien når den krysser Strømsveien). Sentrale institusjoner som skole, sykehjem, middelskole og politistasjon ble lokalisert langs veien. I 1902 ble det lagt ned vann- og kloakk i veien i forbindelse med utparsellering av villatomter. Veien hadde allèbeplantning. Veien utgjør et historisk strukturerende element som knytter sammen flere svært verdifulle kulturmiljøer.

Teiseneng gård foto fra 2006

83 Politistasjonen på Teisen (Bryn politistasjon)

Askeladden ID: 216730, Teisenveien 4, bevaringsverdig på Gul liste

Teisenveien 4, som fikk navnet Fjeld, var en av de første villaene som ble bygget i Teisenveien. I 1909 ble den solgt til Aker kommune som etablerte politistasjon i bygningen. På 1930-tallet fortelles det om hvordan Politimester Bollingmo med pistol i beltet roet gemyttene i sammenstøt mellom organiserte og uorganiserte arbeidere som bygde Fjellhus hageby. Da Aker og Oslo ble slått sammen i 1948, ble stasjonen nedlagt. Bygningen er godt bevart og har kultur- og samfunnshistorisk verdi.

Teisenveien 4 - tidligere Bryn politistasjon

84. Oppegård – villaeiendom

Askeladden ID:216732, Teisenveien 8, bevaringsverdig på Gul liste. Eiendommen har navnet Oppegård og er oppført tidlig på 1900-tallet. I 1921 ble den kjøpt av Aker kommune til lærerbolig. Bygningen har en femroms leilighet i hver etasje. Bygningen har fått nye vinduer og ny takstein, forøvrig framstår den som godt bevart både i form og materialer. Beliggenheten rett ovenfor Østre Aker middelskole og knytningen til denne styrker verneverdien. Eiendommen framstår som en godt bevart boligeiendom beliggende i et verdifullt kulturmiljø knyttet til Østre Aker middelskole, Teisenveien og Bryn skole.

Eiendommen har navnet Oppegård og ligger i Teisenveien 8

85. Villa Ekern

Askeladden ID: 167059, Teisenveien 29, bevaringsverdig på Gul liste. Bolig og dukkestue bygget i ca. 1922. Godt bevart villaeiendom med en sentral og godt synlig beliggenhet langs Teisenveien.

Villa Ekern

86. Funksjonærbolig for Fyrstikkfabrikken på Bryn

Askeladden ID: 166168, Prost Hallings vei 9, regulert til bevaring. Funksjonærbolig for fyrstikkfabrikken på Bryn oppført i 1910. Bygningen er godt bevart og representativ for perioden tidlig på 1900-tallet. Kobling til fyrstikkfabrikken styrker den kulturhistoriske verdien.

Funksjonærbolig for fyrstikkfabrikken på Bryn

87_Fjellhus haveby

I 1902 kjøpte Mandalsgata Høvleri Fjellhus gård og anla et stort trelastlager nede i dalbunnen. På 1930-tallet startet de å utparsellere villatomter i området opp mot Teisenveien. Solkroken, Fjellhus allé og Rimveien ble anlagt og bygget ut med småhus på 1930-tallet. Solkroken har form som en halvsirkel og omkranser en plass, mens Fjellhus Allé og Rimveien går i en større bue. Selv om husene varierer både i form og størrelse ligger de plassert på en byggelinje, noe som skaper et ordnet uttrykk. Både utformingen av veiene og plasseringen av bebyggelsen er typisk for hvordan mange av hagebyene ble planlagt og utformet. De relativt små tomtene har vanskeliggjort fortetting, så strukturen i området er relativt intakt. Det finnes også flere godt bevarte bygninger. Til sammen danner dette et godt bevart boligmiljø med klare kvaliteter. Området inneholder også et par felt med rekkehusbebyggelse fra 1950- og 1960-tallet. Området er registret, men det er ikke konkludert om utvalgte anlegg skal føres inn på Gul liste.

Teiseneng gård foto fra 2006

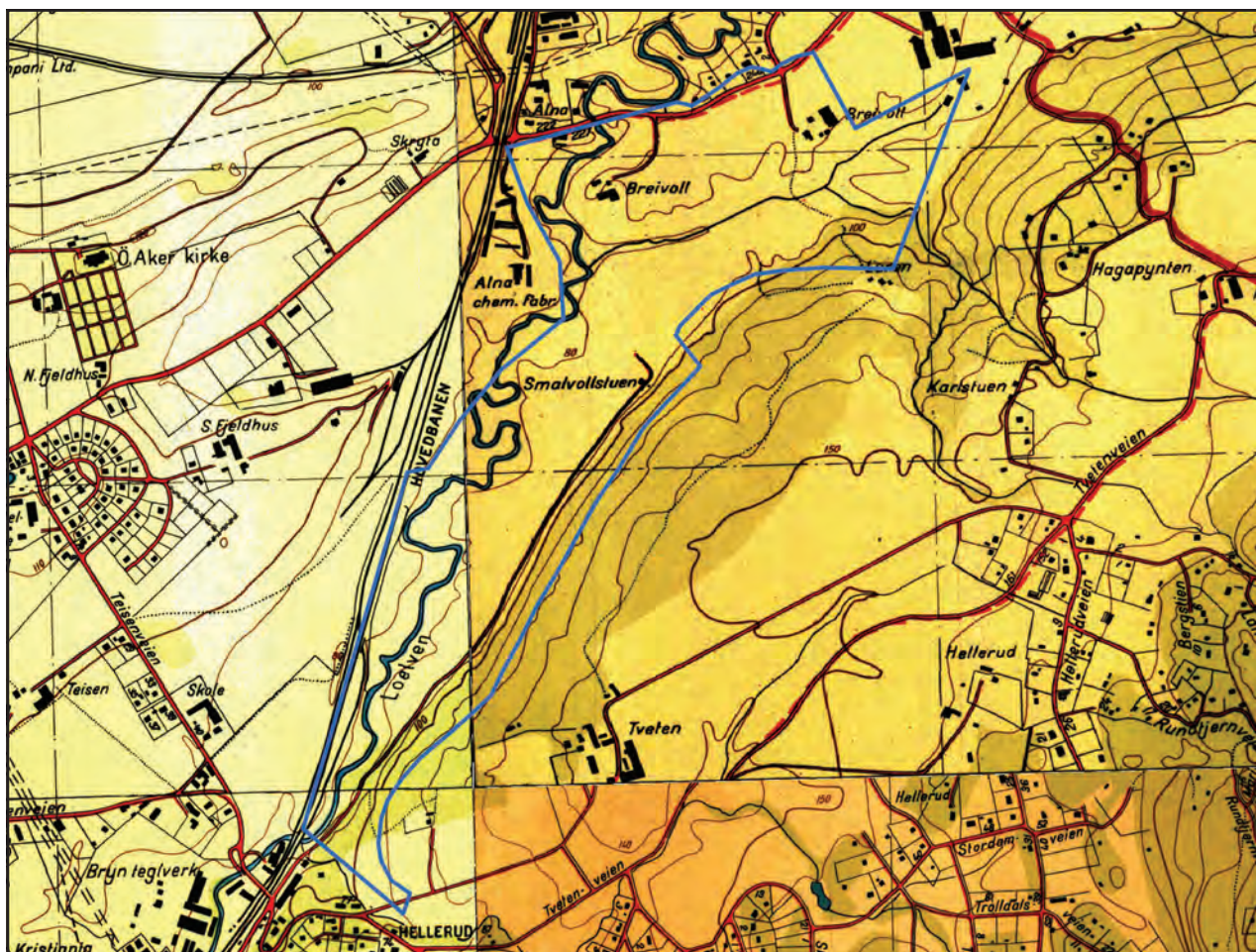

Teisen og Ulven – åpen blokkbebyggelse fra 1950-tallet

Reguleringsplanen for Teisenområdet ble utarbeidet av arkitektene Rinnan, Tveten og Colbjørnsen. Bebyggelsen ligger på begge sider av Ringveien. Teisen borettslag, på østsiden av Ringveien, består av 31 blokker og 539 leiligheter som hovedsakelig er treroms. Blokkene stod klare for innflytting i 1950/1952. Smale langstrakte blokker i tre og fire etasjer var vanlig på 1950-tallet. Leilighetene var lyse og gjennomgående med utenpåhengte balkonger. På Teisen ble det også bygget mer kvadratiske blokker i fire etasjer med valmet tak. Punktblokka i Teisenløkka borettslag ble bygget i 1960 og inneholdt for det meste ettromsleiligheter. Vest for Ringveien ligger borettslaget Teisen vest med 16 blokker og 471 leiligheter. Bebyggelsen ble oppført i 1953/55. I Karl Staffs vei på Ulven ble det også oppført et område med 26 blokker. All den omtalte blokkbebyggelsen har fått nye større balkonger med innglassing og nye vinduer og dører. Bygningene er i tillegg etterisolert og har fått teglforblending. På grunn av de store endringene ansees ikke miljøet som bevaringsverdig.

BREIVOLL

Flyfoto fra 1947

Området er langt og smalt og går fra Alnabru til Tvetenveien. Mot øst avgrenses det av drabantbybebyggelsen på Tveita og mot vest går grensen i hovedsak langs jernbanen. Smalvollen var tidligere navnet på en husmannsplass. Navnet har opphav i områdets topografi: Skrenten opp mot Hellerud avgrenser vollen som går ned mot elva – altså en smal voll. Nærmere E6 vider landskapet seg ut, her heter det Breivollen. Breivold gård var klostergoods under Hovedøya kloster i middelalderen. Etter reformasjonen ble den krongods og i 1663 kom den i privat eie. Gården ble delt i to, øvre og nedre Breivold på et senere

tidspunkt. I 1894 kjøpte H. C. A. Furulund Breivoldgårdene og start Alna teglverk. Gårdstunet ble senere revet for å gi plass til E6.

Alna teglverk ble startet i 1896. Områdene i dalbunnen langs Alna var rike på leirholdig jord og leira var råvare til teglstein. Det første året var produksjonen på 1 million stein, og den økte jevnt fram til 1930, da produksjonen var på 7 millioner stein. Også takstein og drensør ble produsert her. Teglverket hadde 112 ansatte rundt 1930. I 1976 gikk Alna teglverk i fusjon med Norsk Leca, og produksjonen ble flyttet til Romerike. Teglverket lå der hvor

Alna senter ligger i dag og alle bygningene er revet.

Fram til 1950-tallet var området langs Alna beitemark og slåtteområde for Tveten gård. På den tiden var landskapet åpent, og dagens vegetasjon har grodd opp etter at jordbruksdriften opphørte. Området er registrert som nasjonalt viktig i kommunenes naturdatabase, og det er den eneste lokaliteten hvor Alna meandrerer fritt over ei stor, åpen elveslette med strandsumpvegetasjon og flomdammer. Det går turvei langs elva, og området er overraskende stille og fredelig.

Kart fra 1938

Alna Teglverk AS. Foto: 1950 Widerøes Flyveselskap/ Oslo byarkiv

Breivold nedre også kalt Klokkerløkken, med E6 og Strømsveien i forgrunnen.
Foto: 1975/Byantikvaren i Oslo

Flyfoto fra 1937

Den skogkledde skrenten på østsiden av Smalvollveien er et markant landskapselement som alltid har vært skogkledd. Topografien og grunnforholdene med mye fjell har trolig bidratt til dette. Den andre siden av Smalvollveien er preget av

småindustri og lagerbygninger oppført fra 1950-tallet og framover.

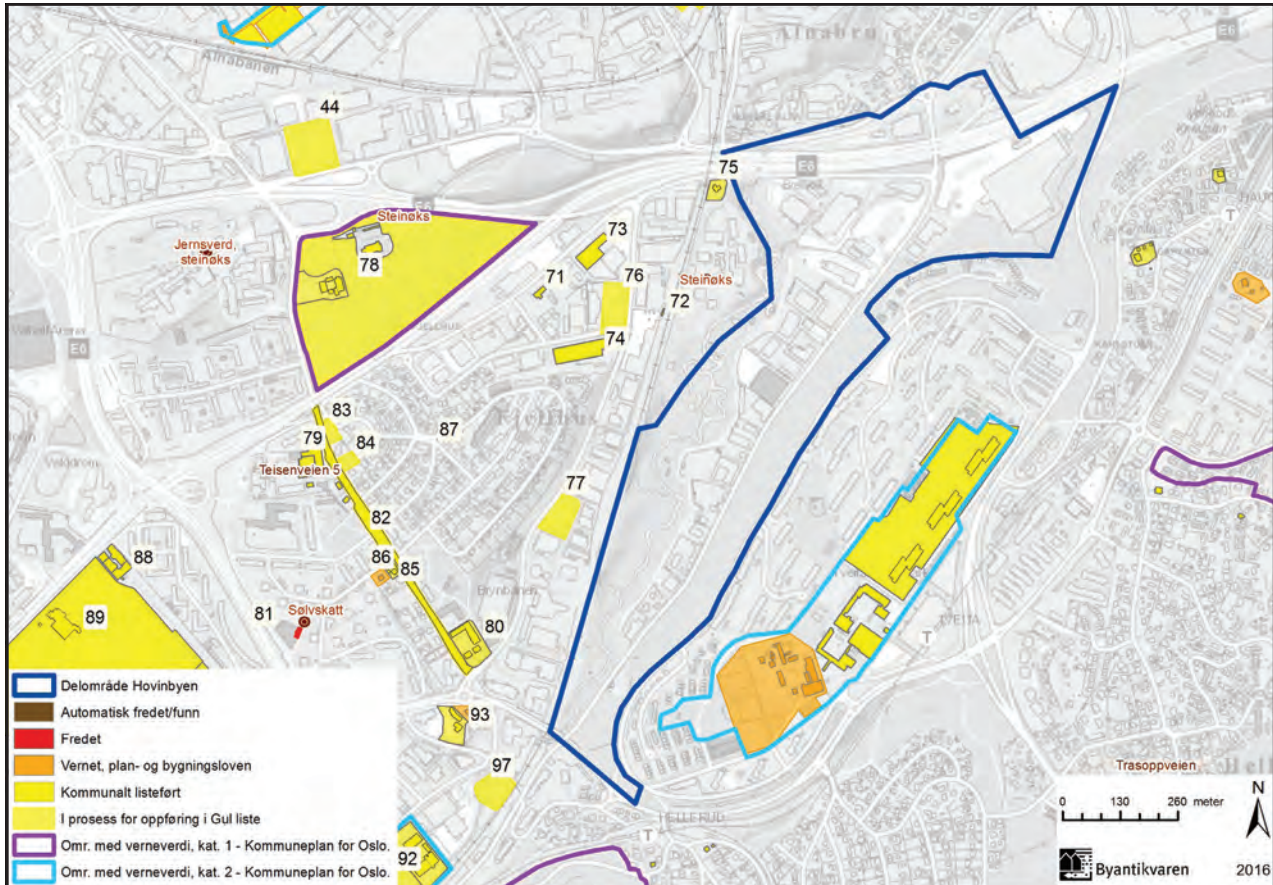
Det er ikke registrert bevaringsverdig bebyggelse i dette området, men kulturlandskapet langs Alna er vurdert som verdifullt. Området har vært skjøttet og

benyttet til eng og beiteområder over lang tid. Helt fram til 1950-tallet gikk det dyr på beite her. Området bør også i framtiden skjøttes for å ivareta både natur- og kulturverdiene i området. Den skogkledde skrenten er også et landskapselement som bør ivaretas i den kommende utviklingen.

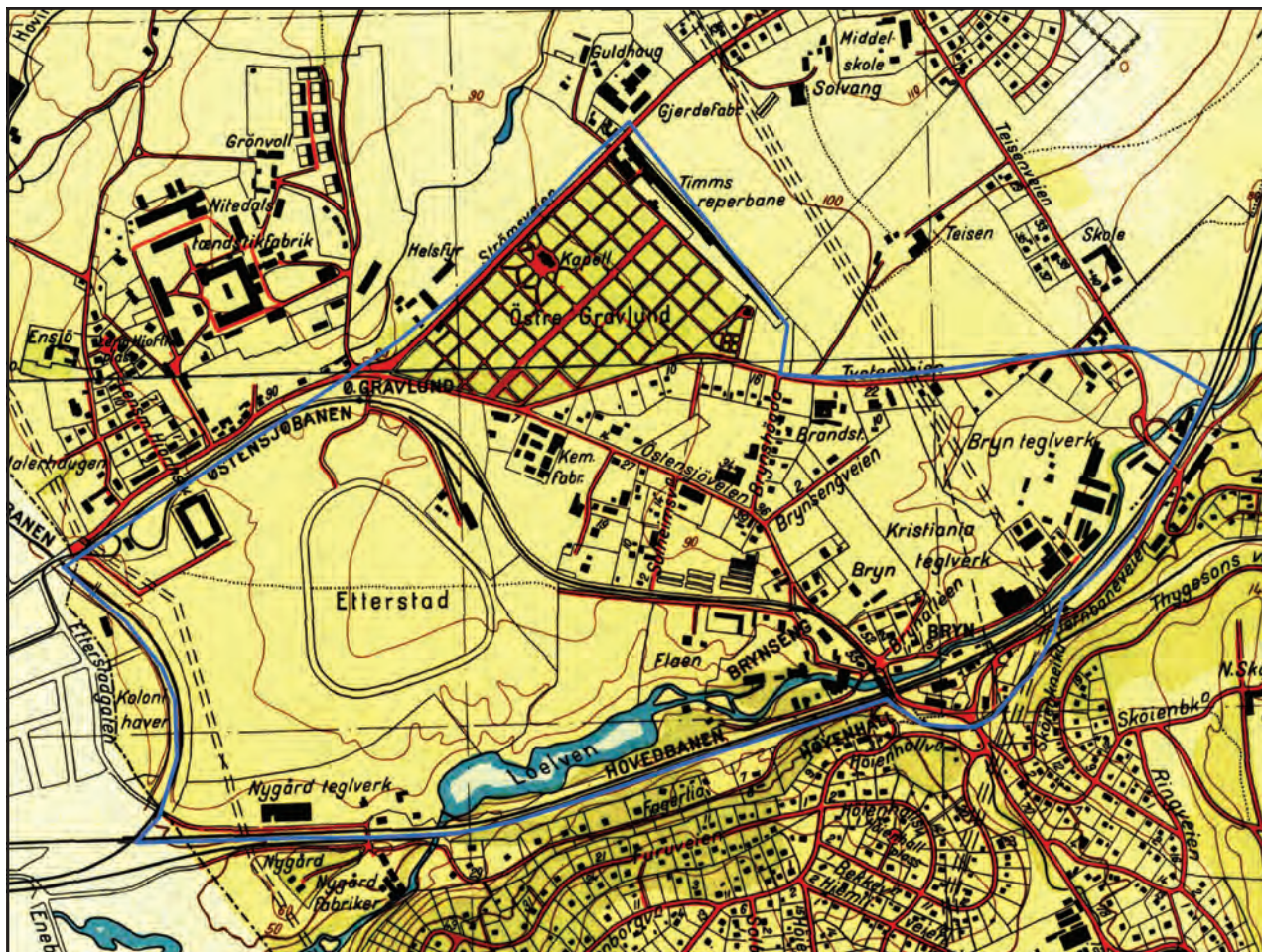

Bilde fra 2007

Kulturminner og miljøer

BRYN - ETTERSTAD

Flyfoto fra 1947

Området ligger i randsonen av indre by, og strekker seg i øst-vestlig retning mellom Etterstad og Tveten bro. I nord avgrenses området av Tvetenveien og Strømsveien, og i sør av jernbanen

og elven Alna. Brynområdet er relativt flatt og ligger inntil åsene som omkranser byen mot øst og sør. Den bratte nordskråningen/forkastningen som avgrenser området mot Høyenhall og Skøyen

utgjør et markant landskapstrekk. Innenfor det definerte området er dalsenkningen med Alna det mest karakteristiske landskapsmessige trekket.

Til venstre Etterstad gård fotografert i 1909, foto: Oslo Museum. Til høyre militærøvelse på Etterstadsløtta i 1868. Foto: Ole Tobias Olsen/Oslo Museum

Kart fra 1938

Etterstad er sammensatt av mannsnavnet Eitill og stad. Gårdstunet lå like nedenfor nåværende Helsefyr buss- og T-banestasjon. Landskapet er svakt skrånende, nesten en slette, derav navnet Etterstadsletta. Stedet har en historie full av begivenheter. I 1795 kjøpte Christiania kommune

gården, og området ble benyttet som ekserseplass i årene 1795–1881. Her lå også byens rettersted, og de siste henrettelser ble foretatt her 19. april 1864. I 1910 holdt den svenske flypioneren og adelsmannen, friherre Carl Cederström flyoppvisning her. Dette var den første flygningene

i Norge. Den 14. fløy han en rundtur over Hovedøya med start og slutt punkt på Etterstad. Etterstadsletta ble også brukt som travbane fram til Bjerkebanen ble bygget i 1928. Under den andre verdenskrig var det etablert en leir for russiske krigsfanger her.

Carl Cederström til venstre og Nansen ved kongetribunen på kapptrittstevne på Etterstadsletta i 1909 til høyre. Foto: Anders Beer Wilse/Oslo Museum og Herman Christian Neupert/Norsk Folkemuseum

Navnet Bryn kommer av norrønt Bruvin, som betyr bro og vin. Bryn har vært et kommunikasjonsmessig knutepunkt langt tilbake i tid. Både veien over Skøyen mot Østensjø, og veien langs Østensjøbekken mot Abildsø, synes å stamme fra før middelalderen. Bryn gård nevnes første gang i skriftlige kilder på 1200-tallet og var da delt

i Nordre og Søndre Bryn. Gården var før reformasjonen kirkegods og ble deretter, som så mange andre gårder, underlagt kronen. Kongen leide ut (bortforlenet) gården til forskjellige osloborgere. I 1550 er vannkraften i Alna omtalt i forbindelse med at Kristian den tredje skjenket en sagmølle "liggende udenfor oslo" til byens

hospital. Sagmølla lå langs Alna ved Bryn.

Historisk var Bryn et viktig tettsted i Aker med en kombinasjon av boliger, fellesskapsfunksjoner og industri. Industrietableringene hadde både sammenheng med utnyttelse av Alna som kraftkilde, og at jernbanen ble lagt gjennom

Bryn mølle med Bryn gård i bakgrunnen. Bildet er tatt i perioden 1863-1883: Ole Tonnas Olsen / Oslo Museum

området i 1854. Den leirholdige grunnen i elvedalen langs Alna førte dessuten til etablering av flere teglverk på Bryn.

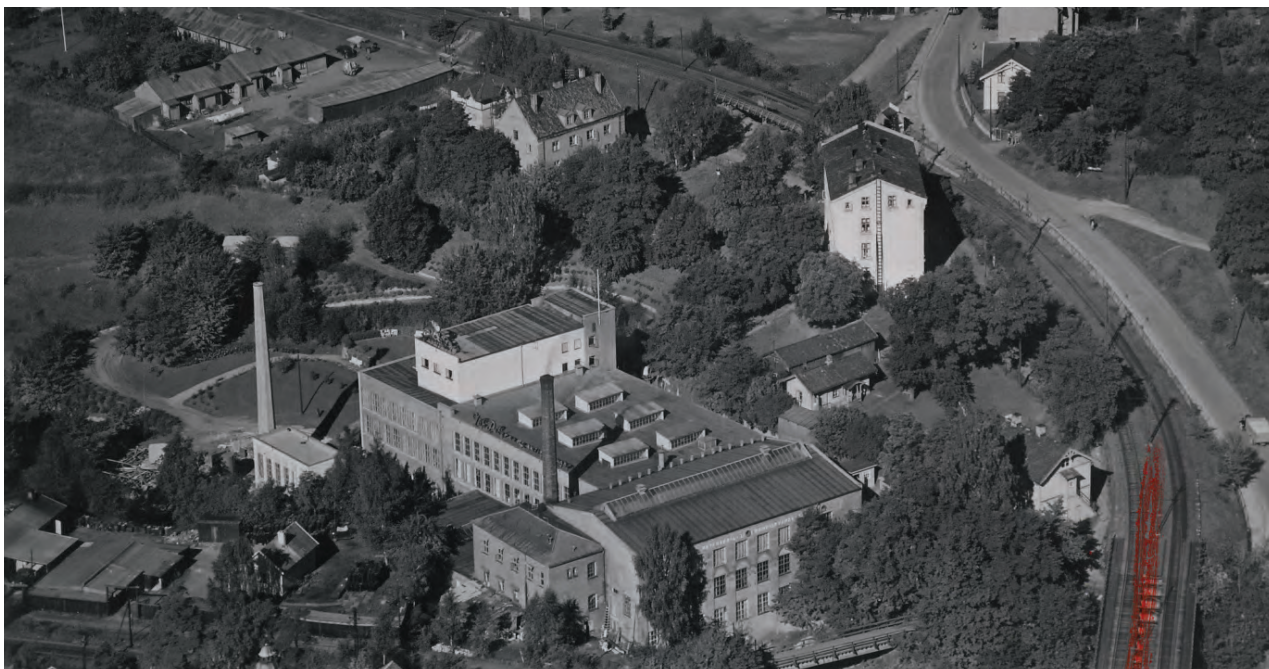
Bryn stasjon ble etablert i 1858. I 1884 ble det bygget ny ekspedisjonsbygning i mur og det gamle anlegget ble revet. Neste store endring kom i 1903. Da ble det etablert dobbeltspor mellom Oslo og Lillestrøm. For å få plass til dobbeltsporet, og et eget godsspor, måtte perrongen inntil ekspedisjonsbygningen rives. Løsningen ble å bygge ny

perrong og ekspedisjonsbygning på andre siden av sporene. Den nye ekspedisjonsbygning stod ferdig i 1903. Den var tegnet av arkitekt Finn Knudsen og prefabrikkert ved Strømmen trevarefabrikk. Den gamle ekspedisjonsbygningen ble fortsatt brukt som personalbolig.

Framveksten av industrien langs Alna medførte behov for boliger til arbeiderne. På Bryn bygget både bedriftseiere og forretningsmenn boliger i tre eller mur med små leiligheter som ble leid ut. I folketellingen fra 1900 er det

registrert en rekke eiendommer (bygninger) hvor det bor om lag 20 personer. Disse har yrker som er knyttet til industrien i området, og eiendommene har navn som gir svært forskjellige assosiasjoner. Bellevue, Chokoladen, Hønsegarden og Solheim er eksempler på slike navn. Bygningene som var oppført i tre var ofte i to fulle etasjer og preget av en nøktern sveitserstil. Framveksten av industri og boliger førte også til etablering av forretningsgårder og andre fellesskapsfunksjoner.

Bilde fra 1951 med Linvarefabrikken og arbeiderboliger. Foto: Widerøes flyveselskap/Vilhelm Skappel/Oslo byarkiv

I 1923 fikk Bryn sporveisforbindelse, noe som førte til økt villabebyggelse i området. Østensjøbanen fikk konsesjon i 1921 og byggearbeidet startet i 1922. Midlertidig drift mellom byen og Bryn startet 18. desember 1923, og i 1926 stod banen ferdig fram til Opsal. Stasjonen tilknyttet Bryn fikk navnet Høyenhall og ble lagt rett på oversiden av Østensjøveien slik bildet under viser. Trikkelinja gikk i bru over Alna rett på vestsiden av Østensjøveien.

I forbindelse med arbeidet med generalplanen av 1950 jobbet Bryn Vel inn mot generalplankomiteen for å hindre at området skulle få status som industristrøk. På den tiden hadde ennå Bryn preg av å være et tettsted, med en blanding av boliger, landbruk (gartneri) og industri. ”Bryn er i dag mer en villaby enn et fabrikkstrøk, og det gjelder å skaffe mest mulig harmoni mellom fabrikker og

boliger” (Bryn Vel). Vellet nådde ikke fram med sine synspunkter, og med unntak av tre kvartaler mellom Tvetenveien-Østensjøveien og Brynsengveien ble området regulert til industrivirksomhet.

Fra 1960- og 1970-tallet ble områder, som enten var preget av boligbebyggelse eller var ubebygget, gradvis bygget ut med industri- og kontorbygninger. Denne utviklingen har fortsatt opp til vår tid, og i dag er boligbebyggelsen så å si borte. Området er preget av store kontorkomplekser, småindustri, vei- og banestruktur.

Mens Bryn ble preget av kontor- og industribygg, ble Etterstad utviklet til et rent boligområde. Byen hadde lenge presset på for å få til boligbygging her, og i 1929 tegnet Harald Hals en stortilt plan for området. Byggingen ble igangsatt samme år og et anlegg ble oppført,

det som i dag går under navnet Etterstadslottet. Det skulle gå flere år før boligutbyggingen fortsatte. I 1946 ble Etterstad innlemmet i Oslo, og OBOS bygget ut store deler av området med åpen blokkbebyggelse, bestående av lamellblokker og fire store punktblokker øverst på området. Området fikk også skole og barnehage.

De viktigste kulturminnene som er bevart på Bryn er knyttet til Bryn som tettsted, som kommunikasjonsknutepunkt og til lokalisering av industri både rundt forrige århundreskifte og i etterkrigstiden. Flertallet av de bevaringsverdige kulturminnene ligger som små miljøer, noe som styrker verdiene. På Etterstad er OBOS sin første boligblokk, Etterstadslottet, et viktig kulturminne.

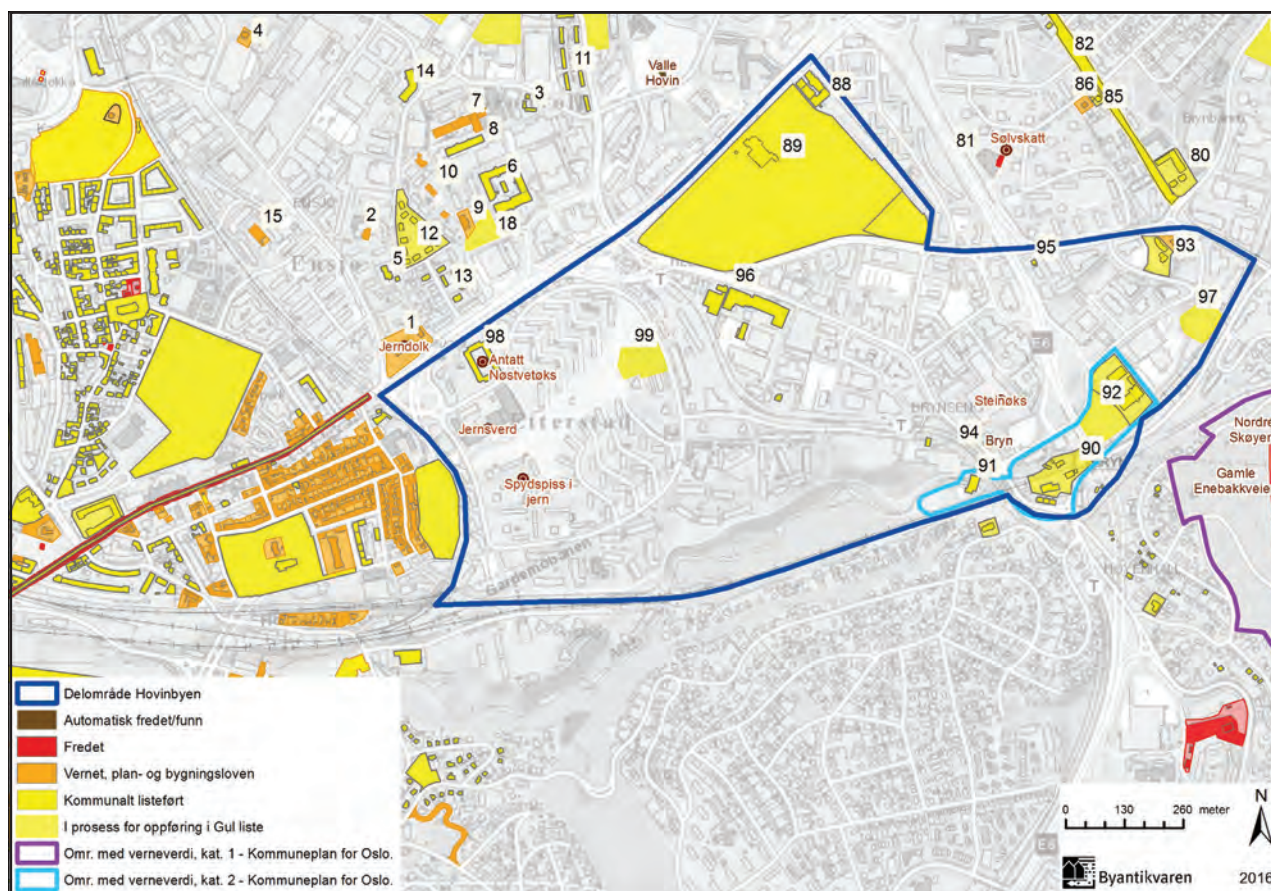

Bilde fra 1950: Harstad Forlag / Oslo byarkiv

Etterstad på 1950-tallet. Foto: Widerøe/Oslo byarkiv

Kulturminner og miljøer

88	Timms Reperbane	Fabrikanlegg
89	Østre gravlund	Kapell og grøntanlegg
90	Stasjonsmiljø Bryn	Stasjonsbygning og stasjonsmesterbolig med infrastruktur og forretningsbygg.
91	Johan Peters lin- og bomullsvarefabrikk	Fabrikkbygning og arbeiderbolig
92	Kristiania teglverk og Zinkhvitfabrikken	Fabrikkbygninger
93	Klosterheim og disponentbolig	Samfunnshus og disponentbolig Fyrstikkfabrikken
94	Johanshøi	Bolig - Villa
95	Bryn fordeler	Infrastruktur
96	Nordox og N. K. Nielsen jernstøperi	Fabrikanlegg og direktørbolig
97	Bryn industrihus	Kontorbygning
98	Etterstadslottet	Bolig - blokk
99	Etterstad barnehage	Barnehage

88 Timms Reperbane

Askeladden ID:180654, Tvetenveien 11, bevaringsverdig på Gul liste

Lokaliteten omfatter det gjenværende fabrikkanlegget til det tidligere Timms reperbane på Helsfyr, herunder fire teglbygninger; tre spinneribygninger inkl. tilbygg i tre, samt kontor/lagerbygg. Timms reperbane er det eneste industrianlegget i sitt slag i Oslo og Østlandsområdet for øvrig, og er blant de eldste gjenværende industrianleggene i Oslo ytre by. Anlegget har fungert som et strukturerende element i nærområdet, blant annet for avgrensingen av Østre gravlund som grenser mot eiendommen i sør.

Firmaet ble opprettet i Oslo i 1772, trolig under Nils Torgersens reperbane. Skipsfarten var hovedkunde fra starten av og var det også inn i nyere tid. Navnet Timms reperbane har vært knyttet til bedriften siden 1844, og i 1876 ble reperbanen flyttet fra Bjørvika-området i Kristiania, til Helsfyr i Aker. Kort tid etter ble det oppført en enetasjes spinneribygning i tegl og en 360m lang trebygning som huset selve reperbanen. Bygningene er inntegnet på kart av 1881. Opprinnelig var det to baner parallelt, sannsynligvis en for tvinning av garn og en for slåing av rep. Fabrikken var dampdrevet.

I 1912 ble det oppført en ny og større spinneribygning i tegl. Bygningen ble oppført parallelt med den eldste spinneribygningen, som da ble endret til lagerbygg. I 1941 bygget firmaet et nytt lager- og kontorbygg inntil den gamle spinneribygningen, mot Strømsveien, også dette i tegl. På samme tid ble et mindre lagerbygg, bomhus, hampebod og vaktstue revet. I 1950- og 1960-årene ble det oppført en tredje spinneribygning, inntil, over og på tvers av de to parallelle kompleksene. Timms reperbane var siden oppføringen i 1876 i kontinuerlig drift frem til ca. 2000, da hele produksjonen gradvis ble splittet og flyttet. I 2008 brant den karakteristiske reperbanen (trebygningen) og det er derfor kun de gjenværende teglbygningene som i dag utgjør det gamle industrianlegget til Timms reperbane.

En av de gamle fabrikkbygningene på Timms Reperbane. Foto: Byantikvaren i Oslo

89_ Østre gravlund og Helsfyr gravlund

Askeladden ID: 164043, Tvetenveien 7, bevaringsverdig på Gul liste

Gravlunden ble innviet i 1895, etter at tomt var anskaffet i 1892. Området var tidligere jorder tilhørende Helsfyr gård. Den er utvidet flere ganger, særlig i 1920- og 30-årene da den fikk en usedvanlig rik og allsidig vegetasjon. I dag er den på 140 daa. Det opprinnelige kapellet (innviet 1895) er revet, men tårnet står igjen utenfor dagens kapellbygning. I 1912 ble ca. 10 daa av Østre gravlund skilt ut som gravlund for Det mosaiske trossamfunn, kalt Helsfyr gravlund. På denne jødiske delen av gravlunden finnes et monument over de 620 norske jødene som ble drept hjemme og ute under andre verdenskrig.

Østre gravlund kapell og krematorium ble oppført i 1961. Det inneholder store og lille kapell, samt kontorer. Krematoriet opphørte i 2009. Bygningen er holdt i et modernistisk formspråk. Den er i én etasje, med flatt tak, satt sammen av ulike, kubiske volum. Hovedvolumet er nærmest kvadratisk og inngangspartiet er trukket inn i en arkade med markante, kvadratiske søyler som løper langs hele bygningens hovedfasade. Fasaden mot sørøst domineres av store vindusflater, oppdelt i smale, høye felt. De to kapellene fordret langt luftigere takhøyde enn resten av bygningen, og dette er løst gjennom å la kapellene gå opp gjennom taket i to markante, rektangulære volum. Kapellet er oppført i en blanding av betong og tegl. Fasaden er i grå tegl, mens det innvendig er brukt både rød og gul tegl, i tillegg til sandblåst betong. Dører og vinduer er av teak. Lille kapell har utsmykning av Kåre Jonsborg, store kapell av Stein Winge.

Formålet med å bevare Østre gravlunds kapell er ta vare på et tidstypisk kapell fra 1960-tallet med meget høy verneverdi. Østre gravlund kapell har svært høy arkitektonisk kvalitet og er meget godt bevart, med alle dører, vinduer og øvrige detaljer intakt. Utsmykningen i de to kapellene har høy kunstnerisk verdi, ikke minst Stein Winges utsmykning i store kapell. Bygningen er godt tilpasset gravlunden og fremstår stillferdig, til tross for markant material- og formbruk. Det er godt integrert i omkringliggende vegetasjon og er et meget godt eksempel på kapell/krematorium fra perioden. Anlegget har nasjonal verdi og inngår i Byantikvarens fredningsstrategi.

Østre gravlund kapell

90_Stasjonsmiljøet på Bryn, Jernbaneveien 4 og 6 og Østensjøveien 60, 62, 64

ID: 168875, bevaringsverdig på Gul liste (stasjonen med bygninger, bru og tørrmurer)

ID: 169429, bevaringsverdig på Gul liste (Erlanger bryggeri)

ID: 169345, 169553, 169383, bevaringsverdig på Gul liste (Forretningsbygg)

På begge sider av jernbanen rundt Bryn stasjon ligger det bevaringsverdig bebyggelse. I dette området renner Alna parallelt med jernbanen, og store tørrmurer oppført i grorudgranitt preger elvebredden mot jernbanen. Brua over Alna har høy alder og er et viktig element. Miljøet er opplevelsesrikt og har en sentral kulturhistorisk betydning for Bryn.

Bryn stasjon til venstre og forretningsgården til høyre

91_Johan Petersens lin- og bomullsvarefabrikk, Brynsengfaret 4 og 6

ID: 163332, bevaringsverdig på Gul liste (Fabrikk)

ID: 163879, bevaringsverdig på Gul liste (arbeiderbolig)

Bruene og det gamle veifaret vil bli vurdert for oppføring på Gul liste

Området ligger vest for Bryn stasjon langs Alna og jernbanen. Et av de største fallene i Alna ligger her, og området har i flere hundre år vært benyttet til aktiviteter som har tatt utgangspunkt i Alna som kraftkilde. En bygning fra den gamle Linvarefabrikken ble bevart og bygget om til kontorer da området ble bygget ut rundt år 2000. Fabrikkbygningen har høy kulturhistorisk verdi blant annet på grunn av nærheten til Alna. En arbeiderbolig (Havehuset) knyttet til fabrikkens er bevart i Brynsengfaret 6. Den visuelle kontakten mellom arbeiderboligen og fabrikkens er dessverre brutt. Allikevel vurderes Havehuset til å ha høy kulturhistorisk verdi. Historisk har Bryn vært en "arbeiderbydel", og det fantes en rekke arbeiderboliger her. Dette er den eneste gjenværende, og den har en viktig rolle som et historiefortellende element på Bryn. Rester etter infrastruktur i elva formidler historien om Alna som kraftkilde, og bruene forteller historien om Bryns lange historie som kommunikasjonsknutepunkt.

Johan Petersens lin- og bomullsvarefabrikk til venstre, tilhørende arbeiderbolig til høyre

Til venstre: Øststasjonsbanen ved Bryn 1926. Foto: Anders Beer Wilse/Oslo Museum. Til høyre: Joh. Petersen & Søn, Bryn 1951. Foto Widerøes Flyveselskap/Oslo byarkiv

92_Kristiania teglverk og Zinkhvittfabrikken, Nils Hansens vei 14 og 18

ID: 166748, bevaringsverdig på Gul liste

Bebyggelsen i dette området består av flere bygninger tilhørende to anlegg; Zinkhvittfabrikken og Kristiania teglverk. Området ligger med nærhet til jernbanen, Alna og stasjonsmiljøet.

Bebyggelsen i Nils Hansens vei inngår som en del av det tidlige industrimiljøet som ble etablert på Bryn på slutten av 1800-tallet, etter etableringen av Bryn stasjon. For å sikre opplevelsen av Bryns historie og egenart anser Byantikvaren det som svært viktig å bevare disse anleggene.

Zinkhvittfabrikken

Teglverkene var en stor og viktig industrigren over hele landet og var ofte lokalisert langs vassdrag på grunn av den leirholdige grunnen som fantes her (eks Akerselva, Hovinbekken, Bislettbekken og Alna). Fra midten av 1800-tallet vokste teglproduksjonen i takt med industrialiseringen. Små periodiske gårdsteglverk forsvant og større teglverk ble etablert i og rundt byene. Det skyldes blant annet befolkningsvekst, urbanisering og murtvang. Men vel så viktig var en revolusjonerende tysk oppfinnelse i 1856; ringovnen. Med ringovnen kunne man produsere og brenne teglstein kontinuerlig i store deler av året. Den første ringovnen i Norge ble bygget ved Malde Teglverk i Stavanger i 1864. Deretter kom Baklandet Teglverk med en ringovn i 1868. I de neste 30 årene ble det bygget over 100 verk med ringovner i Norge. Totalt er det anslått at det fantes ca. 130 ringovner i Norge.

Tre/teglsteinsbygningen i Nils Hansens vei 18 ble oppført som en del av Kristiania teglverk i 1897. Driften måtte innstilles etter kort tid på grunn av byggekrakket, men startet opp igjen i 1912. I 1936 brant bygningen, men den ble raskt bygget opp igjen og den opprinnelige ringovnen ble videreført. Det ble nå bygget en større overbygning over ovnen, med tørkereoler etter svensk mønster for å nyttiggjøre spillvarmen. Det ble produsert murstein, «Sterk & Lett»-stein, takstein og drenerør. På 1960-tallet ble driften lagt ned, da hadde nye bygningsmaterialer som betong gradvis overtatt markedet.

Dagens bygning er i tre etasjer og oppført i en kombinasjon av bindingsverk og teglmur. Den store ringovnen opptar store deler av første etasje. Den har form som en løpebane med langsider på ca. 70 meter. Ovnen er murt som en hvelvkonstruksjon av teglstein og inneholder en rekke kamre. I annen etasje er det tilgang til ovnens overside, mens tredje etasje er innredet med tørkereoler. Bygningen og ovnen er svært god bevart og den tekniske tilstanden framstår som god til tross for mange år uten vesentlig vedlikehold. Den luftige bygningen er svært robust for fuktskader.

Kristiania teglverk til venstre og Zinkhvitfabrikken til høyre, deretter Bryn teglverk, sistnevnte er revet. Bilde er tatt på 1950-tallet: Widerøes Flyveselskap / Otto Hansen / Oslo byarkiv

Kristiania teglverk er et industrielt kulturminne med høy lokal, regional og nasjonal verdi, tilknyttet 1890-årenes byggeboom i hovedstaden og Bryns rolle i denne sammenhengen. I følge våre opplysninger er det ingen andre teglverksbygninger med intakt ringovn som er bevart i Norge i dag. Bygningen er svært representativ med tanke på form, innhold (ovnen) og beliggenhet. På Bryn lå hele fire av de større teglverkene i Oslo: Høyenhall teglverk, Kristiania teglverk, Bryn teglverk og Nygaard teglverk. Teglverket er dessuten plassert mellom det verdifulle industrimiljøet til Zinkhvitfabrikken og stasjonsmiljøet. Bygningen er derfor et opplevelsesmessig bindeledd mellom disse miljøene langs Alna, og svært viktig i en historiefortellende sammenheng.

Bygningen og ringovnen er svært godt bevart, og representerer en viktig gren innenfor norsk industrihistorie. Anlegget er dessuten sterkt knyttet til framveksten av murbyen i Oslo, og representerer således viktig Oslohistorie. Etter Byantikvarens mening er anlegget unikt og har nasjonal verdi.

Kristiania teglverk

93_Miljøet med Fyrstikkfabrikken og Klosterheim, Tvetenveien 46

ID: 167576, regulert til bevaring (Klosterheim)

ID: 168033, bevaringsverdig på Gul liste (disponentboligen)

Støttemuren vil bli vurdert for oppføring på Gul liste.

Område ligger på begge sider av jernbanen langs Tvetenveien og Teisenveien og inneholder forskjellige type kulturminner.

Bryn og Halden Tændstikfabriker ble etablert i 1872. Fabrikken ligger mellom jernbanen og den bratte skråningen opp mot Skøyenåsen. Bygningens midtparti ble sprengt under 2. verdenskrig og den er betydelig ombygget og er ikke vurdert til å ha bevaringsverdi.

Disponentboligen i Tvetenveien er markant plassert på høyden over elvedalen med utsikt mot fabrikken og de tidligere arbeiderboligene på den andre siden av dalen. Selv om villaen i dag ligger omkranset av nyere næringsbygg, gjør beliggenheten at bygningen er historisk lesbar i forhold til Bryn-Halden Tændstikfabriks industrivirksomhet. Fra hagen er det godt utsyn over Bryn samt siktlinjer til Tveten gård og Skøyen hovedgård. Dette er et av få steder hvor det er mulig å få et overblikk over den sentrale (historiske) delen av Bryn.

Den gamle brua har verdi som ferdselsåre gjennom området etter at jernbanen ble bygget. I tillegg inngår brua i en kulturhistorisk kontekst som bindeledd mellom ulike virksomheter tilknyttet Bryn-Halden Tændstikfabrik. Det er i senere tid avdekket at tilstanden på brua er svært dårlig. Byantikvaren har anbefalt at brokarene i grorudgranitt bevares og at ny bru føres opp på samme sted.

Klosterheim ligger som nærmeste nabo til disponentboligen langs Tvetenveien, rett sør for Bryn skole.

Bygningen ble reiste i 1912 som kombinert forsamlingslokale for Bryn Totalavholdsforening og gymnastikksal for bryn skole. Bygningen er oppkalt etter avholdsbevegelsens grunnlegger i Norge, Asbjørn Kloster. Bygningen har stor kulturhistorisk verdi som minne etter en viktig folkelig bevegelse rundt 1900, som særlig var knyttet til arbeidermiljøer slik som på Bryn. Bygningen har i tillegg verdi som del av den lokale skolehistorien i området. En høy støttemur langs Tvetenveien bør også inngå som en del av de verneverdige elementene.

Disponentboligen ligger med utsyn over Bryn. Til høyre Klosterheim

94_Johanshøi

Askeladden ID:166446, Østensjøveien 52, bevaringsverdig på Gul liste

En svært godt bevart villa oppført i 1912. Villaen er tegnet av arkitekt Edvard Carlén. Bryn var tidligere preget av funksjonsblanding med en stor andel boligbebyggelse. I dag er det meste av denne bebyggelsen revet. Johanshøi ligger godt synlig og har verdi som et av få gjenværende bolighus.

95_Bryn fordelerstasjon

Askeladden ID: 167544, Tvetenveien 28, bevaringsverdig på Gul liste

I 1901 ble det startet kraftoverføring i privat regi fra Kykkelsrudfallene i Askim til Aker. Aktieselskapet Glommen Træsliberi stod for utbygging av ledningsnett og transformatorstasjoner. Innenfor Aker bygde selskapet transformatorstasjoner ved Tonsen, Bryn, Lambertseter, Ris og Lilleaker. Transformatorstasjonen ved Bryn er senere utvidet flere ganger.

Bryn fordelerstasjon

96_Nordox og N. K. Nielsens jernstøperi

Åskeladden. ID: 177464 og 177624, Østensjøveien 7-13 og 15 mm, bevaringsverdig på Gul liste.

Området ligger mellom Østensjøveien og T-bane traseen, og har vært benyttet til industrivirksomhet siden slutten av 1800-tallet. Hovedvekten av den tidlige industrien på Bryn ble etablert langa Alna og jernbanen. Dette området kan karakteriseres som det andre tyngdepunktet, og har vært dominert av kjemisk industri. Område er i flere kilder kalt «Helsfyr industrifelt». Kulturmiljøet består av to produksjonsanlegg; N. K Nielsens Jernstøperi og Nordox.

N. K. Nielsens Jernstøperiet med administrasjonsbygg og den karakteristiske fabrikkhallen fra 1960-tallet er svært godt bevart og har i tillegg arkitektoniske kvaliteter. Flere fabrikkhaller i Oslo ble bygget med slike buede/bølgende takkonstruksjoner. De fleste av disse anleggene er revet, eller er planlagt revet i vedtatte planer (Ensjø, Økern, Etterstad mfl).

Den Kjemiske fabrik Norden (senere Nordox) ble startet i 1886 av grosserer Alf Bjercke og ingeniør Hans Breien. I 1898 flyttet den til Helsfyr. Fabrikken ble drevet med gassmotor og dampmaskin fram til 1907, deretter med elektrisk kraft. Produksjonen omfattet maling, bunnstoff, lakkprodukter og fernisser. Fabrikken spesialiserte seg på kobberdioksid som bunnstoff, og i 1920-årene startet produksjon av kobberdioksid for eget bruk. I 1962 tok de navnet Nordox.

I 1946 tegnet arkitektene Andr. H Bjercke og Georg Eliassen en ny fabrikkbygning. I 1966 ble ny fabrikkhall tegnet av arkitektene Sofus Hougen og Thor Gunnar Solheim. Anlegget ble utvidet i 1969, 1972 og 1976 av de samme arkitektene. På eiendommen Pløensløkken lå fabrikkens direktørbolig fra 1919, også denne er ansett som bevaringsverdig.

Målet med bevaring er å ta vare på to karakteristiske og representative fabrikkanlegg fra etterkrigstiden. Bryn, Helsfyrområdet, Økern og dalbunnen i Groruddalen ble i generalplanen fra 1950 forbeholdt industri, og har både i lokal og nasjonal målestokk vært et viktig industri- og produksjonsmiljø. Byantikvaren anser det som svært viktig å ivareta gode representanter for industrihistorien i disse områdene. Anleggene er vurdert til å ha høy kulturminneverdi.

N. K. Nielsens jernstøperi

Nordox, bygning fra 1946 og 1966

97_Bryn Industrihus

Askeladden ID:216744, Nils Hansens vei 2, bevaringsverdig på Gul liste

Dette anlegget er oppført i 1969 og tegnet av arkitektene Georg Greve og Geir Grung. I byggesaksarkivet er det navngitt som Bryn industrihus. Bilder fra 1970-tallet angir at det var her Philips holdt til. Bygningen er svært tidstypisk og har arkitektonisk verdi. Fra 1960- tallet ble det oppført en rekke kontorbygg i dette området. Formålet med bevaring er å ta vare på et representativt kontorbygg med arkitektonisk verdi som representant for kontorbebyggelsen i området.

Bilde fra 1972

98_Etterstadslottet

Askeladden ID: 163445, Etterstadsløtta 4, bevaringsverdig på Gul liste.

Bygningen er oppført av andelsselskapet «Bygningsarbeidernes Boligproduksjon» og prosjektet var kommunegarantert. Det består av en stor firefløyet bygning i 3 etasjer med 103 leiligheter, hovedsakelig 2 – roms. Anlegget var tegnet av arkitekt Jacob Christie Kielland. Andelsselskapet stiftet OBOS i 1929, og denne bygningen er dermed OBOS (navn fra 1935) sitt første borettslag. OBOS har historisk hatt en sentral rolle i boligbyggingen i Oslo. Formålet med vernet er å ivareta OBOS første anlegg. Anlegget har høy kultur og samfunnshistorisk verdi og inngår i Byantikvarens fredningsstrategi.

Etterstadsløtta fotografert på 1960-tallet. Foto: Oslo Museum

99 Etterstad barnehage

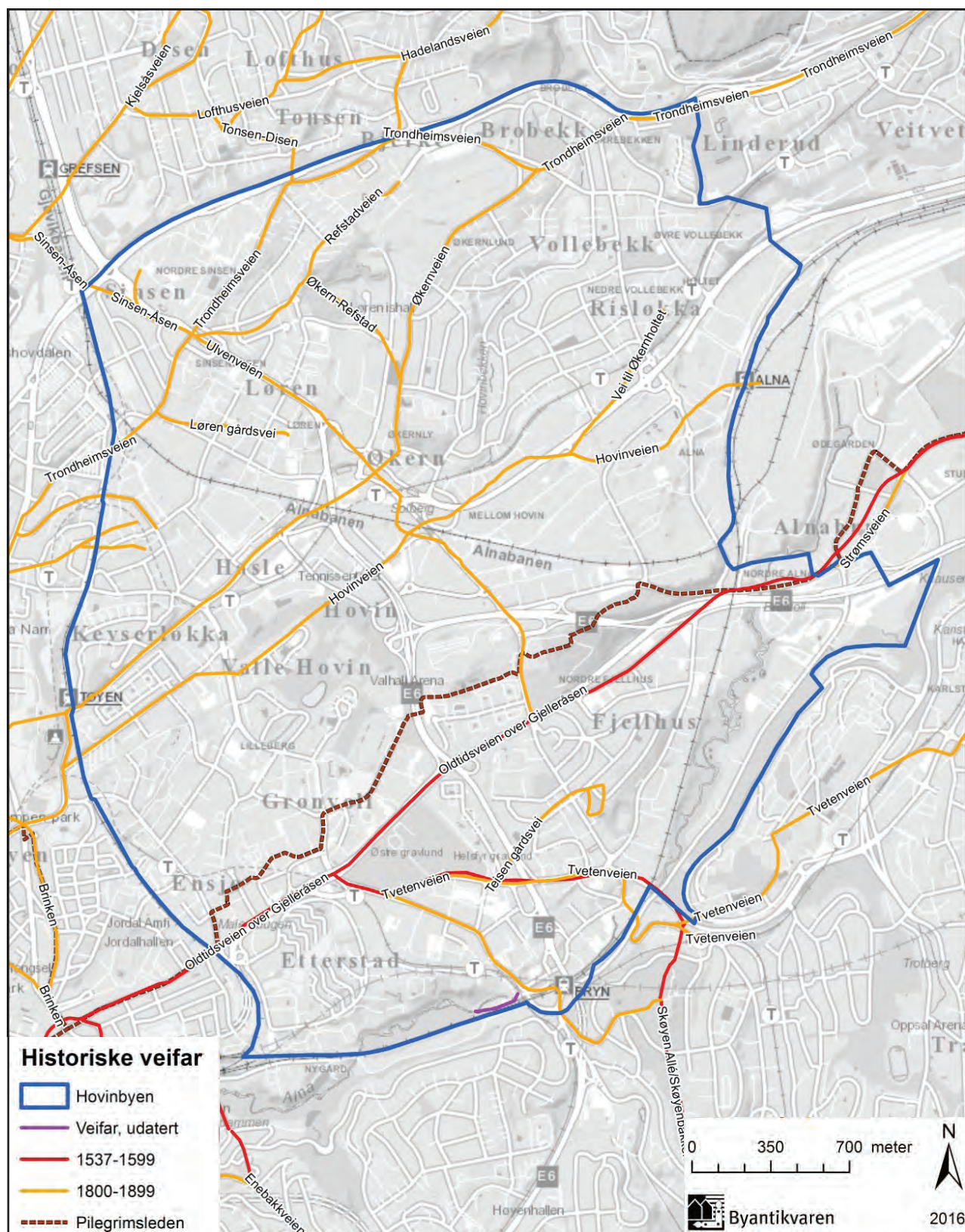
Åskeladden ID: 216679, Etterstadsletta 43, bevaringsverdig på Gul liste

Anlegget ble prosjektert allerede i 1947 som et moderne daghjemsanlegg for 100 barn. Arkitektene var Morseth & Wiel-Gedde. “Oppgaven var helt ny for oss, men en rekke besøk i våre naboland og gransking av amerikanske og sveitsiske arbeider var oss til stor nytte” og “Bort fra kasernelignende komplekser fram til anlegg på ett golv med klasseenheter som har direkte kontakt med terreng og lekeplasser og hvor klasseenheterne er en verden for seg, isolert fra naboenheten”, uttaler arkitektene i Byggekunst 1953. Anlegget er vurdert til å ha høy arkitektonisk og kulturhistorisk verdi. Beliggenheten på Etterstad i et blokkmiljø fra 1950-tallet forsterker verdien ytterligere. De er svært få bevarte barnehager i Oslo. Anlegget inngår i fredningsstrategien til Byantikvaren.

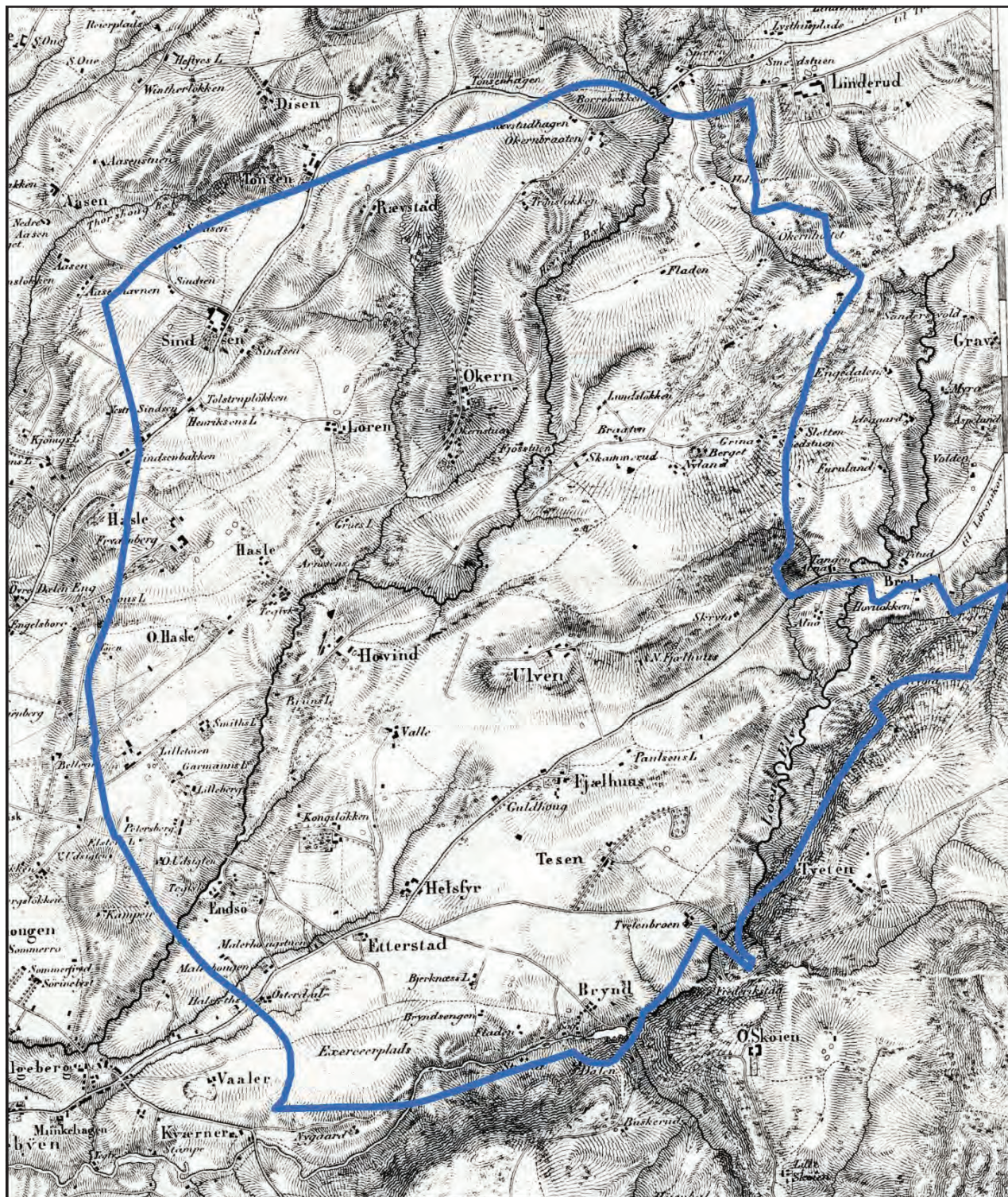
Daghjemmet under oppføring. Foto: 1952/Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

Historiske veifar

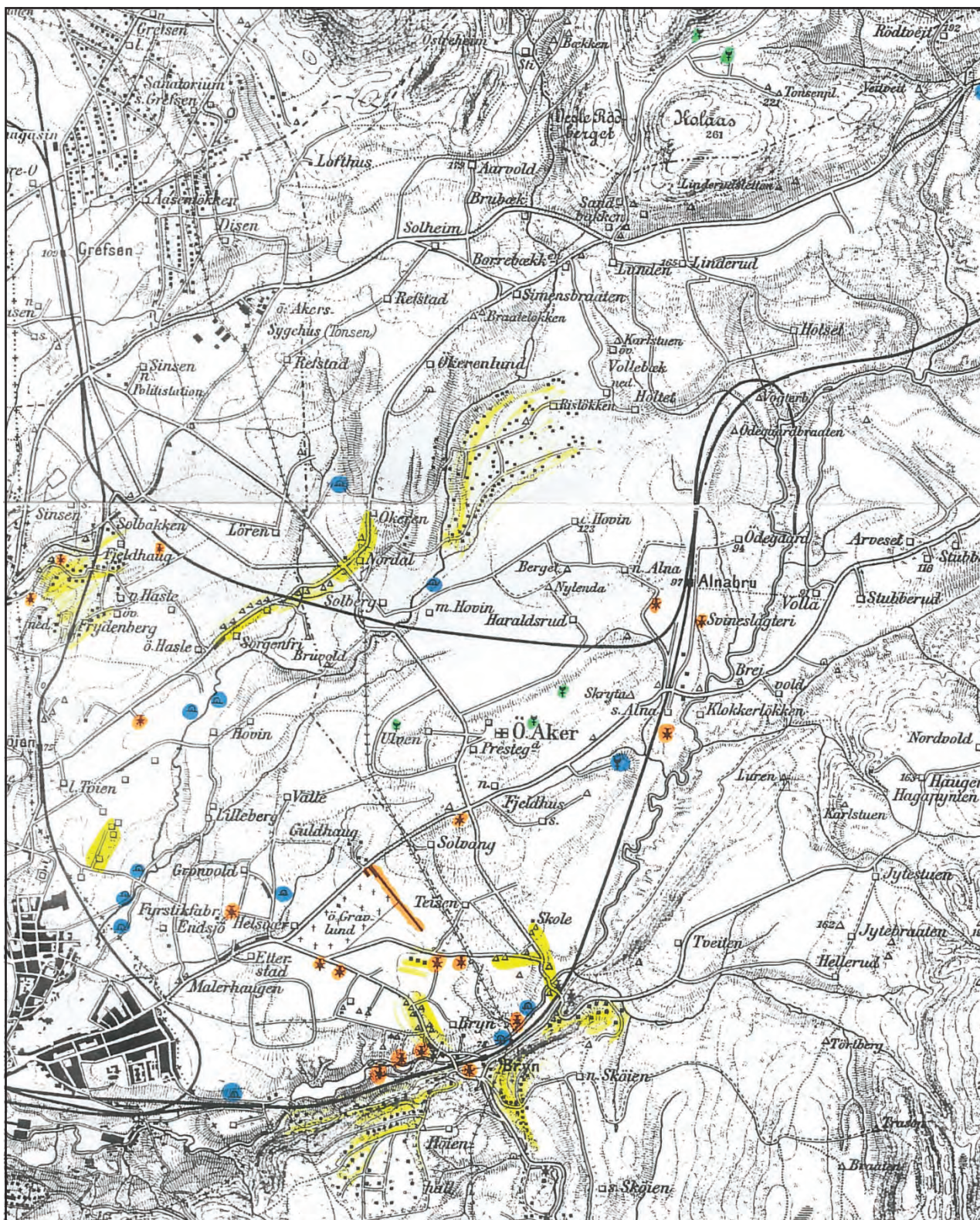
Kartet over viser de større veiene i perioden fram til 1900

Kart fra 1844

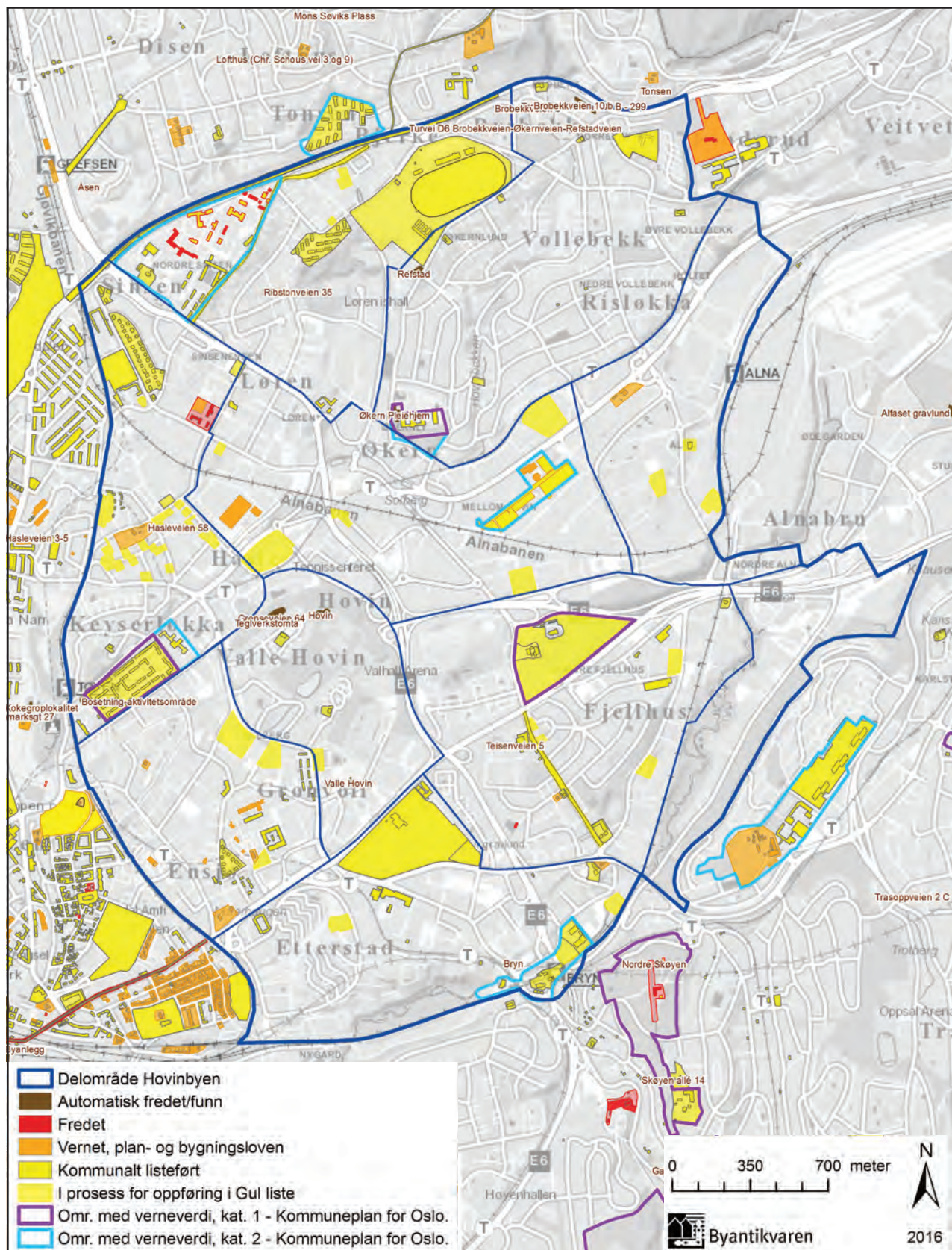
Kart fra 1844 viser Jordbrukslandskap med gårder og løkkeanlegg

Funksjonsblanding - kart fra ca 1920

Kartet viser omtrentlig situasjonen rundt 1920. Områder med gul farge er boligområder. Teglverkene er markert med blått, industrianlegg med oransje, og steinbrudd med grønt. En bransje som ikke er tatt med er handelsgartneriene som var representert på en rekke steder

Kulturminner og miljøer i Hovinbyen

Ensjø

1	Malerhaugen gård	Gårdstun
2	Ensjø gård	Våningshus
3	Grønvold gård	Gårdstun
4	Petersborg	Løkkeanlegg
5	Nystuen	Boligeiendom/løkkeanlegg
6	Fyrstikktorget	Fabrikkbygninger Fyrstikkfabrikken
7	Fyrsikkalleen skole (F21)	Fabrikkbygninger Fyrstikkfabrikken
8	Fyrstikkalleen 17	Fabrikkbygning Fyrstikkfabrikken
9	Fyrstikkalleen 7	Administrasjonsbygning Fyrstikkfabrikken
10	Fyrstikkalleen 8,14,20	Funksjonærboliger Fyrstikkfabrikken
11	Fyrstikkarbeiderboliger, Grønvold haveby	Arbeiderboliger Fyrstikkfabrikken
12	Malerhaugen haveby	Bolig - haveby
13	Funkismiljø	Bolig - blokkbebyggelse
14	Skotvedt	Fabrikkbygning
15	Levahns	Fabrikkbygning
16	Jarlsberg Mineralvann	Fabrikkbygning
17	Brødrene Dahl	Lager og kontor
18	Fyrstikkterrassen	Kontorbygning

Valle Hovin

19	Søndre Hovin gård	Våningshus
20	Valleløggen	Løkkeanlegg
21	Erik B Winter	Bilbutikk

Hasle Sinsen

22	Frydenberg gård	Gårdstun
23	Olberg	Våningshus
24	Villa Solhaug	Våningshus
25	Lille Tøyen gård og sykehjem	Drengestue og sykehjem
26	Lille Tøyen hageby	Bolig - Flermannshus
27	Hasle småhusområde	Bolig - Villa og småhus
28	Hasle skole	Skoleanlegg
29	Fjellhaug skole	Skoleanlegg
30	Sinsen hageby	Bolig - Villa i hageby
31	Sinsen høyere skole	Skoleanlegg
32	Sinsen skole	Skoleanlegg
33	Sinsen kapell	Kapell/samfunnshus
34	Sinsen kirke	Kirke
35	Per Kure	Fabrikkbygning
36	Jordan børstefabrikk	Fabrikkbygning
37	Løren leir	Fabrikkbygninger/Verksted
38	Keyserløkka	Bolig - åpen blokkbebyggelse

Økern

39	STK	Fabrikk- og kontorbygninger
40	Vinmonopolet	Fabrikkbygninger
41	Peter Møller tranfabrikk	Fabrikkbygning
42	Transformatorstasjon Løren	Infrastruktur
43	EGA, Elektro-Generator	Administrasjonsbygning
44	Aller Familiejournal	Trykkeri og administrasjonsbygning
45	Statens Bilsakkyndige	Samfunnsfunksjon
46	Isberg	Bilbutikk - salgshall

Refstad bjerke

47	Aker sykehus	Sykehusanlegg og gårdsanlegg
48	Bjerke gård	Gårdstun
49	Refstaddammen	Gårdsdam

50	Bjerke travbane	Idrettsanlegg
51	Løren skole	Skoleanlegg
52	Trondheimsveien	Veifar- strekning
53	Refstad, villa og småhus	Bolig - villa og småhus
54	Eltonveien kjedehus	Bolig - kjedehus
Risløkka		
55	Borrebekken gård	Våningsshus
56	Brobekk	Gårdstun
57	Risløkka	Våningsshus
58	Johannesløkken	Våningsshus
59	Bråten	Våningsshus
60	Brobekk skolehage	Grøntanlegg
61	Økern sykehjem	Sykehjem
62	Lunden kloster	Kloster
63	Fiskebutikk i Rabbeveien	Butikk
64	Linderud transformator	Infrastruktur
65	Økernbråten og Bjerkedalen	Bolig - åpen blokkbebyggelse
Haraldrud		
66	Nordre Hovin gård	Gårdstun
67	Alf Bjercke	Fabrikkanlegg - kjemisk industri
68	Alnabru omformer	Infrastruktur
69	Aftenposten trykkeri	Trykkeri
70	Politiets hundetjeneste	Institusjon - politi
Teisen og Ulven		
71	Wilh Luttichen Kjemiske fabrikk	Fabrikkbygning - kjemisk industri
72	Trekksillet vokterbolig	Bolig
73	Gresvig sykkelfabrikk	Fabrikkbygning
74	Rodeløkken verksted	Fabrikkbygning - mekanisk industri
75	Søndre Alna gård	Gårdstun
76	Astrup og Aubert	Kontorbygning
77	Elevator	Kontor- og boliganlegg
78	Østre Aker kirke og prestegård	Kirke, kontor, stall, prestegård og gravlund
79	Østre Aker middelskole	Skoleanlegg med personalboliger
80	Bryn skole	Skoleanlegg med personalboliger
81	Teiseneng gård	Våningsshus
82	Teisenveien	Vei
83	Politistasjon på Teisen	Institusjon - politi
84	Oppegård villa	Bolig - villa
85	Villa Ekern	Bolig - villa
86	Funksjonærbolig	Funksjonærbolig Fyrstikkfabrikken
87	Fjellhus haveby	Bolig - haveby
Bryn		
88	Timms Reperbane	Fabrikkanlegg
89	Østre gravlund	Kapell og grøntanlegg
90	Stasjonsmiljø Bryn	Stasjonsbygning og stasjonsmesterbolig med infrastruktur og forretningsbygg.
91	Johan Peters lin- og bomullsvarefabrikk	Fabrikkbygning og arbeiderbolig
92	Kristiania teglverk og Zinkhvittfabrikken	Fabrikkbygninger
93	Klosterheim og disponentbolig	Samfunnshus og disponentbolig Fyrstikkfabrikken
94	Johanshøi	Bolig - Villa
95	Bryn fordeler	Infrastruktur
96	Nordox og N. K. Nielsen jernstøperi	Fabrikkanlegg og direktørbolig
97	Bryn industrihus	Kontorbygning
98	Etterstadslottet	Bolig - blokk
99	Etterstad barnehage	Barnehage

Besøksadresse: Maridalsveien 3
 Postadresse: Postboks 2094 Grünerløkka, 0505 Oslo
 E-postadresse: postmottak@bya.oslo.kommune.no
 Internettadresse: www.byantikvaren.oslo.kommune.no, www.byantikvaren.no
 Telefoner:
 Oslo kommunes sentralbord 02180
 Byantikvarens publikumsservice 959 90 617
 Åpningstider: Resepsjon: kl. 08.00 - 15.30
 Kundemottak tirsdag - torsdag kl. 09.00 - 11.30, telefontid kl.12.15 - 15.00

